Регіональна науково-практична конференція

«Актуальні проблеми суспільно-політичного дискурсу в лінгвістиці»

Друкується за ухвалою ради соціально-гуманітарного факультету Полтавського інституту економіки і права вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» (протокол №4 від 24.11.2016 р.)

Редакційна колегія:

Губарь Тетяна Володимирівна – декан соціально-гуманітарного факультету

Рябокінь Наталія Олександрівна – к.ф.н., доцент, завідувач кафедри перекладу та іноземних мов

Демченко Надія Олександрівна – к.п.н., проф. кафедри перекладу та іноземних мов

Мусієнко Олексій Романович – ст. викладач кафедри перекладу та іноземних мов

Матеріали Регіональної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми суспільно-політичного дискурсу в лінгвістиці». – Полтава. – 2016. – 343 с.

Видання розраховане на науковців, аспірантів, викладачів, студентів

©Колектив авторів, 2016

Демченко Надія Олександрівна,
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ СИСТЕМИ УСНИХ ВПРАВ

Під системою вправ звичайно розуміють організацію взаємозв'язаних дій, що йдуть у порядку наростання мовних чи операційних труднощів, з урахуванням послідовності становлення мовних умінь, навичок і характеру існуючих актів мовлення (1). Зрозуміло, що система вправ буде різною стосовно різних курсів, навчальних умов, етапи навчання мови, видів мовної діяльності. Різний зміст дістануть і основні параметри системи (послідовність, дозування і співвідношення, цілеспрямованість та ін.)

Усі усні вправи можна класифікувати за двома принципами: 1) залежно від обмеженого методичного завдання, яке вони розв'язують у плані всього процесу формування іноземного комунікативного мовлення учнів; 2) залежно від виду комунікативної діяльності (говоріння-слухання), для розвитку якого вони призначаються. Відповідно до першого принципу класифікації розрізняють два типи вправ.

Призначення вправ першого типу (так званих тренувальних, аналітичних, некомунікативних і т.д.) – цілеспрямована активізація лексико-граматичного матеріалу, результатом якої повинна бути навичка оперування певними мовними елементами. Суть цих вправ у багаторазовому і варіаційному повторенні іншомовної форми, що відповідає даному змісту.

Призначення вправ другого типу (мовних, власне мовних, комунікативних, ситуативних, творчих, синтетичних і т.д.) – нерегульована, в основному вільна і конкретно неспрямована активізація мовного матеріалу в умовах практики з мовлення при розв'язанні комунікативних і змістових завдань (2)

Результатом такої активізації має бути вторинне мовне вміння, операційна готовність включення в реальну усну комунікацію. Суть вправ цього типу – формування і реалізація власного змісту в іншомовній формі (в плані говоріння) і розуміння реально-комунікативного змісту, що містить іншомовний текст (в плані сприймання мовлення)

Психологічні відмінності між першим і другим типами вправ полягає в том , що увага учня спочатку спрямована на мовну форму висловлювання, а далі на вправи, де увага зосереджена на змісті

висловлення. При градації вправ за труднощами одним із основних критеріїв має бути ступінь вільного вибору учнем змісту висловлювання.

Вправи з розвитку усного іноземного мовлення складаються з таких компонентів: а) інструкція (вказівка на те, що слід зробити; б) зразок (ілюстрація того, як треба виконувати вправу); в) стимул (первісний мовний матеріал, який підлягає обробці, або який повинен служити відправним пунктом навчальної операції); г) реакція (результат навчальної здібності учнів). При виконанні продуктивних вправ реакція може мати тільки іншомовно-усну форму. Реакція на рецептивні вправи може бути як усно-мовною, так і немовною, тобто складатись із дій учнів, показу картинок, запису, перекладу на рідну мову тощо.

Тренувальних вправи повинні відповідати таким вимогам:

1. мати тренувальний характер, що передбачає максимальну повторюваність мовних елементів у межах вправи;
2. мати переважно усний характер;
3. сприяти запобіганню мовних помилок;
4. повинна бути розрахована на опрацювання однієї трудності;

5. повинна ставити завдання , що не тільки полегшує тренувальну роботу учнів, а й забезпечує використання масових форм контролю;

6. бути переважно одномовними

7. інструкція до вправи повинна мати комунікативний характер.

Основна вимога до системи вправ – послідовність. Усні тренувальні вправи слід розміщувати в суворій послідовності, з урахуванням труднощів при продукуванні (сприйманні) мовлення. За принцип, що визначає послідовність, треба прийняти складність операції з мовним матеріалом. До системи тренувальних вправ входять імітативні, підстановчі, трансформаційні, композиційні і перекладні.

Одна з актуальних проблем сучасної методики навчання іноземного мовлення – розробка і теоретичне обґрунтування системи вправ. Нині в літературі висловлюється думка, що навчити учнів вільного непідготовленого мовлення неможливо на основі лише тренувальних вправ. Часто доводиться спостерігати, як учні, що навчились досить вільно оперувати певним мовним матеріалом у процесі тренувальних вправ, виявляються зовсім безпорадними в умовах природного спілкування.

Комунікативні вправи за своїм основним призначенням повинні: а) містити інформацію, «поділитись» якою учень може в умовах реального спілкування або виконуючи навчальне завдання; б) стимулювати продукування зв'язного мовлення на основі власного життєвого досвіду, знань і т.д.; в) стимулювати вираження свого ставлення до того чи іншого факту (події, явища), життєвої чи навчальної реальності; г) створювати ситуації для мовного спілкування в аудиторії чи поза нею; д) мотивувати сприймання текстів з метою одержання від них корисної інформації.

Вправи цього типу повинні бути комунікативними як за змістом, так і за формою, як за матеріалом, так і за процедурою виконання. Вони повинні по можливості моделювати реальну ситуацію однієї із сфер усного спілкування. Вправа повинна будуватись на опрацьованому і достатньо засвоєному учнем мовному матеріалі для того, щоб при продукуванні або сприйманні мовлення основна увага була спрямована на зміст мовних витворів. Вправу слід виконувати у формі одного із типових видів усно-мовного спілкування, а саме: офіційного і неофіційного, індивідуального, групового і публічного, монологічного і діалогічного.

За методичним призначенням і умовністю акту мовлення всі комунікативні вправи можна поділити на два класи. Вправи першого класу, саме при їх виконанні має місце нерегульована, конкретно неспрямована активізація мовного матеріалу. Разом з тим вони мають риси, за якими певною мірою співвідносяться з тренувальними вправами. За допомогою комунікативних вправ вчитель має можливість цілеспрямовано працювати над формуванням певних мовних форм. У вправах другого класу мотивація мовних актів реальна. У них наближення мовних дій до природних умов спілкування проявляється чіткіше ніж в усіх інших формах.

Використання комунікативних вправ на уроці залежить від ряду таких факторів: 1) етапу навчання; 2) підготовленості учнів; 3) ступеня скомбінованості вправи, тобто опори її на інші види комунікативної діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письмо, переклад); 4) характеру матеріалу, який вивчається.

Є підстави вважати, що відповідно до загальної психофізіологічної динаміки формування іншомовних умінь та навичок, підтвердженої досвідом навчання усного мовлення, питома вага та співвідношення різних видів вправ постійно змінюються в міру оволодіння мовою. Цей перерозподіл передбачає перехід від механічних прийомів до самостійно-

творчих, від тренувальних – до комунікативно-змістовних, від умовно-мотивованих – до реально-мотивованих. Говорячи про підготовленість учнів, треба мати на увазі не тільки їх успіхи в оволодінні мовою, а й загальну ерудицію, мовну продуктивність на рідній мові.

Заслуговує на увагу питання про те, як використовувати комунікативні вправи: послідовно одну за одною, чи в поєднанні з вправами іншого типу. Використання комунікативної вправи в серії тренувальних звичайно дає позитивний ефект. Серед продуктивних форм роботи найпростішими є респонсивні вправи, умовна бесіда, драматизація, навчально-мовна ситуація. Як умовно-мотивовані, вони створюють нижчий розряд комунікативних вправ. Переказ є перехідною вправою: його можна організувати як в умовно-мотивованому, так і в реально-мотивованому ключі. Реально мотивовані вправи – дискусія, коментування, розповідь – становлять найвищий розряд комунікативних форм роботи. Вони складніші як у плані її організації, так і продукування мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гез Н.И. Система упражнений и последовательность развития речевых умений и навыков / Н.И. Гез // Высшая школа, 2000.

2. Лапідус Б.А. Интенсификация процесса обучения иноязычной устной речи (пути и приёмы) / Б.А. Лапідус // – М., Высшая школа, 1998.
3. Скалкін В.Л. Вправи з розвитку усного комунікативного мовлення / В.Л. Скалкін. – Київ, 2010.

Кривенко Наталія Володимирівна,
старший викладач
кафедри перекладу та іноземних мов
Лифар Анна Сергіївна,
старший викладач
кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СЛЕНГУ
(загальний та спеціальний сленг)

Сленг – одне з найбільш суперечливих мовних явищ. Постає питання щодо включення в сленг лише одних виразних, іронічних слів,

які є синонімами літературних еквівалентів чи всієї нестандартної лексики.

У слензі розрізняють загальний і спеціальний сленг. Зі сленгом часто асоціюються такі близькі до нього поняття як вульгаризми, діалектизми, колоквіалізми, кент та жаргон, який включає в себе два родові поняття, такі як професійний та корпоративний жаргони.

Під терміном сленг розуміють особливий периферійний шар нелітературної лексики та фразеології, який лежить за межею літературної мови і діалектів загальнонародної англійської мови.

Р. Чепмен у передмові до словника «American Slang» виділяє два типи сленгу:

- первинний (оригінальне мовлення представників субкультури, природне для її носіїв);
- вторинний (сленг, що використовується не стільки для того, щоб підкреслити приналежність мовця до групи, а щоб виразити своє ставлення до референта) [7, с. 23].

Розглянемо класифікацію сленгу, запропоновану В. Г. Вілюманом, який займався проблемою сленгу та сформулював деякі його важливі особливості. Він запропонував розрізняти:

- загальний сленг, тобто, той, що знаходиться за межами літературної мови, загальнозрозумілі та широко розповсюджені у розмовній мові образні слова та словосполучення емоційно-оціночного відтінку. Ці слова претендують на новизну та оригінальність в якостях, які виступають синонімами слів та словосполучень літературної мови;
- спеціальний сленг, тобто слова та словосполучення того чи іншого професійного, чи класового жаргону [1, с. 47].

Загальний сленг має ряд відмінних рис, які можна виявити при співставленні висловлювань про сленг зарубіжних та вітчизняних лінгвістів. Ці риси слід враховувати, щоби запобігти суб`єктивних тверджень. Назвемо основні:

1) загальний сленг широко розповсюджений і зрозумілий для всіх соціальних верств населення;

2) він має яскраво виражений емоційно-оціночний характер з домінуванням експресивної функції над номінативною (проста назва предметів та явищ);

3) загальний сленг відносно стійкий для визначеного періоду, хоча сленгізми і переходять легко в колоквіалізми, а також зникають зі вжитку;

4) загальний сленг не однорідний за своїм генетичним складом, оскільки створений із різноманітних джерел (жаргони, кент, професіоналізми, варваризми тощо);

5) неоднорідний за ступенем наближення до фамільярно-розмовної мови, хоча в цілому він протистоїть їй як компонент просторіччя;

6) загальний сленг іноді має фонетичні, морфологічні та синтаксичні особливості;

7) він відрізняється генетично та функціонально від спеціального сленгу (кенту, жаргону, близьких до кенту мовних утворень) [5, с. 27].

До загального сленгу можна віднести такі колишні жаргонізми як brass hat – офіцер, G. I. Jesus – воєнний священик тощо [5, с. 40].

Переходячи у сферу загального сленгу, жаргонізми втрачають свій вузький соціально-професійний характер та стають загально зрозумілими для усіх носіїв мови. Тут відбувається перерозподіл лексики та фразеології.

Уже не одноразово було підкреслено, що словники загального сленгу в якійсь мірі можуть поповнюватись за рахунок жаргонізмів та професіоналізмів. Багато з них знаходяться наче між загальним сленгом та спеціальним, інші можуть входити і в соціальні жаргони, і в професійні

говори. Приймаючи до уваги ці особливості та всі наведені дефініції, пропонуємо розгорнуте визначення терміну загальний сленг.

Загальний сленг – це відносно стійка для певного періоду, широко розповсюджена та загальнозрозуміла соціальна мовна мікросистема в просторіччі, досить неоднорідна за своїм генетичним складом та мірою наближення до фамільярно-розмовної, з яскраво вираженими емоційно-експресивними відтінками, які часто представляють собою насмішку над соціальними, етичними, естетичними, мовними та іншими умовностями та авторитетами. Наприклад: зелень/ капуста – американські долари; переводити стрілки – звинувачувати когось іншого; забивати стрілу – домовлятися з кимось про місце зустрічі [4, с.5].

Спеціальний сленг – це специфічна лексика та фразеологія соціальних жаргонів, професійних говорів та арго злочинного світу. Спеціальний сленг включає в себе арго, кент, римований сленг, соціальні жаргони та професійні говори, бек сленг тощо.

Арго входить до низької зони жаргонізмів – таємних мов злочинного світу. За словами В. М. Жирмунського, арго – «свого роду пароль, за яким впізнають один одного <…> і засіб професійної організації в умовах гострої соціальної боротьби» [3, с.119]. Тому арго – це конспіративний, утаємничений жаргон.

Іноді колишній арготизм, перетворившись у сленгізм, отримує нове значення. Наприклад, два першочергових значення у фраземи «booby hatch» (в`язниця) давно вже вийшли зі вжитку, але у своєму новому значенні божевільня чи лікарня для душевно хворих цей сленгізм широко відомий в США. Наприклад: *«The major, who happened to be the high priest of the booby hatch, looked suspiciously at the Arab and growled: «Who sent you here? Are you pulling my leg?»* – Майор, котрий був священиком найвищого рангу у лікарні для душевно хворих, підозріло дивився на араба і буркнув йому: «Хто тебе сюди прислав? Ти що, смієшся з мене?» [6, с. 57].

В. М. Жирмунський зазначав, що перетворення арго в сленг означає кінець старого арго як таємної професійної мови декласових елементів [3, с. 119]. Арготична лексика, втративши свій таємний характер, використовується як засіб емоційної експресії у сфері щоденного спілкування.

Дуже близьким до арго за своїм змістом таємного коду є римований сленг. Римований сленг не має спеціальної «професійної» замкнутості, він розчинений у лондонському просторіччі (кокні) та виступає на правах жартівливих, образних висловлювань в буденній мові, займаючи проміжне місце між загальним сленгом та арго (кентом). Наприклад:

«alone» → «Jack Jones», «feet» → «plates of meat», «fight» → «read and write», «head» → «loaf of bread», «money» → «bees and honey»,«mouth» → «north and south»,«nose» → «I suppose», «phone» → «dog and bone», «piano» → «joanna», «stairs» → «apples and pairs», «time» → «birdlime» [2].

Для створення таємного словника інколи користуються прийомом приховування форми (звучання) слова чи словосполучення. Яскравим прикладом такого таємного коду є бек сленг. Цей особливий жаргон отримав широке розповсюдження в середині XIX століття серед лондонських вуличних торговців.

Що стосується соціальних жаргонів та професійних говорів, то межі між соціальними варіантами мови сьогодні стають дедалі розмитими: майже кожна людина є носієм кількох лексичних систем, що належать різним соціальним варіантам мови. Наприклад, програміст, що знайомий з певною лексичною системою, яка стосується його спеціальності, використовує в своїй мові професіоналізми типу утиліта, програма Excel, операційна система MS Windows, проте одночасно використовує професійний сленг, наприклад, блин – диск, алкоголік – те, що працює на мові Algol [4, с.6]. За останні роки також виникла тенденція до захоплення молоді комп'ютерними іграми. Це також стало джерелом

великої кількості нових сленгізмів. З'явились нові слова для позначення понять, до яких відносяться «аркада», «думер» (людина, яка грає у гру «DOOM»), бішоп (від англ. «bishop» – герой, який постає у грі в ролі священика), киляти (від англ. «to kill» – вбивати), читер (від англ. «to cheat» – обманювати, грати не за правилами) та ін.

Сутність бек сленгу полягає в тому, що слова, як правило, перевертались, при цьому зазвичай це були фонетичні «перевертання» з додатковими викривленням вимови, характерними для кокні. Наприклад:

penny – yenep; two pence – owt yenep;four pence – rouf yenep; seven pence – neves yenep; yes – say; look – cool; bones – enobs; police – slop; teddy-boys – yobs; policemen – namesclop; pot o`beer – top o`reeb; pound – dunop; bad – dab; good – doog; man – nam; woman – namow.

Окрім того, було спеціально придумано декілька виразів типу: *tumble to your barrikin – understand you; cool to the dillo nemo – look at the little woman; flash it – show it; a regular bad one; a doogheno or dabheno? – is it a good or a bad market*? [9, с. 47].

Більш складним різновидом таємного сленгу, за термінологією Е. Партріджа, є центральний сленг [8, с. 17]. Приховані форми (звучання) слова створюються не простим перевертанням слів, а «розсіченням» слів навпіл та постановкою першої частини після другої, інколи з деякими

доповненими викривленнями. Цей різновид так само, як і бек сленг, характерний в основному для кокні. Наприклад: *person – nosper; sweet – eetswee; quiet – ietqui; right – ightri; fool – oolfoo; cheek – eekcher; sentimental – mentisental.*

Бек сленг зазвичай легко відрізняється за своєю структурою від загального сленгу, хоча в деяких випадках окремі утворення бек сленгу можуть переходити у сферу загального сленгу. Так, наприклад, відбулося з *yob – yobs* (студенти Ліверпульського університету 1965 – 1966 роках, визначили *yobs*, як *modern teddy boys but not so flashy*). Під професійними говорами ми розуміємо спеціальну сферу професійної лексики, в основному доступну лише представникам даної професії. У процесі розвитку мови професійна лексика часто виходить за первинну сферу вживання, професіоналізми в розширеному чи переносному значенні поступово проникають у літературну мову.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вилюман В. Г. О способах образования слов сленга в современном английском языке / В. Г. Вилюман // Учен. зап. ЛГПИ им. А. И. Герцена. – Л. : ЛГПИ им. А. И. Герцена, 1955. – Т. 3. – 1955. – С. 47–50.

2. Електронний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lingvo.ua.

3. Жирмунский В. М. Национальный язык и социальные диалекты / В. М. Жирмунский. – Л. : Худож. лит., 1936. – 215 с.

4. Матюшенко Е. Е. Современный молодежный сленг: формирование и функционирование: автореф. дис. на присвоение уч. степени канд. филол. наук: 10.02.01 “Германские языки” / Е.Е. Матюшенко. – Волгоград, 2007. – 15 с.

5. Хомяков В. А. Введение в изучение сленга – основного компонента английского просторечия / В. А. Хомяков. – Вологда, 1971. – 176 с.

6. Carter R. S. Those Devils in Baggy Pants / R. S. Carter. – N.Y., 1962. – 183 p.

7. Chapman R. L. American Slang / R. L. Chapman. – New York: Harper & Row, Publishers, Inc., 1987. – 499 p.

8. Partridge E. Slang Today and Yesterday / E. Partridge. – N.Y. : The Macmillian, 1934. – 476 p.

9. Schlauch M. The English Language in Modern Times / M. Schlauch. – Warszawa, 1964. – 652 p.

Кудінов Юрій Миколайович
кандидат історичних наук,
завідувач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Полтавський інститут економіки і права

РАННЬОМОДЕРНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ В ІСТОРІОПИСАННІ НАУКОВЦІВ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ 1960-2000-х рр.

Українська історична проблематика раннього нового часу впродовж багатьох десятиліть ґрунтовно аналізувалася у наукових центрах, університетах, а також окремими професійними істориками США та Канади. Науковці цих країн мають можливість для плідної дослідницької комунікації через територіальну близькість, досить часто працюють в одному методологічному полі та публікують свій доробок переважно англійською мовою, стажуються в наукових центрах сусідніх з ними країн. Саме тому використовуються такі поняття як «Північна Америка», «північноамериканська історіогра-фія», «англомовна література» тощо.

До моменту постання України як незалежної держави, північно-американські науковці, головним чином, розвивали славістичні та

«совєтологічні» студії, які досить часто пропагували монолітність «східнослов'янської єдності» або ж на прикладі українського чинника розглядали специфіку політики Російської імперії та Радянського Союзу. Однак, з 1991 р. твердження про єдність східних слов'ян (в межах Росії чи СРСР) починає поступово втрачати сенс, що обґрунтовується появою нової східноєвропейської держава з певними геополітичними можливостями та власною історіографією. А це, у свою чергу, призвело до переосмислення багатьох питань історії як власне самої України, зокрема, так і окремих країн Центрально-Східної Європи загалом. Сприяло тіснішим науковим комунікаціям між істориками Північної Америки та України.

Серед наукових історичних реконструкцій минулого українських земель доби раннього нового часу в працях американських та канадських дослідників у процесі ґрунтовного історіографічного аналізу їхніх студій ми виокремили наступні потужні вектори: політична історія та політична культура, міжнародні відносини, історія культури та мистецтва, церковна історія, соціальна історія, економічна історія, інтелектуальна історія. Доволі плідною у галузі українознавства в Північній Америці була археографічна та перекладацька діяльність.

У провідних університетах США та Канади (Гарвардський, Джорджтаунський, Єльський, Колумбійський, Університет Пенсільванії, Університет Альберти, Університет Оттави) неодноразово захищалися дисертаційні роботи присвячені різним аспектам історії України раннього нового часу. На мою думку, варто закцентувати увагу на тому, що багато науковців-істориків трактують цей період українського минулого осібно від історії сусідніх країн — Польщі, Росії і Туреччини, хоча є й такі, які продовжують вивчати український історичний процес лише у контексті «загальноросійського», «східнослов'янського» або ж «православного» цивілізаційного поступу.

Нами класифіковано історіографічні стереотипи, які здійснили вплив на конструювання текстів багатьох американських і канадських учених 1960–2000-х рр.: «неісторичності української нації», «російськоцентризму», «термінологічної невідповідності», міфу українського «історіографічного націоналізму». Перший стереотип полягає у трактуванні «історії України» з позицій «недержавної нації», що запозичили північноамериканські учені від європейської історіографічної традиції XIX ст. Передісторія появи в північноамериканській науці стереотипів російськоцентризму і термінологічної невідповідності датується кінцем 1920–1940-х рр., коли в

університетах США та Канади з'явилися викладачі-емігранти російського походження. Вони ввели до наукового обігу не тільки елементи власної періодизації історичного процесу, але й притаманну історичній науці Російської імперії термінологію. Поряд з цим досвід інтегрування наукової періодизації Михайла Грушевського в англомовну науку відслідковується лише в наукових візіях представників нечисленних українознавчих центрів. Міф українського «історіографічного націоналізму» утвердився з огляду на існування стійких антиросійського й антисемітського стереотипів щодо українців загалом та поширення окремими колами дослідників певних ідеологем, які мали негативне сприйняття серед наукової громадськості Північної Америки — «мазепинство», «петлюрівщина» та «бандерівщина». З огляду на це, більшість американських та канадських вчених вважали, що історик українського походження обов'язково має відтворювати та інтерпретувати минуле з позицій «історіографічного націоналізму». Після проголошення Україною незалежності у 1991 р. історична наука США та Канади поволі почала позбуватися багатьох історіографічних стереотипів.

Соціокультурне середовище, у якому перебували науковці США та Канади, значно впливало на вивчення ними історії України раннього нового часу. З огляду на це, відповідно виділено чотири історіографічні

періоди, залежно від поступу науки та відносин між істориками українського та неукраїнського походження — «початковий», «ізоляційний», «імплементаційний» та «переосмислення».

«Початковий» період розвитку українознавчої історіографії полягав у становленні американської та канадської історичної науки у XIX ст. — на початку XX ст. головним чином на основі європейської методології. Саме у цей час у США та Канаді під впливом історіографії Німеччини відбувалося зародження слов'янознавства як окремої дисципліни. Під час «ізоляційного» періоду, що тривав від 1940-х до 1960-х рр., українознавча й університетська науки розвивалися окремо одна від одної. На третьому етапі відбулася її інституційналізація та утворення університетських наукових центрів за зразком функціонування американсько-канадських наукових інституцій.

Перманентна увага в нашому дослідженні закцентована на інтерпретації історії України XVI–XVIII ст. в межах періодів т. з. імплементації та переосмислення, які датуються 1960–2000-х рр. Саме від 1960-х рр. відбулося масове залучення напрацювань американських і канадських істориків українського походження до університетської науки. Цей процес відбувався за умов значного сприяння та фінансової підтримки української діаспори, урядів і неурядових організацій США та

Канади. При цьому англомовність праць істориків українського походження надала північноамериканській україністиці нових ознак та міжнародного визнання.

Внаслідок науково-технічної революції, активних контактів між ученими багатьох країн світу, а також завдяки діяльності істориків української діаспори, з 1960-х рр. простежується більш поглиблене вивчення «українського сегмента» славістики. Це початок періоду оновлення методологій історичної науки в бік постмодернізму, хоча цілісно на українській проблематиці північноамериканських вчених це не позначилося через акцентування на тенденціях вивчення політичної історії та недостатньому доступі до джерельної бази.

Головною ознакою «імплементаційного» періоду стало заснування при Гарвардському (УНІ ГУ) та Альбертському (КІУС) університетах українознавчих інституцій, які почали комплексно вивчати історичні проблеми України з урахуванням проблем мови та літератури. У Гарвардському університеті створено наукову школу україністів на чолі з істориками Омеляном Пріцаком та Ігорем Шевченком. У ній почали ґрунтовно вивчати проблеми історії ранньомодерної України з акцентуванням на її місці у цивілізаційному просторі, на міжнародних зв’язках, і державотворчих прагненнях українського народу.

Фахівці-україністи вивчали історію України (терени Гетьманщини, Запорозької Січі, східні воєводства Речі Посполитої, північні володіння Османської імперії та її васалів) у ранньомодерний час в межах сучасних кордонів України, що опиралося на ґрунтовну історіософську концепцію Омеляна Пріцака. Одночасно трактування вченими образу історії України упродовж останньої третини XVI– XVIII ст. полягало у схвальних або ж критичних оцінках латентних прагнень українського етносу до творення власної держави.

У процесі проведення мною дослідження було виявлено, що в науковому середовищі США та Канади й досі продовжується домінування історіографічних стереотипів, навіяних схемами російської історіографії початку XX ст. Саме тому в українознавстві країн Північної Америки дедалі актуальнішими стає переосмислення стереотипу т. зв. російськоцентричності історіографічного процесу.

Таким чином, для процесу ґрунтовного наукового аналізу ранньомодерної історії України в наукових колах Північної Америки є характерною наявність двох концептуальних підходів — продовження трактування її у рамках російськоцентричної парадигми і спроба виокремлення українського сегменту як об’єктивної складової центрально-східноєвропейської історії.

У процесі проведення мною дослідження було виявлено, що в науковому середовищі США та Канади й досі продовжується домінування історіографічних стереотипів, навіяних схемами російської історіографії початку XX ст. Саме тому в українознавстві країн Північної Америки дедалі актуальнішими стає переосмислення стереотипу т. зв. російськоцентричності історіографічного процесу.

Таким чином, для процесу ґрунтовного наукового аналізу ранньомодерної історії України в наукових колах Північної Америки є характерною наявність двох концептуальних підходів — продовження трактування її у рамках російськоцентричної парадигми і спроба виокремлення українського сегменту як об'єктивної складової центрально-східноєвропейської історії.

Мусієнко Олексій Романович
старший викладач кафедри
перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА АДЕКВАТНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Переклад – діяльність, що полягає в передачі змісту тексту на одній мові засобами іншої мови, а також результат такої діяльності. Головна мета перекладу – досягнення адекватності. Граматичні властивості мовних одиниць складаються з цілого ряду мовних явищ: форма слова, словосполучення, речення, порядок елементів, граматичні значення форм, контекстуальні функції форм і значень. Кожного разу, розглядаючи інформаційну потужність тієї чи іншої мовної одиниці, що підлягає перекладу, слід брати до уваги не тільки лексико-семантичне значення слів та їх поєднань, а й їхні граматичні властивості, які можуть досить суттєво впливати на міру впорядкованості повідомлення, що перекладається. Це стосується і присвійних конструкцій, що є предметом дослідження. У роботі проведено перекладацький аналіз цих одиниць на матеріалі україномовного перекладу твору Марка Твена «Принц і злидар» Марією Рябовою.

Для дослідження особливостей перекладу присвійних конструкцій з формантом *'s* та прийменником *of* було обрано роман Марка Твена «Принц і злидар» в перекладі Марії Рябової. Як виявив перекладацький аналіз, при перекладі було застосовано ряд перекладацьких

трансформацій для досягнення достовірного перекладу. Розгляньмо більш детально прийоми лексичних трансформацій, використані при перекладі Марією Рябовою.

The beams were painted red or blue or black, according to the owner's taste, and this gave the houses a very picturesque look. (Колоди фарбовано в червоний, синій або чорний колір — як кому більше до смаку, — і це надавало будинкам дуже мальовничого вигляду.)

Окрім граматичних трансформацій, зустрічаємо в поданому прикладі лексичну трансформацію – прийом модуляції (смисловий розвиток).

Canty's tribe occupied a room on the third floor. (Родина Кенті займала одну кімнатку на третьому поверсі).

Тут при перекладі була використана лексична трансформація: прийом генералізації. Дослівно *tribe – плем'я, рід; клан*, та у цьому контексті такий переклад лексеми неприйнятний, тому використовується прийом генералізації та перекладається як *родина*.

But Tom's influence among these young people began to grow now, day by day; and in time he came to be looked up to, by them, with a sort of wondering awe, as a superior being. (Але день у день Том здобував усе

більшу повагу в них, і врешті вони почали дивитися на нього з побожним подивом, як на вищу істоту.)

Для підсилення ефекту значущості Тома по відношенню до інших хлопців при перекладі було використано прийом смислового розвитку і слово *influence* перекладено як *повага* замість *вплив*.

Tom's remarks, and Tom's performances, were reported by the boys to their elders; and these, also, presently began to discuss Tom Canty, and to regard him as a most gifted and extraordinary creature. (Про кожне слово Тома, про кожний його вчинок діти розповідали батькам, і незабаром ті теж заговорили про Тома Кенті як про дуже здібного й незвичайного хлопця.)

У цій фразі перекладач використовує лексичну трансформацію – прийом генералізації та смислового розвитку. Слово *remarks* перекладається як *зауваження*. Певно, що діти не розповідали своїм батькам про зауваження Тома. Таким чином, в даному контексті вдало вжито «*слово*», замість «*зауваження*».

Fathers be alike, mayhap. Mine hath not a doll's temper. (Батьки, мабуть, усі однакові. У мого теж не ангельська вдача.)

До слів *doll* та *temper* у словнику можна знайти відповідники *лялька* та *характер.* Оскільки для україномовного читача словосполучення

характер як у ляльки є незвичним, тому перекладач використовує прийом цілісного перетворення, і дає варіант *ангельська вдача.*

He is mad; but he is my son, and England's heir; and, mad or sane, still shall he reign! (Так, він божевільний, але це мій син, наступник англійського престолу. Чи сповна розуму, чи ні, а він буде королем.)

При перекладі у цьому випадку був вдало використаний прийом конкретизації.

This new eccentricity of the prince's ruined mind made all the hearts about him ache; but the sad sight moved none to merriment. (Навіть ця чудернацька вихватка хворого принца нікого не розвеселила, а викликала лише глибокий жаль до нього.)

Як бачимо, тут при перекладі було застосовано прийом модуляції .

I have given order, and, according to the King's command, the peers of the realm, in their robes, do now stand at the bar of the House, where, having confirmed the Duke of Norfolk's doom, they humbly wait his majesty's further pleasure in the matter. (Я віддав наказ, і, згідно з волею вашої величності, пери Англії в своїх мантіях стоять у залі засідань, бони вже ухвалили вирок герцогові Норфолькському і смиренно чекають дальших розпоряджень вашої величності.)

Слово *pleasure* має фіксований відповідник *задоволення*. При перекладі у цьому випадку був використаний прийом конкретизації та для посилення ефекту перекладено як *розпорядження*.

Tom's remarks, and Tom's performances, were reported by the boys to their elders; and these, also, presently began to discuss Tom Canty, and to regard him as a most gifted and extraordinary creature. Full-grown people brought their perplexities to Tom for solution, and were often astonished at the wit and wisdom of his decisions. (Про кожне слово Тома, про кожний його вчинок діти розповідали батькам, і незабаром ті теж заговорили про Тома Кенті як про дуже здібного й незвичайного хлопця. Дорослі стали у скрутних випадках просити в Тома поради, і він не раз дивував їх дотепною й мудрою відповіддю.)

Основним, словниковим відповідником слова *decisions* є *рішення.* Однак, тут перекладачем було використано прийом конкретизації, та замість *рішення* вжито слово «*відповідь».*

And still his desire to look just once upon a real prince, in the flesh, grew upon him, day by day, and week by week, until at last it absorbed all other desires, and became the one passion of his life. (Але бажання побачити бодай раз справжнього, живого принца зростало в ньому щодень,

щотиждень, поки врешті поглинуло всі інші прагнення і стало його єдиною заповітною мрією.)

Дослівний переклад словосполучення *passion of his life* – *пристрасть в його житті* або *палке захоплення в його житті*, проте, обидва варіанти є дещо незвичними для українського читача. Тому, було застосовано прийом генералізації та перекладено цю присвійну конструкцію за допомогою виразу *заповітна мрія*.

Still, hope was as stubborn now as doubt had been before; she could not bring herself to accept the verdict of the test. (Але тепер надія стала так само невідступною, як раніше сумнів. Нещасна мати не могла примиритися зі своїм страшним відкриттям.)

У цьому випадку при перекладі було використано прийом смислового розвитку (модуляції).

Аналіз перекладу Марії Рябової на предмет вживання лексичних трансформацій виявив, що при перекладі текстів з присвійними конструкціями були використані різні способи перекладу: найчастіше використовувався дослівний переклад. При перекладі присвійних конструкцій з формантом *'s* було перекладено 135 одиниць саме за допомого дослівного перекладу, а при перекладі присвійних конструкцій з прийменником *of* перекладач використав цей спосіб у 259 випадках.

Проте, важливу роль при перекладі також відіграють і лексичні трансформації. Серед них домінує цілісне перетворення: 33 випадки (конструкцій з формантом *'s*) та 51 випадок (конструкції з прийменником *of*).

Лексичні трансформації використовуються для заміни окремих лексичних одиниць (слів і стійких словосполучень) мови-джерела лексичними одиницями мови перекладу, які не є їх словниковими еквівалентами тобто, які мають інше значення, ніж передавані ними в перекладі одиниці мови-джерела. До основних лексичних трансформацій відносяться: прийом конкретизації та генералізації, прийом модуляції або смислового розвитку, антонімічний переклад та прийом цілісного перетворення.

Аналіз перекладу на предмет вживання лексичних трансформацій виявив, що при перекладі текстів з присвійними конструкціями були використані різні способи перекладу: найчастіше використовувався дослівний переклад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Твен Марк. Принц і злидар: Повість / М. Рябова (пер.з англ.) / Твен Марк – К. : Школа, 2005. — 224 с.

2. Twain M. The Prince and the Pauper / M. Twain – New York: Oxford University Press, 1996. – 96 p.

Німчин Сергій Олексійович,
старший викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Полтавський інститут економіки і права

АНАЛІЗ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО АБСУРДУ В НЕЗАЛЕЖНИХ СУТНОСТЯХ, АБО ФЕНОМЕН, ЯКИЙ МІГ БУТИ ІНШИМ

У цій статті ми розглянемо [вагомий] факт існування дійсного ходу подій, який водночас, сам по собі є обмеженим фактом, тт. говорячи мовою трансцендентальної філософії, феноменом, що міг бути іншим. Екзистенціалісти говорять щодо метафізичного абсурду у якості характеристики людського існування в стані втрати сенсу, пов'язаної з відчуженням особистості не тільки від суспільства, від історії, але й від самої себе, від своїх суспільних визначень та функцій.

Традиційне розмежування у філософії та науці суб'єкту та об'єкту спричинило (викликало) призвело за собою, з точки зору екзистенціалізму, розмежування людини та світу. Людина прагне до порозуміння зі світом, а той у свою чергу, лишається або байдуже, або й навіть вороже налаштованим до неї. Саме тому людина, ззовні вписуючись в оточуючу дійсність, насправді веде у ній не автентичне існування, розрив (поривання) якого може відбутися саме завдяки абсурду. Таким чином, абсурд, у розумінні філософів-екзистенціалістів, стає індексом розладу людського існування (= екзистенції) з буттям, позначкою поривання, визначеним екзистенціалізмом як "помежована ситуація" "Але у будь-якому випадку безпосереднім сусідом існування опиняється Ніщо, в усіх випадках між сутністю та існуванням, або порушено, або відсутня комунікація. Людина у цьому відношенні лишається напризволяще долі. Дієслово (монема) "лишатися без" перекриває дієслово "бути" чи "існувати", не лишається в абсолют нічого чого б дотримувалась, чи на що могла б опертись, чим би могла скеруватися людина"[4,38]. Абсурдна свідомість – це хвилювання окремого індивіда пов'язане з гострим усвідомленням цього розладу, що супроводжується відчуттям самотності, занепокоєння, смутку, жаху. Оточуючий світ прагне знеличити кожну конкретну індивідуальність,

перетворити її у частину знеличеного буття. Саме тому людина відчуває себе “сторонньою ”(Камю) у світі байдужих до неї речей та людей. Абсурдна свідомість є поштовхом щодо виникнення екзистенційного міркування, що відмовляється від порізнення суб’єкту та об’єкту, міркування, у якому людина виступає як екзистенція, як тілесно-емоційно-духовна цілісність, так як екзистенція знаходиться у нерозривній сув’язі з буттям. Абсурдну свідомість можливо назвати особливим станом “ясності”, яке передує, у разі наслідування Ґайдеґґера, “екзистуванню”, “забіганню наперед”, а за Ясперсом - “помежованій ситуації” між життям та смертю. Духовні витоки екзистенційного розуміння абсурду слід шукати у широкому контексті західної та східної культури. Камю та Сартр досить чітко проголошували своїми предтечами Германа Мелвілла, Марселя Пруста, Андре Жіда, Федіра Достоєвського, Лева Толстого, Антона Чехова, Миколу Бердяєва та Лева Шестова. Арнольд Хінчліфф додає до цих імен Андре Мальро та Ернеста Хемінгуея[6,21-22]. Посилання на Толстого він супроводжує наступним коментарем до “Смерті Івана Ілліча“: “Tolstoy`s “The Death of Ivan Ilyich”(1886) gives literary expression to this idea. By constantly facing death, rather than trying to forget its existence, the hero preserves his honesty [пор.5].

Вирішальним аргументом, який використовує здоровий глузд проти останньої спроби протистояти абсурдному буттю, є нагадування, щодо нашого безсилля, не говорячи вже про здатність скорелювати чи докорінно змінити, як нам до вподоби, нашу ситуацію, наш стан, наше буття. Ми, напевне, неспроможні навіть змінити власне самі себе. Ми не здатні ні уникнути долі нашої країни, родини, верстви, нації (маючи на увазі лишитись інтенційно самі собою, тощо), ні навіть збільшити свою могутність, багатство, чи навіть перетнути межу своїх дрібно звичаїв та смаків. Історія нам постійно натякає, що життя, аби яким воно не було, у разі винагороди за свої прагнення, сподівання, досягнення та поразки отримає один єдиний результат – смерть, "як дарунок у відповідь"(Малахов). "Коефіцієнт ворожості"(Сартр), такий, що необхідно роками чи десятиліттями набиратися терпіння, зціпивши зуби заради досягнення найнезначнішого, мізернішого результату. Від початку, з дитинства, нас привчають до аксіоми абсурду людського існування: "необхідно коритися природі, заради того, щоб володіти нею", тобто підпорядкувати загальній мережі детермінізму свою екзистенцію, що і без того стала знеціленою. Незрівнянно більше, аніж вважається, нібито людина здатна "створити себе самостійно"; вона "створена" природою (мається на увазі клімат та географічне положення), расою та

верствою, мовою (пригадаймо лінгвістичний абсурд), історією групи чи угрупування, до якого вона власне і належить, родоводом та спадковістю, різноманітними обставинами свого життя, звичками та окремими подіями, які спровокували, чи під вплив яких власне і потрапила.

Вищеозначені аргументи ніколи (ніколи!!!) не переймали та не хвилювали супротивників точки зору, щодо абсурдності людського існування. Декарт першим визнав, і те, що воля безмежна, і те , що слід "намагатися перемогти самих себе, а не долю". Ми осягаємо дійсність у її сутнісному відношенні до невичерпної можливості. Абсурдні об'єкти надають явищам дійсності домінантні структури, включені чи виключені при формуванні кожного виду конкретизації. Інша точка зору на ту саму істину полягає у тому, що кожне явище дійсності є обмеження можливостей і що дякуючи цьому обмеженню, виникає специфічна цінність сформованої єдності речей. Таким чином, ми можемо показати, як поодиноке явище повинно висловлюватись у термінах можливості, і як можливість висловлюється в термінах поодинокого явища дійсності. Але поодиноких явищ, якщо їх трактувати як дещо ізольоване, не існує. Актуальність цілковито розуміємо як сумісність, чи то ізольованих одне від іншого абсурдних об'єктів, чи усіх явищ дійсності. Завдання даної статті полягає у тому, щоб зробити опис єдності явищ дійсності. Кожен

феномен є обмеженим сам по собі, і у той самий час, дякуючи логіці людини, вони поєднуються разом, з метою утворити суцільну, непорушну картину Буття (яке проголошується як єдність явищ дійсності).

Розглянемо явище *a*: ми повинні послідовно пояснити, яким чином інші явища дійсності існують в *a* у тому сенсі, що їх відносини з *a* конституюють сутність *a*. Саме по собі *a* являє одиницю реалізованого досвіду; відповідно виникає питання: "Яким шляхом інші явища існують у досвіді, котрий зосереджено в *a*?" У даний випадок ми виключаємо пізнавальний досвід. Повна відповідь на це питання полягає у тому, що відносини між явищами дійсності, так само невичерпні у своїй множинності, як відносини між абсурдними об'єктами у галузі абстракції. Але існують фундаментальні типи таких відносин, у термінах яких може отримати опис увесь комплекс множинних відносин.

Щодо розуміння цих типів входження (одного явища у сутність іншого) перш за все необхідно підкреслити, що їх включено у засоби реалізації абстрактних домінант. Усі транс-феноменально-часові відносини, включені у ці домінанти, як такі, що отримали реалізацію в *a*, можуть бути визначені в термінах *a* і явищ, що входять до *a*. Таким чином, явища, що входять, вносять свої аспекти у домінанту, та

посередництвом цієї транс-феноменально-часової модальності, перетворюються у категоріальні визначення, а домінанти надають свої форми явищам, і посередництвом цього обмежують явища, що входять, які здійснюють входження тільки у поданих їм формах. Так само, кожне явище являє собою синтез усіх абсурдних об'єктів, обмежений градаціями дійсності, тому кожне явище є синтезом усіх явищ, обмежене градаціями типів входження. Кожне явище синтезує тотальність змісту у межах обмежень, притаманних його засобу утворення.

Що стосується даних типів внутрішніх відносин між *a* та іншими явищами, то ці інші явища (як конституюючі *a*) можуть бути класифіковані найрізноманітнішим чином. Усі вони пов'язані з визначеннями минулого, сучасного та майбутнього. Найчастіше, у філософії вважається, що ці визначення з необхідністю повинні бути еквівалентними. Сучасний стан справ у фізичній науці переконливо наводить, що визначена точка зору немає метафізичного обґрунтування, навіть у випадку, якщо порізнення у визначеннях виявляються несуттєвими щодо фізики. Фізична теорія відносності зачіпає тільки периферію різноманітних теорій, які постають, як раціональні, з метафізичної точки зору. Вкрай важливо, щодо даного дослідження, виділити безмежність свободи, у якій дійсність постає як унікальне

категоріальне визначення. “Ми вільні, коли останній елемент, яким ми повідомляємо собі, хто ми, є *метою***,** тобто не реальним екзистентом, як той, що, згідно з нашим припущенням, може задовольнити наше бажання, а об’єктом, який ще не існує”[3, 661].

Кожне явище дійсності виявило себе як процес; воно є становленням. “Слід, крім того, вказати здоровому глуздові на те, що формула “бути вільним” означає не “отримати те, що хочеш”, а “самому вирішити хотіти (в широкому розумінні вибору)”[3, 662].

Розкриваючи себе, цей процес знаходить собі місце поміж множинності інших явищ, без яких він не може бути сам собою. Він також проявляє себе, як особливе, індивідуальне досягнення, вбираючи у себе, деяким обмеженим чином, безмежність усіх об’єктів.

Будь-яке явище *а* зумовлено іншими явищами, що сумісно формують його минуле. Воно містить у собі інші явища, що спільно формують його сучасним. У відношенні до своєї поєднаної домінанти, воно проявляє у безпосередньому сучасному свою власну неповторність. Це те, що є його власним внеском у дійсність. Воно може бути зумовлене і навіть повністю детерміноване минулим, з якого воно і походить. Але його прояв у сучасності, формується під впливом чітко визначених умов,

безпосередньо виникаючих із активності висвітлення. Воно миттєве, скоротечне і тому зафіксувати його чи не найскладніше. Пригадаймо: “Інакше ми відразу зіткнемося з парадоксом: минулого більше немає, майбутнього ще немає, а миттєве теперішнє, кожний добре знає, - його немає взагалі, воно – межа нескінченного ділення, безрозмірна вихідна. Отже, уся серія ліквідується, до того ж подвійно, оскільки майбутнє “тепер”, наприклад, - ніщо як майбутнє, і реалізується в ніщо, коли перейде в теперішнє “нині”. Єдиний можливий метод вивчення темпоральності – розгляд її як тотальності, що домінує над своїми вторинними структурами і надає їм властивого значення. Цього ми ніколи не маємо проґавлювати”[3, 174]. Явище *а* також зосереджує у собі невизначеність у формі свого майбутнього, що має часткову визначеність з причини своєї включенності [входження] у *а* і, крім того, має певну транс феноменально-часову віднесеність до *а* і до явищ дійсності минулого від *а* і до сучасного для *а*.

Це майбутнє є синтез у *а* абсурдних об’єктів, як небуття, як таких, що вимагають трансцендентності від *а,* щодо інших варіантів буттів-у-собі (із визначеними транс-феноменально-часовими відносинами до *а*), у яких небуття стає буттям.

Окрім того, у *а* є те, що ми можемо назвати “раптовою” реалізацією кінцевих абсурдних об’єктів. Така раптова реалізація вимагає або співвіднесення базових об’єктів кінцевої домінанти, щодо визначених явищ, порізнених від *а* (як їх ситуації у минулому, сучасному, майбутньому), або реалізації цих абсурдних об’єктів у визначених, зумовлених відносинах, але в аспекті вивільнення, від входження у транс-феноменально-часову схему відносин між явищами дійсності. Раптовий синтез абсурдних об’єктів у кожному явищі, являє собою включення у дійсність аналітичності, притаманній сфері абсурдного. Це включення має такі обмежені градуювання дійсності, що характеризують кожне явище з огляду на його суттєве обмеження. Саме ця реалізована протяжність зовнішньої віднесеності, що виходить за межі взаємної віднесеності явищ дійсності, охоплює у кожному явищі усю повноту абсурдних відносин. Ми назвемо цю раптову реалізацію ранжованою передбачувальністю, яку охоплює кожне явище у своєму синтезі. Це раптове угледіння пояснює, як дійсність може зосереджувати те, що (у певному сенсі) є небуттям, у якості позитивного фактору свого власного розвитку. Воно є витоком хибності, істини, мистецтва, етики та релігії. Завдяки йому, факт співвідноситься з альтернативами. А вже варіації

співставлення факту та альтернативи і призведуть, або ж до ситуації абсурду, або ж до інших логічних побудувань.

Ця загальна концепція події як процесу, результатом якого є єдність досвіду, вимагає розподілу подій на: 1)екзистенційний абсурд, 2)лінгвістичний абсурд (зумовлену потенціальність щодо синтезу), 3) феноменологічний абсурд (досягнутий результат синтезу). Єдність усіх явищ дійсності не дозволяє аналізувати екзистенційний абсурд у незалежних сутностях. Кожна індивідуальна активність є не чим іншим, як засобом, посередництвом якого, загальна активність індивідуалізується у існуючих умовах. Убачання [угледіння], входячи у синтез, також є однією з характеристик синтезуючої діяльності. Ця загальна діяльність не є сутністю у тому сенсі, який ми надаємо цьому терміну, використовуючи його у відношенні явищ та абсурдних об'єктів. Це загальна феноменологічна визначеність, її покладено в основу усіх явищ, у специфічному модусі для кожного явища. Немає нічого, з чим можливо було б порівняти її, вона нагадує нескінченну темпоральність за Сартром. "Темпоральність часто розглядають як таку, що не можна визначити. Однак припускають, що вона, передусім, є послідовністю. А послідовність, своєю чергою, можна визначити як певний порядок, принципом упорядкуванням якого є відношення перед – після. Множина,

впорядкована через перед – після, - це темпоральна множина”[3,204]. Її атрибутами є здатність до індивідуалізації у множинності модусів, за обставин феноменологічної редукції термінів “перед” та “після”, та сфера абсурдних об’єктів, синтезованих різними засобами у цих модусах. Таким чином, абсурдна можливість та модальна диференціація у індивідуальній множинності є атрибутами однієї темпоральності. Фактично, кожен загальний елемент феноменологічної ситуації, є атрибутом цієї темпоральної діяльності.

Ще один елемент онтологічної ситуації виявляється за умов розглядання того, що загальний атрибут модальності обмежено. Цей елемент повинно класифікувати також, як атрибут темпоральної діяльності. За своєю природою кожен модус обмежено таким чином, що він не може бути іншим модусом. Але, повз ці обмеження у частковостях, загальна модальна індивідуалізація обмежується, щодо двох відносин. По-перше, є дійсний хід подій, який міг би бути, зовсім іншим, оскільки він має відношення до абсурдної можливості, але є таким, яким він є. Це обмеження саме має три форми: 1) спеціальні логічні відносини, котрим повинні відповідати усі події, 2) відбір відносин, яким у дійсності відповідають події, 3) особливість, що зароджує чистий хід подій, навіть у межах загальних логічних та казуальних відносин. Таким чином, перше

обмеження є своєрідним обмеженням попереднього відбору. Оскільки розглядається загальна феноменологічна ситуація, остільки міг би бути не упорядкованим модальний плюралізм, опріч логічного та інших обмежень. Але, вочевидь, тоді годі вести й мову, щодо саме цих модусів, так як кожен модус являє собою синтез актуальностей, що обмежено, заради відповідностей стандарту. Відтепер, ми підійшли до другого засобу обмеження. Обмеження є ціною цінності. Не може бути цінності без попереднього стандарту, що дозволяє проводити порізнення між сприйняттям чи усуненням того, що належить діяльності угледіння. Таким чином, є попереднє обмеження серед цінностей, що вводить протилежності, ступені та протиставлення.

Відповідно вищенаведеному доказу, той факт, що існує процес дійсних явищ, а також факт, що явища є виникненням цінностей, що потребують на такі обмеження, вимагають того, аби хід подій плинув за умов попереднього обмеження, зосереджуючого попередні обставини: відокремленість та стандарти цінності.

Таким чином, у якості наступного елементу феноменологічної ситуації потрібен принцип обмеження: деяке часткове, як необхідне; необхідна також специфікація змісту самого факту. Єдиною

альтернативою цьому припущенню є заперечення реальності явищ дійсності. Їх явне ірраціональне обмеження повинно бути прийнято за свідчення ілюзії: ми повинні шукати реальність за лаштунками подій. У разі, якщо ми відкидаємо цю альтернативу "реальності за лаштунками", ми повинні запропонувати підстави, щодо обмеження, котре знаходиться поміж атрибутів екзистенційного абсурду. Цей атрибут забезпечує обмеження, яке не має саме пояснень, бо всі пояснення виводяться саме із нього. Бог є останнім обмеженням, а його екзистенція – остання неантизована ірраціональність, бо не можливо виказати підґрунтя іншого обмеження, щоб покладалося його власною природою. Бог не є конкретикою, але він є фундацією конкретної дійсності. Немає жодних підстав, щодо пояснення природи Бога, тому, що ця природа є фундація самої зумовленості та раціональності.

Ведучи розмисли далі, щодо цього аргументу, необхідно підкреслити, що феноменологічна невизначеність повинна бути категоріально зумовлена. Ми підійшли до перетину раціональності. З цієї причини, існує категоріальне обмеження, яке не обґрунтовується феноменологічно. Існує феноменологічна необхідність, щодо принципу детермінації, але може і не бути феноменологічного обґрунтування до того, що детерміновано. У разі, аби таке обґрунтування існувало, то не

потрібно було б будь-якого іншого принципу, бо феноменологія сама вже пояснила б детермінацію. Загальний принцип емпіризму зводиться до того, що існує принцип конкретизації, який не може бути знайдено абстрактними розмислами. Те, що ми можемо додатково довідатись про Бога, знаходиться у сфері особливого досвіду, а значить, це знання зосереджується на емпіричному підґрунті. Що стосується інтерпретації цього досвіду, то людство з цього приводу глибоко вирізняється та розмежовується. Відповідно, Бог може проголошуватись: Ахурамазда (світлий Бог), Зевс, Ашшур (Бог – воїтель в Асирії), Мардук (держ. Бог Вавілонії), Гор, Пта, Амон, Ра (головні Боги, що позмінно займали місце державного Бога Єгипту), Яхве (у стародавніх євреїв першопохідно племінний та місцевий, а вже потім єдиний Бог-творець, вседержитель), Ієговою, Аллахом, Брахмою, Небесним Отцем, Небесним Порядком, Першою Причиною, Верховним Буттям, Випадком. Лінію імен можливо іще доволі довго проголошувати, але головне не у цьому, кожна назва, кожне ім’я, пов’язано із системою мислення, що заснована на досвіді тих, хто її використовує.

Поміж середньовічних та сучасних філософів домінує невдала звичка сипатися перед Богом у метафізичних компліментах. Його зрозуміло як фундацію самої метафізичної ситуації у її субстанціональній

активності. Б.Паскаль стверджує: "…люди перебувають у темряві та відчужені від Бога…і побачити Його можуть лише ті, що прагнуть до Нього усім своїм серцем"[2,121]. Отже, в судженнях Б.Паскаля феномен самотності постає як неприкаяність людини у Всесвіті, як розірваність зв'язку її духовного світу з Богом, а звідси – відчуття дискомфорту в момент усвідомлення абсурду, усамітнення та роздумів про себе". Якщо переконливо дотримуватись цієї позиції, то не може бути альтернативи положенню щодо того, що Він є витоком добра. Він є верховним автором дійства що відбувається, і Йому відповідно можливо списати усі Його (дійства) досягнення. За умов, якщо він розуміється як найвища основа обмеження, то у його природі покладено здатність відмежовувати добро від зла та встановлювати розумність у його володіннях, а з цього приводу:"Абсурд…повинен бути об'єктивним та конкретним. Він має бути зверненим у щось більше, ніж світ, таке значне, як саме Буття, щоб у його глибокому спокої ми мали змогу віднайти Бога. Дихотомія "людина-Бог" і становить джерело релігійного абсурду"[1,87].

СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мертон Т. Роздуми на самоті / Пер. з англ. В. Андрусів. – Львів: “Свічадо”, 1994. – 132с.

2. Паскаль Б. Мысли. – СПб.: “Северо-Запад“, 1994, - 528с.

3. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо: Нарис феноменологічної онтології / Пер. з фр. В.Лях, П.Таращук. – К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2001. – 854с.

4. Хайдеггер М. Пролегомены к истории понятия времени. – Томск, 1998. – 225 с.

5. Haug W.F. Kritik des Absurdismus. 2. Uberarb. Aufl. – Koln: Pahl-Rugenstein, 1976. – P.21-22

6. Hinchliffe A.P. The Absurd. – London: Methuen and C° Ltd, 1969. – P.21-22.

Павельєва Анна Костянтинівна

доцент кафедри іноземної філології та перекладу

Полтавського національного технічного

університету імені Юрія Кондратюка

КОНЦЕПТУАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ МЕНТАЛЬНИХ

ПРОСТОРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ НЕКОНВЕНЦІЙНИХ ВИРАЗНИХ ЗАСОБІВ ХУДОЖНЬОГО МОВЛЕННЯ

Література другої половини ХХ ст. характеризується схильністю до містицизму, до занурення у підсвідоме, орієнтацією на вічні закони буття, творенням нової художньої реальності, нерівнозначної навколишній дійсності та експериментами з нею.

Матеріалом нашого дослідження є уривок з роману Річарда Гордона "Doctor in the House". Вибір нами цього тексту не є випадковим з огляду на його яскраву метафоричність, на конвергенцію виразних засобів та насичення незвичними словесними образами.

Оригінальність авторського світосприйняття, матеріалізована в тексті “Doctor in the House”, спонукає до пошуку закономірностей взаємодії лінгвокогнітивних процесів, задіяних в осмисленні текстової дійсності. Проникнення в концептуальну композицію тексту уможливлює застосування методик та прийомів концептуального аналізу художнього тексту, що дозволяють об’єктивувати інтуїцію інтерпретатора тексту.

Інструментарій ефективного аналізу концептуального рівня художнього тексту забезпечує теорія концептуальної інтеграції, або блендінга, яку розробили М. Тернер та Ж. Фоконьє. Суть зазначеної

теорії – у ментальному проектуванні структури знання з вхідних просторів у новий ментальний простір – інтегрований простір (blended space). Основою цього проектування є родовий простір (generic space), який задає організуючий фрейм для інтеграційного процесу. Блендінг дозволяє виявити значення, недосяжні при окремому розгляді кожного з вхідних просторів. У результаті концептуальної інтеграції знань з усіх вхідних просторів виникає кінцева, або емергентна структура (emergent structure) [1, с, 5–6].

При здійсненні концептуального аналізу обраного тексту ми керувалися методиками О.П. Воробйової, модифікуючи їх за потребами:

1) установлення в художньому дискурсі найбільш значущих рецептивних труднощів (осмислення студента одночасно як підсудного, грішника, боксера, корови);

2) виведення ключових концептуальних метафор тексту, що формують набір опозицій (екзаменатор – студент, наглядач – жертва, Бог – грішник, корова – болото);

3) відстеження динаміки ментальних просторів (простори "Усний іспит", "В'язниця", "Боксерський ринг", "Чистилище", "Болото"), взаємодія між конституентами яких утворює концептуальну мережу, а саме розкриття функціонування концептуальних схем, що мають

спільний концепт мети – СТУДЕНТ, але різні концепти джерела, зокрема: ПІДСУДНИЙ, СПОРТСМЕН, ГРІШНИК, ТВАРИНА;

4) синтезування інтегрованого простору, що уможливлює реконструкцію прихованих і затемнених смислів тексту [3, с. 52].

Відповідно, композиційну організацію тексту в уривку з “Doctor in the House” визначають чотири концептуальні схеми: “ЕКЗАМЕН – ЦЕ ЗМАГАННЯ З БОКСУ”, “ЕКЗАМЕН – ЦЕ ДОПИТ”, “ЕКЗАМЕН – ЦЕ ЧИСТИЛИЩЕ”, “ЕКЗАМЕН – ЦЕ БОЛОТО”. Проектування знання про майже фізичний страх під час боксерського поєдинку, допиту або слухання справи (з можливим винесенням смертного вироку) на ситуацію письмового екзамену (який виявляється лотереєю), автор висміює нечесне оцінювання робіт і упередженість екзаменаторів по відношенню до студентів, які мусять викручуватись будь-якими способами. Опозиція цих концептуальних схем створює сатиричний ефект, і дає підстави для висновку, що у ХХ столітті, в епоху демократії, для успішного складання іспиту знань і ретельної підготовки може виявитись недостатньо. Утиски екзаменаторами студентів об’єктивуються в концептуальних метафорах: СТУДЕНТ – ЦЕ БОКСЕР, а ЕКЗАМЕНАТОР – ЦЕ ДОСВІДЧЕНИЙ БОКСЕР. У підґрунті словесного образу *“A false answer, and the god’s brow threatens like imminent thunderstorm*” [5, с. 7], лежить концептуальна

метафора: ЕКЗАМЕНАТОР – ЦЕ БОГ, СТУДЕНТ – ЦЕ ГРІШНИК.

Таким чином, крізь призму чотирьох вхідних просторів, ми сприймаємо екзамен, як:

1) Допит у камері смертників, де студент – "нещасна жертва" – *"a poor victim*", а професор – наглядач – *"invigilator"*, котрому допомагають двоє чергових "як полісмени, що розташовуються з боків лави підсудних у суді Олд Бейлі" – *"like the policemen that flank the dock at the Old Bailey*" [5, с. 7], байдужі і безпристрасні, навіть зверхні (екзаменатор сидить на підвищенні й стежить за будь-якими спробами списати).

2) Змагання з боксу за чітко встановленими правилами, де професори – боксери на пенсії, а студенти – боксери, яким ще належить здобути чемпіонський титул, оскільки екзамени – це протистояння студента і екзаменаторів – *"they are a straight contest between himself and the examiners*" [5, с. 6]. Студенти тут також виступають як *"група підтримки місцевої команди, яка щойно зазнала поразки у матчі на кубок*" – *"the supporters of a home team who had just been beaten in a cup tie*" [5, с. 9]. Після такого екзамену студенти онімілі, почуваються ніби після тяжкої аварії, не здатні усвідомити, що їх спіткало – *"it was like having a severe accident.<...> I was numbed, unable to realize what had hit*

me" [5, с. 8].

3) Чистилище, де всемогутні екзаменатори – боги, судять студентів, що почуваються, наче грішники в Судний день.

4) Болото, де студент – корова, що борсається в ньому, борючись за життя, а питання екзаменатора, немов трясина, затягують його у пастку. У будь-якому разі атмосфера просякнута страхом.

Проектування знання з усіх названих просторів на простір усного іспиту утворює інтегрований простір: ЕКЗАМЕН – ЦЕ ОЧІКУВАННЯ ВИРОКУ, ФІНАЛЬНИЙ РАУНД БОКСЕРСЬКОГО ПОЄДИНКУ (АБО МАТЧУ НА КУБОК), СУДНИЙ ДЕНЬ, БОЛОТО.

Отже, такий випадок конвергенції концептуальних схем, що лежать у підґрунті словесних образів на позначення ситуації екзамену, дає нам повну картину почуттів студентів. Унаслідок концептуальної інтеграції вхідних ментальних просторів вибудовується новий інтегрований простір, у межах якого виникає нове знання – емергентна структура: екзамен – це тяжке випробування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Dancygier B: What Can Blending Do For You? // Language and Literature. Journal of the Poetics and Linguistic Association. – London: Sage

Publications. – Vol. 15. №1. – P. 5–15.

2. Margaret H. F. The Poem As Complex Blend: Conceptual Mappings of Metaphor in Sylvia Plath's 'The Applicant' / Language and Literature. Journal of the Poetics and Linguistics Association. – London: Sage Publications. – 2005. – Vol. 14, №1. – P. 25–44.

3. Воробьёва О. Художественная семантика: когнитивный сценарий / С любовью к языку: Сб. науч. тр. Посвящается Е.С. Кубряковой. – М.; Воронеж: Российская академия наук. Ин-т языкознания; Воронежск. гос. ун-т, 2002. – С. 379–384.

4. Ляшик О. Жанрова специфіка композиційно-смислової структури поетичного тексту: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі творів американського поетичного ренесансу): Дис. ... канд.філол.наук: 10.02.04 / Київ.нац.лінг.ун-т – К., 2006. – С. 69–72; 88–93; 168–175.

5. Практический курс английского языка. 4 курс / Под ред. В. Аракина. – М., 2006. – С. 6–10.

Рябокінь Наталія Олександрівна,
кандидат філологічних наук,
доцент, завідувач кафедри

перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ В ЛІНГВІСТИЦІ

Незважаючи на збільшення уваги до політичного дискурсу, загальноприйнятого визначення даного явища поки що немає. Перші, прибічники якої є представниками так званого "критичного дискурс-аналізу" (Т. Ван Дейк, Р. Водак, Н. Ферклоу), вибудовують свої теорії на основі трактовки політичного дискурсу як однозначно екстралінгвістичного феномену, в якому його соціальні, політичні та культурні характеристики підкорюють собі мовні [9]. Відповідно, друга тенденція ґрунтується на власне лінгвістичному підході до політичного дискурсу. Семантико-синтаксична структура, на думку представників цього підходу (В. Чернявська, О. Шейгал, В. Красік, Е. Педро), змушує людей діяти певним чином, формулювати певні погляди та будувати певні відносини. Абсолютно справедливим є висновок вчених про те, що багато в чому ці дві дослідницькі стратегії доповнюють одна одну і в певному сенсі не можуть реалізуватися самостійно, ізольовано одна від одної [7].

За низкою дослідників, політичний дискурс розуміється нами як вузьке та широке політичне спілкування. У вузькому сенсі він є спеціалізованим текстом, що має певну логіку, композиційну цілісність та власну мову. У широкому сенсі фокус аналізу політичного дискурсу охоплює дійові особи, об'єкти, обставини, контекст, час, вчинки і т.д.

Ілюстрацією ширшого розуміння політичного дискурсу може бути визначення П. Кузьміна, на думку якого "дискурс в політиці можна розглядати як спосіб комунікації, заснований на вербальному та невербальному обміні ідеями, позиціями, поглядами учасників політичного життя у відповідності з їх переконаннями та певними правилами, нормами з метою прийняття політичних рішень" [5]. Він має низку особливостей, які пов'язані власне зі специфікою політичної діяльності та політики в цілому. Деякі вчені вважають, що політичний дискурс – це дискурс політиків. Він формується в контексті функціонування політичних інститутів і є політичним, якщо супроводжує політичний акт у відповідній інституційній атмосфері [4].

Політичний дискурс містить у собі спрямування на питання влади. Адже політика є цілеспрямованою діяльністю у сфері взаємовідносин між різними суб'єктами суспільного життя безпосередньо пов'язаній із боротьбою за здобуття та утримання влади. Він служить інструментом

боротьби за владу конфліктуючих сил та інтересів. Виокремивши владний компонент політичного дискурсу, можна навести визначення вже згаданих російських вчених Є. Переверзєва та В. Кожем'якіна, які розуміють політичний дискурс як "здійснену в певних історичних і соціальних рамках інституційно організовану і тематично сфокусовану послідовність висловлювань, рецепція котрих здатна підтримувати та змінювати відносини домінування та підкорення в суспільстві" [8]. Усі комунікативні стратегії переконання в рамках політичного дискурсу слугують одній меті – боротьбі за владу. Спрямування свідомості на боротьбу за владу – це специфічна характеристика політичного дискурсу. Боротьба і перемога складають основний зміст спілкування.

Характер політичного дискурсу знаходиться в прямій залежності від його предмету, завдань, котрі висуваються перед суб'єктами політичної діяльності, рівня професійності політиків, а також рівня політичної та громадянської культури суспільства. Політики, особливо політичні експерти повинні вловлювати сенс політичної гри. Політичні висловлювання і думки експертів мають достатньо відносний статус, вони набувають сенсу тільки у співвідношенні з іншими висловлюваннями, що виголошуються представниками інших позицій. Крім того, політичне поле саме по собі є певною мірою автономним, воно

не залежить від інших полів або соціальних сил. Одна з його головних властивостей полягає в тому, що професіонали можуть розраховувати на успіх лише спираючись на групи та сили, які перебувають поза межами поля, а значна частина створення політичного дискурсу полягає в продукуванні гасел та обіцянок [7].

Суб'єктами дискурсу в політиці рухає політичний інтерес, котрий можна визначити як спрямованість свідомості соціальних груп та індивідів на усвідомлення виникаючих політичних потреб. Характер політичного інтересу обумовлений об'єктивним становищем цих груп та індивідів в соціально-економічній та політичній структурі суспільства, їх політико-культурними уявленнями і традиціями, їх світоглядними принципами та цінностями [6].

Суспільне призначення політичного дискурсу полягає в тому, щоб навіяти адресатам - громадянам необхідність "політично правильних" дій та оцінок. Тобто, метою політичного дискурсу є не опис, а створення ґрунту для переконання адресатів, спонукання до дії, це й визначає ефективність політичного дискурсу. Мова політичного дискурсу насичена символами, а успіх і ефективність визначається тим, наскільки ці символи співзвучні з масовою свідомістю: політик повинен вміти доторкнутися до потрібної струни у свідомості, висловлювання політика повинні бути

спрямовані на "споживачів" політичного дискурсу. Не завжди така пропаганда є аргументованою і не завжди є логічно зв'язаною [3].

Отже, політичний дискурс необхідно розглядати з різних кутів зору. На основі вищезазначеного ми спробуємо дати систематизоване визначення поняття "політичний дискурс". Таким чином, політичний дискурс – це опосередкований певною соціокультурною традицією спосіб комунікації, заснований на обміні, навіюванні та пропаганді певних ідей, позицій та поглядів учасників політичного життя, задля досягнення політичних цілей, які переважно пов'язані з питаннями влади.

Політичний дискурс виконує сім основних функцій: інформаційну, інструментальну, прогностичну, нормативну, легітимуючу, переконання та політичної пропаганди. Розглянемо кожну з них докладніше.

Інформаційна функція реалізується на основі взаємодії між суб'єктами політики та ЗМІ. Політичний дискурс завжди прагне до об'єктивації своїх інформаційних елементів. Проекція інформаційного поля дискурсу на аудиторію, що здійснюється в основному через ЗМІ, є необхідною умовою здобуття та утримання влади. Процес інформування є необхідною умовою підтримання владних відносин у суспільстві.

Інструментальна функція забезпечує механізми інформаційного відтворення політичного дискурсу в суспільстві, її основу складають

взаємовідносини влади та ЗМІ. Суть цих взаємовідносин полягає в тому, що влада прагне тотально контролювати інструменти відтворення політичної інформації у суспільстві, які фактично знаходяться повністю в руках у ЗМІ. В свою чергу ЗМІ здійснюють значний вплив на політичний дискурс, володіючи монополією на інструменти підтримання та зміни співвідношення політичних сил у суспільстві.

Центральною рисою функції нормування є розподіл ресурсів – найважливіший елемент змісту відносин домінування-підкорення в суспільстві. Також важливою рисою функції нормування є легітимне право на застосування насилля з боку влади.

Функції легітимації та прогнозу здійснюють внутрішньодискурсний зв'язок минулого, теперішнього та майбутнього, забезпечуючи підтримку певних відносин у суспільстві.

Одними з найважливіших функцій політичного дискурсу, як зазначає В. Павлуцька, є функції переконання та політичної пропаганди. "Головною цільовою установкою політичного дискурсу є формування в соціумі тих думок та оцінок, які є необхідними для автора дискурсу. Такий тип дискурсу, перш за все, зорієнтований на свідомість громадськості, тобто є достатньо небезпечним інструментом впливу, оскільки зорієнтований на всі прошарки суспільства. Специфіка

політичного дискурсу саме і полягає у здійсненні політики та досягненні політичних цілей, які в переважній більшості пов'язані з питанням влади" [7]. На основі виокремлених функцій можна дійти висновку, що дискурс не відтворює структури навколишнього світу, а виробляє владу в ході процесів специфічної актуалізації мови.

Політичне поле є місцем застосування символічної влади, шляхом вироблення різних медійних заходів, суб'єкти дії політичного поля постійно працюють над створенням репрезентацій, за допомогою яких вони намагаються створити та нав'язати іншим своє бачення соціального світу для того, щоб здобути підтримку тих, на кому тримається їхня влада. Політичний дискурс фактично моделює суспільні інтереси.

Створення ефективного політичного дискурсу неможливе без урахування залежності тих чи інших ролей політичного суб'єкта від його почуттів та емоцій. Різноманітні психологічні властивості розглядають психологічний вплив, як фактор, який впливає на поведінку і визначає виникнення певних суспільних ролей та функцій. Дуже часто природа політичних явищ залежить від психологічних факторів більше, ніж від соціальних. Прикладом створення ефективного політичного дискурсу може слугувати створення образу ворога, в наслідок чого хтось постійно

вважається винним у всіх бідах і негараздах. Цей образ об'єднує суспільство на боротьбу і ним легше стає керувати.

Таким чином, спробуємо виокремити особливості політичного дискурсу. По-перше, усі соціальні складові в політичному дискурсі розглядають в річищі відносин домінування та підкорення. По-друге, в політичному дискурсі навмисно використовуються такі аргумента-ційні моделі, які в першу чергу впливають не на розум людини, а на її почуття (мовець звертається до традицій, загальновизнаних авторитетів, до соціокультурних цінностей, історичних прикладів і т. д.). Такій аргументації властива особлива емоційність. По-третє, мова політики прагматично орієнтована на досягнення результатів перерозподілу сил у процесі боротьби за владу. Вона є основним засобом маніпулювання в політичному середовищі. Проголошення політичного тексту тягне за собою об'єктивацію та здійснення влади і призводить до соціальних наслідків у формі відносин домінування-підкорення в суспільстві. По-четверте, комунікативні стратегії політичного дискурсу реалізуються шляхом масовості комунікації, розмитості меж комунікативного простору, фантомності комунікативних елементів та інших прагматичних прийомів здійснення влади. По-п'яте, політичний дискурс спрямований на майбутній контекст, який важко одразу заперечити чи перевірити. По-

шосте, політичний дискурс є полемічним, що впливає і на підбір лексики, на її певну театралізацію.

Полемічність спрямована на нав'язування інших цінностей та оцінок, навіювання негативного ставлення до політичного противника. На сьогоднішній день необхідним є вироблення якісних методик дослідження політичного дискурсу. Даний феномен слід досліджувати з врахуванням всієї багатоманітності методологічних інструментів міждисциплінарної сфери. Також не розкритою залишається роль політичного дискурсу у формуванні громадської думки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Всемирная энциклопедия: Философия / Главн. науч. ред. и сост. А. А. Грицанов. – М.: АСТ, Мн.: Харвест, Современный литератор, 2001. – С.316.

2. Дейк ТА., ван. Язык, познание, коммуникация: Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1989. – С.13.

3. Дука А.В. Политический дискурс оппозиции в современной России // Журнал социологии и социальной антропологии, Т.1. – 1998. - №1. – С.37.

4. Касавин И.Г. Дискурс-анализ как междисциплинарный метод гуманитарных наук // Эпистемология и философия науки. – т. X., №4, 2006. – С.7.

5. Кузьмин П.В. Дискурс как способ политической деятельности // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского, Серия: философия. Том 19(58). – Симферополь, 2006. – №2. – С.223.

5. Михалева О.Л. Политический дискурс: способы реализации агональности // Построение гражданского общества: материалы междунар. гуманитар, конгресса "Русский язык: его современное состояние и проблемы преподавания". – Иркутск: Изд-во Ирк. гос. пед. ун-та, 2002. – Ч. 3. – С.96-105.

6. Павлуцька В.О. Політичний дискурс: особливості та функції // Вісник Житомирського державного університету. Випуск 39. Філологічні науки. – Житомир, 2008. – С.218-221.

7. Переверзев Е.В., Кожемякин Е.А. Политический дискурс: многопараметральная модель // Вестник ВГУ, Серия: лингвистика и межкультурная коммуникация. – Белгород, 2008. – №2. – С.76.

8. Філософський енциклопедичний словник. – К.: "Абрис", 2002. – С.156.

9. Фуко М. Археология знания: Пер. с фр./Общ. ред. Б. Левченко. – К.: Ника-Центр, 1996. – 208 с.

10. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие / Пер. с нем. под ред. Д. В. Скляднева, послесл. Б.В.Маркова. – СПб.: Наука, 2000. – С.138.

Якименко Яна Вадимівна
старший викладач
кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В ІСПАНСЬКОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У наш час актуальне значення мають дослідження лінгвокомунікативних можливостей засобів масової інформації, зокрема періодичної преси, яка й досі залишається потужним джерелом поширення інформації і формування громадської думки. Це стосується й іспанської періодики, яка є важливим мовотворчим фактором і чинником національного спілкування. Із огляду на це вивчення фразеології

періодичної преси є одним із найактуальніших аспектів мовознавства, оскільки очевидно те, що саме в засобах масової комунікації розвиваються основні тенденції розвитку сучасної мови, основу якої складає специфічна лексика і фразеологія, доступна для широкого загалу.

Матеріалом для нашого дослідження стали найпоширеніші іспанські газети “El Pans”, “El Mundo”, “ABC”, які мають великий тираж і є газетами загальнонаціонального типу. Дослідження мови цих видань дає достатнє уявлення про фразеологію іспанської періодичної преси. Вибір теми зумовлено насамперед значенням періодичної преси для формування і збагачення фразеологічного складу іспанської мови, а також недостатньою розробленістю цієї проблеми, відсутністю спеціальних робіт, присвячених дослідженню мови іспанської періодики на фразеологічному рівні.

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю подальшого вивчення фразеологізмів у комунікативно-прагматичному аспекті, особливостей їх актуалізації у функціональних стилях мови (зокрема у газетно-публіцистичному стилі мовлення), недостатньою розробкою проблем стилістики фразеологічних одиниць (далі: ФО) іспанської мови в періодичній пресі.

Різним аспектам вивчення фразеологічних одиниць у газеті

присвятили свої роботи такі вчені, як В.Г. Костомаров, Г.Я.Солганік, Н.Н.Кохтєв, А.П.Хмелевський, Л.Ю.Шевченко, Ю.Ф.Прадід, З.А.Камбарова, О.М.Кисельов, Л.П.Жукова, Л.А.Баркова та ін. Серед робіт присвячених вивченню функціонування фразеологізмів іспанської мови в художній літературі назвемо дослідження Л.Г.Зернової, у якому аналізується контекстна реалізація фразеологізмів іспанської мови у творах Б.Переса Гальдоса, і дисертаційне дослідження Т.В.Цимбалюк, в якому подається зіставна характеристика семантико-стилістичних особливостей ФО на матеріалі роману Мігеля де Сервантеса "Дон Кіхот" у перекладі М.Лукаша. У дисертації А.І.Крилова вивчаються особливості функціонування кубинської фразеології у періодичних виданнях Куби.

Однак недостатньо досліджено фразеологізми як певні комунікативні одиниці. Важливим є також виявлення національної специфіки ФО, оскільки, на думку багатьох вчених (Ю.Ю.Аваліані, М.М.Копиленко, Р.М.Попов), подібне дослідження може дати нові відомості про системну будову мови та зв'зки між фразеологією і культурою. Подібний підхід до вивчення фразеології з точки зору її національно-культурної своєрідності дозволяє показати, що фразеологія мови є джерелом та носієм різнорідної країнознавчої інформації. Неабиякого значення у цьому контексті набуває аналіз властивостей не

тільки узуальних ФО, але й ФО у процесі їх функціонування, оскільки специфіка мови відображається як в узуальних особливостях, так і в оказіональних трансформаціях усталених одиниць мови. Не менш актуальним є вивчення основних категорій стилістики фразеологічних одиниць - метафоричного (образного), емоційного, оцінного, експресивного та стильового (функціонально-стилістичного) значень, а також виявлення інформаційно-прагматичних властивостей фразеологізмів та їх ролі у процесі комунікації. В цілому існує необхідність подальшої розробки й уточнення системи клисифікації сучасних ФО, які використовуються в періодичній пресі.

Метою статті є вивчення особливостей актуалізації іспанських фразеологізмів у мові газетної публіцистики, виявлення їх комунікативної і національно-культурної специфіки, прагматичної спрямованості.

Основні завдання дослідження:

– визначити основні тенденції і напрями розвитку фразеологічних досліджень;

– здійснити аналіз сучасних класифікацій фразеологізмів і запропонувати власну схему класифікації ФО в іспанській публіцистиці;

– вивчити образно-експресивні можливості використання ФО у періодичній пресі.

Об′єктом дослідження є фразеологічні одиниці у мові іспанських газет “El Pans”, ”El Mundo”, “ABC”, які вибрані методом суцільної вибірки, за останні п′ять років. У процесі дослідження було виявлено та проаналізовано 500 іспанських фразеологічних одиниць.

У роботі вживаємо такі терміни: фразеологічна одиниця (ФО), фразеологізм, фразема, ідіома, ідіоматичний вираз, безеквівалентна ФО.

Під фразеологічною одиницею ми розуміємо стійкі звороти мови, наділені цілісним (часом частково цілісним значенням), що вступають у смислові та граматичні зв′язки з іншими мовними одиницями, мають постійний, за традицією відтворюваний у мовленні компонентний склад.

Предметом дослідження є комунікативно-прагматичні особливості актуалізації фразеологізмів в іспанській періодичній пресі.

У роботі використовується: контекстологічний метод, що дозволив виявити взаємодію фразеологізмів з іншими елементами тексту; метод фразеологічного опису - зумовлено вивченням узуального й оказіонального вживання ФО. Зіставлення традиційної та оказіональної форм уживання фразеологізму проводилось за допомогою методу опозиції. Використовувався також компонентний аналіз, який дозволив здійснити проникнення у “глибинну” семантику досліджуваних фразеологічних одиниць.

Уперше здійснено цілісне дослідження комунікативно-прагматичних властивостей фразеологічних одиниць в іспанських періодичних виданнях, виявлено особливості конотативних значень ФО в масовій комунікації, встановлено їх національно-культурну специфіку, функції і типи трансформації у газетному дискурсі, запропоновано схему класифікації фразеологізмів сучасної іспанської преси.

В основі створення фразеологічного образу лежить когнітивний процес, який втілюється у культурних кодах, що зберігаються у колективній свідомості соціуму. Образні ФО мають соціально усвідомлену конотацію, що передбачає єдність раціонально-понятійного та емоційно-експресивного, і слугують важливим засобом побудови аргументованого викладу інформації.

У процесі комунікації фразеологізм виступає джерелом двоканальної інформації (по лінії буквального та конотативного значень), яка залучує образне, асоціативне мислення учасників комунікативного акту. За допомогою образних фразеологізмів в основному реалізується культурно-семантична модель дискурсу (зокрема у статтях аналітичного характеру). У газетних матеріалах інформаційного жанру здебільшого спостерігається процес дефразеологізації.

Безеквівалентні фразеологічні одиниці є основою створення

фонової національно-культурної інформації (особливий тип інформації – культурна конотація), яка є визначальною у процесі комунікації і відповідає прагматиці газетно-публіцистичного дискурсу - впливати на суспільну думку, і відображає когнітивну структуру фразеологічної одиниці, а отже, культуру народу-носія мови, його ментальність [1]. Фразеологізм з національно-культурним компонентом передає культурно-історичні знання, тобто фонові знання. Фонові знання, що вбирають в себе систему світоглядних позицій, естетичних оцінок, норми мовленнєвого та позамовленнєвого поводження, мають важливе значення для процесу комунікації. Прикладом актуалізації ФО є одиниця, стрижнем якої є неповторна образна основа: “Ahora hay que buscar sustituto, y el que mбs suena es Viktor Jristenko, que ya fue viceprimer ministro en el gobierno de Serguei Kiriyenko, a quien Yeltsin convirtiy en cabeza de turco de la crisis financiera de agosto de 1998” (“Тепер необхідно знайти заміну і такою заміною найвірогідніше стане Віктор Христенко, віце-прем’єр міністр в уряді Сергія Кирієнка, якого Єльцин зробив козлом відпущення під час фінансової кризи в серпні 1998 року”) [El Pans, 7/03/99, p.3]. Фразеологізм cabeza de turco [букв.”голова турка”] має український відповідник “козел відпущення” (людина, на яку звалюють чужу провину, відповідальність за чиїсь негативні вчинки, дії), образна основа яких окреслює неповторну

для іспанської та української мов манеру номінувати дійсність. Фразеологізми, що відображають типові уявлення (прототипи), можуть виконувати роль еталонів, стереотипів національно-культурного світобачення або вказувати на символічний характер і в цій якості виступати як мовні експоненти культурних знаків. Саме ця стереотипність, символічність або еталонізованість образного сприйняття фразеологізмів обумовлює їх національно-культурну специфіку.

Як свідчить аналіз мови іспанських газет, національно-культурні елементи семантики ФО можуть виявлятися на різних планах змісту: у сукупному ідіоматичному значенні словесного комплексу (через переосмислення, метафоризацію), напр.: pez gordo у значенні "важлива впливова посадова особа"; у значенні окремих лексичних компонентів ФО (це можуть бути "унікальні компоненти": архаїзми, безеквівалентна лексика, культурно-етнічні реалії, топоніми, власні назви тощо), напр.: sin parar mientes en una cosa у значенні "не замислюватись над чимось, де наявний архаїчний елемент mientes; у прямому значенні сукупного словесного комплексу, що потім зазнає переосмислення, адже саме тут "закодовані" численні народні звичаї, обряди, традиції тощо, напр.: ser como la caldera del andaluz , букв."бути як андалузький бульйон" (порів. з укр. "передати куті меду", що означає щось дуже перебільшувати). Значна

частина таких ФО обумовлена екстралінгвістичними факторами, знання яких необхідне для адекватного сприйняття цих одиниць носієм іншої культури.

Виділено окремі групи фразеологізмів, що функціонують у досліджених періодичних виданнях, і які відображають національні особливості іспанської культури [2]:

ФО, у яких відображені неповторні, типово-національні звичаї, традиції, особливості найменування дійсності. Наприклад: encontrarse en mantillas (означає "бути відсталим, відстивати ві інших"), де наявний національно-культурний компонент mantillas;

Характерні для іспанської спільноти усталені порівняння, що відображають систему образів-еталонів. Наприклад: estar como un toro (бути розлюченим як бик, або бути сильним як бик), a bombo y platillo (з великим галасом);

ФО, що репрезентують певну історичну добу: criarse caballero y encontrarse peyn (означає "втратити усі гроші, колишнє становище), a mбs moros mas ganancia ("чим більше труднощів, тим більшою є винагорода");

ФО, що зберегли в собі старовинні міри ваги / довжини. Наприклад: meterse en la camisa de once varas (означає лізти не у свою справу, де varas старовинний вимір довжини);

ФО, у яких відображається своєрідність рослинного світу. Наприклад: no valer una cosa un higo (не мати ніякої вартості, нікуди не годитися, букв.: не коштувати смоківниці);

ФО, що несуть у своєму складі традиційні власні імена та загальні назви. Наприклад: tener mбs orgullo que don Rodrigo en la horca (букв.: бути зухвалішим ніж дон Родріго на шибениці);

ФО, які інформують нас про традиційні страви, продукти харчування. Наприклад: estar a la olla de otro (бути на утриманні у когось), де olla традиційна іспанська страва та ін.

У процесі аналізу були виявлено ряд інтернаціональних фразеологізмів: caza de brujas, la quinta columna; термінологічні ФО: batir record, dar carta blanca, pagar la factura; газетно-публіцистичні стандарти: la libertad de la imprenta, la batalla poselectoral; фразеологізми, що походять з античної літератури та Біблії: lavarse las manos, el hijo prydigo etc. Інтернаціональні фразеологізми полегшують розуміння комунікативного акту та сприяють процесам міжкультурної комунікації.

Мовна значимість фразеологізмів як носіїв національно-культурного змісту тексту визначається ступінню їх ідіоматичності, місцем у предметно-понятійній системі відповідної національної культури. У процесі міжкультурної комунікації ФО з національно-

культурним компонентом виступають джерелом фонової інформації, яка утруднює процеси інтеркомунікації, оскільки притаманна цим одиницям імпліцитна фонова інформація є недоступною для представників іншої культури. Водночас розширення сфери міжнародної комунікації сприяє інтерналізації ФО, а отже, зближенню культур.

Багатоаспектність онтологічної сутності фразеологізмів є причинно-наслідковим фактором, від якого залежить багатство реалізаційних можливостей фразеологічних одиниць у газетному тексті, тобто її стилістичних функцій, які виступають як складна та різноаспектна взаємодія фразеологізмів з контекстом і характеризується цільовими установками автора. Для сучасних іспанських газет властивий широкий спектр фразеологічних засобів, різноманітність їх типів і варіантів, що виявляють їх специфіку, універсальний характер, орієнтацію на масову аудиторію з урахуванням інтересів різних соціальних і фахових груп читачів (розмаїття проблемно-тематичних напрямків й аспектів).

Використання фразеологізмів у газетних текстах залежить від більшої чи меншої установки на переконання, від рубрики та жанрів, а також від функцій їх використання (номінативно-експресивні та експресивно-номінативні фразеологізми). Прагматичне спрямування газетної рубрики регулюється використанням образної фразеології, яка

характерна для передової статті та інших статей аналітичного жанру (в інформаційній рубриці, де використовуються функціональні ФО, подібна залежність не спостерігається).

Основою запропонованої класифікації фразеологічних одиниць газетно-публіцистичної мови є їхня функціонально-стилістична характеристика (умовний поділ на функціональні та образні фразеологізми відповідно до їх прагматичної функції у публіцистичному дискурсі), де виокремлено певні групи ФО: газетно-публіцистичні стандарти, міжстильові фразеологізми, ФО термінологічного походження і фразеологізми з національно-культурним компонентом [3]. Класифікація здійснювалась з урахуванням типів інформації публіцистичних текстів, що різняться за прагматичним призначенням. Інформацію, яка міститься у газетах, умовно розділено на змістовно-фактуальну та змістовно-концептуальну. Змістовно-фактуальна інформація становить основу інформаційних жанрів газети (повідомлення, замітка, кореспонденція, репортаж, передова стаття), ій характерні мовні засоби неідіоматичного характеру (стандарти, міжстильові усталені вирази тощо). Змістовно-концептуальна інформація передається засобами образної фразеології. Така інформація має на меті повідомити читачу індивідуально-авторське розуміння відношень між явищами, оцінку цих явищ, має інше

прагматичне спрямування: впливати і переконувати читача. Змістовно-концептуальна інформація втілюється у таких жанрах газети, як проблемна стаття, узагальнююча стаття, рецензія, огляд, епістолярний жанр, коментар, нарис).

До газетно-публіцистичних стандартів зараховано такі усталені вирази, які властиві переважно публіцистичному стилю. До газетно-публіцистичних стандартів відносимо усталені вирази неідіоматичного характеру, які автоматизують процес комунікації, широко використовуються у різних рубриках та часто мають термінологічний характер. У ході дисертаційного дослідження показано, що газетні стандарти виконують важливу роль у функціонуванні стандартизованих семантичних контекстів і визначаються проблематикою газетних матеріалів: la fuga de cerebros, esgrimir razones (argumentos), hacer pъblico, entar en polйmica, poner иnfasis, hacer hincapiи, la bofetada polнtica, la libertad de la imprenta, la batalla poselectoral etc.

У роботі аналізуються міжстильові фразеологізми - стійкі словосполучення, які характерні для вживання в усіх стилях мови. Показано, що їм притаманна “знижена” стилістична характеристика, оскільки вони мають здатність бути простими назвами явищ, якостей, дій тощо. Міжстильові ФО виконують семантико-інформативну функцію у

повідомленні: echar de menos, poner deficultades, hacer caso, tomar nota, tomar decisiyn, tener razyn etc. Як свідчить аналіз, контекст, в якому функціонують міжстильові фразеологізми, не впливає істотно на виявлення семантико-стилістичних потенцій подібних мовних одиниць, адже вони мають обмежений функціонально-прагматичний потенціал і відзначаються низьким ступенем комунікативності. Міжстильові ФО можна віднести до периферійної зони фразеології (відносно ядра), оскільки основна їх функція - номінативна.

Національно-культурні фразеологізми. У результаті проведеного нами аналізу виявилося, що серед фразеологізмів, що виступають джерелом національно-культурної інформації у текстах іспанських газет найбільше зустрічаються ФО, що перейшли з мови коріди до фразеологічного фонду: pinchar el hueso (зіткнутися з перепоною), cortarse la coleta (букв. відрізати косичку тореро, у значенні "закинути якусь справу), cambiar el tercio (у мові кориди "почати нову частину або третину, з якої складається корида", а у загальному фразеологічному фонді "змінити тему розмови"), coger el toro por los cuernos (букв. "взяти бика за роги" у значенні "сміливо, рішуче протистояти проблемі, взятись за справу") та ін. ФО з національно-культурним компонентом використовуються журналістами для передачі змістовно-концептуальної

інформації, побудови публіцистичної аргументації.

Фразеологізми термінологічного походження. Показано, що одним із джерел формування газетної лексики є спеціальна лексика і фразеологія, вжиті у переносному значенні. Уживання спеціальної термінології у переносному значенні відображає глибинні процеси, що відбуваються у суспільному житті мовної спільноти і які знаходять своє відбиття у газетно-публіцистичному стилі. Розрізняємо два аспекти зазначеного процесу: детермінологізація ФО-терміна та процес фразеологізації термінологічного словосполучення і переходу з професійних мов до загальнолітературного фонду мови. У мові іспанських газет широко представлені фразеологізми, які утворилися шляхом фразеологізації термінів з мови економіки, юриспуденції, спорту, медицини, військова термінологія: hacer fuego, tomar ofensiva, perder coyuntura, dar crйdito, forsar la causa, tener fuerza de derecho, llevarse la palma, lanzar cortinas de humo, tratar (algo) con pacos calientes etc. Проаналізовано механізм метафоризації термінів та перехід їх до загальнолітературного фонду мови, а також процес їх газетно-публіцистичної спеціалізації.

Спостерігається, що термінологічні вирази із професійних мов вживаються як у прямому, так і переносному значеннях. Стилістична

функція термінологічних ФО, що використовуються у номінативному значенні, полягає в інформативності, створенні відчуття вірогідності, документальності зображуваного явища або процесу. Загальний та інтенсивний характер вживання фразеологізмів, що мають у своєму складі переосмислені терміни, пов'язаний насамперед з принципом соціальної оцінності газетно-публіцистичного мовлення. Газетно-публіцистична спеціалізація термінологічної фразеології полягає у розширенні, узагальненні значення слова, у набутті терміном експресії та оцінності.

Фразеологія є складовою частиною системи виражальних засобів газетно-публіцистичної мови взагалі, а оказіональна трансформація повинна розглядатися як особливий авторський стилістичний прийом, завдяки чому можна виявляти складні лінгвістичні процеси в іспанській періодиці. Однією із характерних рис газетно-публіцистичного стилю є оказіональна трансформація фразеологічних одиниць, яка посилює чи послаблює їх експресивність.

У теоретичному плані дослідження поглиблює відомості про функціонально-комунікативні властивості фразеологічних одиниць іспанської мови, їх національно-культурну специфіку в газетно-публіцистичному дискурсі, сприяє становленню комунікативної лінгвістики і лінгвокраїнознавства. Також є певним внеском у вивчення

сутності прагматики фразеології іспанської мови на рівні засобів масової комунікації, а отримані результати можуть сприяти вдосконаленню методів аналізу іспанської фразеології.

Практичне значення роботи полягає насамперед в тому, що її результати і зібраний фактичний матеріал можуть бути використані в дослідженнях, присвячених розробці загальних питань фразеології; при підготовці та розробці спецкурсів з іспанської фразеології; подальшій розробці теоретичних проблем лінгвістики тексту та фразеологічної стилістики; з′ясуванні функціональних особливостей ФО в газетно-публіцистичних текстах; для викладання вузівських курсів іспанської мови; підготовки відповідних посібників та підручників. Результати дослідження можуть також бути використані як при розробці загальнолінгвістичних питань, так і в розв′язанні методичних проблем, зокрема при укладанні методичних рекомендацій для роботи з матеріалами іспанських газет.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коновець С.П. Деякі національно-культурні особливості фразеології (на прикладі іспанської та української мов) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна

філологія. - К., 2001. - Вип.31. - С.47-49.

2. Коновець С.П. Національні та інтернаціональні аспекти фразеології // Наукова спадщина професора Ю.О.Жлуктенка та сучасне мовознавство. Збірник наукових праць. -К., 2000. - С.144-147.

3. Цибко А.В. Типологічні ознаки іспанського політичного дискурсу // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – Вип. 27. – 2015. – С. 457 – 466.

Белиба Ярослав В'ячеславович
студент 5 курсу
спеціальність «Філологія» (переклад)
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Демченко Надія Олександрівна
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ОСНОВНІ МЕТОДИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У результаті розвитку міжнародних відносин та глобалізації на всіх рівнях, і завдяки їх зростаючій активності, перекладацька діяльність набула широкої масштабності. В цих умовах, роль перекладу в якості одного з інструментів , які обслуговують економічні, політичні, наукові та інші людські відносини. Значимість перекладацької діяльності є особливим в економічній сфері: фінансовій, торгівельній, валютного ринку та інших. Економічні проблеми об'єднали політиків, економістів, бізнесменів практично всіх цивілізованих країн у започаткування антикризових програм. І саме тому , економічні тексти набули важливість в різноманітних країнах світу. Завдання адекватного перекладу цих текстів виконується перекладачем використовуючи певні.

В. Н. Комісаров та А. І. Паршин виділяють наступні основні види трансформацій при перекладі:

Лексичні трансформації: транскодування, калькування та лексично-семантичні заміни (конкретизація, генералізація, модуляція). Граматичні трансформації: синтаксичне уподібнення, членування речення та граматичні заміни (форми слова, частини мови). Лексико-граматичні

трансформації: антонімічний переклад, експлікація (описовий переклад), компенсація. [3]

Також необхідно зазначити визначення економічного стилю та дискурсу. Дискурс – багатозначний термін гуманітарної науки, предметом дослідження якого мова, що включає в себе лінгвістику, соціологію , філософію та інші науки. Чіткого визначення терміну «дискурс» не існує проте його використання поширювалось в значенні «функціональний стиль». Економічний стиль – це дискурс, який характеризується використанням чітких економічних понять та наявністю спеціальної термінологічної системи. [4]

У статті ми спробували виявити основні методи перекладу текстів ринкової економіці проаналізувавши статтю “Managing competitiveness in XXI Century”. Як відомо, теорія перекладу має певні основні розділи: загальна теорія перекладу, спеціальна теорія перекладу, історія перекладу та інші. Проте ми використали один з його розділів – спеціальна теорія перекладу.

Перший метод, який є загальновживаний особливо при перекладу спеціальної лексики, є калькування. Можна сказати про те, що дуже велика кількість термінів та спеціальної лексики практично являють собою кальку, тобто відтворення не звукового, а комбінаторного складу

слова або словосполучення, коли складові частини слова (морфеми) або фрази (лексеми) переводяться відповідними елементами мови. Наприклад: economic growth - економічне зростання, global downturn глобальними економічний спад, industrial production - промислове виробництво, gross domestic product - внутрішній валовий продукт і т.д. [1]

Таблиця 1

Метод перекладу	Оригінал	Переклад
Калькування	A competitive company – is the problem of *strategic management* which allocates the targets of business profitability and its benefits, which are necessary for long-term market presence.	Конкурентна здатність компанії – це завдання *стратегічного менеджменту*, яке визначає за головне рентабельність бізнесу та його прибуток, необхідні для довгострокового перебуванню на ринку.

Іншим важливим методом є транскодування. Транскодування це такий засіб перекладу, коли звукова і/чи графічна форма слова мови оригіналу передасться засобами алфавіту мови перекладу. Виділяють два види транскодування: транслітерація та транскрибування. Транскрибування -засіб перекладу, коли звукова форма мови оригіналу передається літерами мови перекладу (force majeure - форс мажор). Транслітерація - коли слово мови оригіналу передається літерами мови перекладу (business – бізнес, marketing – маркетинг). [1]

Таблиця 2

Метод перекладу	Оригінал	Переклад
Транслітерація	The *exporter* will be the beneficiary of the subsidies and face the problems connected to the late payment of these subsidies.	*Експортер* буде бенифіціаром субсидій та понесе тягар, пов'язаний з пізньою виплатою цих субсидій.

Також необхідно виділити використання методу *заміни*. Заміна - найпоширеніший і різноманітний вид перекладацької трансформації.

Говорячи про граматичних замінах ми маємо на увазі те, що в процесі перекладу заміні піддаються такі граматичні одиниці як: форми слів, частини мови, члени речення, типи синтаксичного зв'язку і ін. Крім того, заміні можуть піддаватися не тільки окремі одиниці, але й цілі конструкції

Ще однією особливістю економічних тестів є значне переважання пасивних форм і форм простого теперішнього часу. Найчастіше вони передаються за допомогою граматичною заміною в активний стан. [1]

Таблиця 3

Метод перекладу	Оригінал	Переклад
Граматична заміна	The problem *is being aggravated* on the conditions.	Проблема з фінансами ще *більше загострюється* в цих умовах.

Такі заміни необхідні у тому випадку, що в українській мові порядок слів у реченні відрізняється від англійської мови. В українській мові слова, що несуть новий обсяг інформації, ставляться в кінці речення, а слова, які несуть інформацію вже відому ставляться на початку. В англійській мові переважно прямий порядок слів у реченні,

тобто підмет в переважній більшості стоїть перед присудком, доповнення ж слідує за присудком. Це становить необхідність синтаксичної перебудови пропозиції. Найпростішим прикладом є заміна англійської пасивної конструкції на українську активну конструкцію:

Таблиця 4

Метод перекладу	Оригінал	Переклад
Граматична заміна	The motives of competition *are defined* both by the factors of microenvironment.	Мотиви конкуренції *визначаються* двома факторами мікросередовища.

Іншими методом використанні при перекладі заміни є контекстуальна заміна. Контекстуальна заміна - це така лексична перекладацька трансформація, внаслідок якої перекладним відповідником стає слово або словосполучення, що не є словниковим відповідником і що підібрано із врахуванням контекстуального значення слова, яке перекладається згідно контексту його вживання та мовленнєвих норм і традицій мови переклад. [1]

Таблиця 5

Метод перекладу	Оригінал	Переклад

Контекстуальна заміна	The positive dynamics of these rates in the longer term mean that the product of a company *finds a market*, i.e. it is *competitive*, that the branch wherein the firm is functioning is consolidating on domestic or foreign markets that it contributes to national economy by way of workplaces, taxes, levies and other payments.	Позитивна динаміка цих показників в довгостроковій перспективі говорить про те, що продукт компанії *користується попитом*, тобто він *конкурентоспроможний*, що галузь, в якій працює фірма, закріплюється на внутрішніх та зовнішніх ринках, що вона вносить свій внесок в національну економіку у вигляді робочих місць, податків, зборів та інших платежів.

Підсумовуючи вище сказане, ми приходимо до наступних підсумків.

Економічні тексти мають свої особливості, які необхідно брати до уваги при виконанні перекладу будь-яких видів. Ці особливості вивчаються спеціальною теорією перекладу та розкривають особливості процесу перекладу текстів , вплив мовних конструкцій та умов на цей процес. Ми показали найбільш частотні методи перекладу і їх використання при перекладі англомовних текстів ринкової економіки. Для ясності ми привели приклади використання цих методів, охарактеризували зміну порядку слів і конструкцій при перекладі, заміни. Необхідною умовою також є досягнення адекватного перекладу. Для більш точної передачі інформації необхідно враховувати граматичні та лексичні особливості економічних текстів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ерогова А.М. Теорія і пратика перекладу економічних текстів с англійської мови на російську / А.М. Ерогова – Москва: Просвещение , 1986 – 122 с.

2. Жданов І.Ф. Англо-український економічний словник / І.Ф. Жданов – Київ : Медія , 2004 – 880с.

3. Комісаров О.Г. Спеціальна теорія перекладу / О.Г. Комісаров – Москва, 1978 – 253с.

4. Паршин П.О. Про поняття дискурсу [Електронний ресурс] / Паршин П.О. – http://www.krugosvet.ru/articles/82/1008254/1008254a6.htm

5. Рецкер Я.І. Теорія та практика перекладу. / Я.І. Рецкер. — Москва, 2004. — 240 с.

Бідна Люсія Сергіївна
студентка 5 курсу,
спеціальності «Філологія. Переклад»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Демченко Надія Олександрівна
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри перекладу та іноземних мов,
Полтавський інститут економіки і права

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТУРИСТИЧНИХ РЕКЛАМНИХ СЛОГАНІВ

Стаття присвячена основним аспектам перекладу реклами з англійської на українську мову. Переклад реклами, на відміну від перекладу художньої літератури, в якій перекладач зобов'язаний передати художньо-естетичні переваги оригіналу, трохи відрізняється за формою, мовними засобами, а також яскраво вираженою комунікативною спрямованістю. У процесі перекладу таких текстів, перекладачеві доводиться вирішувати як мовні так і лінгвістичні проблеми, зумовлені відмінностями в семантичній структурі й особливостями використання двох мов у процесі комунікації, так і проблеми соціолінгвістичної адаптації тексту.[3, с.9]

Одна з основних особливостей перекладу рекламних текстів виражається в змістовному співвідношенні між оригіналом і перекладом, а також у передачі соціолінгвістичних аспектів перекладного тексту. Для досягнення адекватності нерідко буває необхідно адаптувати як змістовну частину тексту, так і її форму, що часто носить компромісний характер. Багато особливості перекладу пов'язані зі специфікою мов (англійської або української), тобто мови на які (з яких) здійснюється переклад. Наприклад, в процесі перекладу може відбуватися заміна заперечення на

затвердження, яка в свою чергу також має зворотну функцію, можуть використовуватися такі чисто технічні прийоми як калькування, компенсація лексичних втрат, заміна застави з активного на пасивний і навпаки, а також передача фразеологізмів їх семантичним еквівалентів і т.д.

Об'єктом нашого аналізу є переклад з англійської мови на українську туристичних рекламних слоганів, які відноситься до числа найпоширеніших і найвпливовіших видів туристичної рекламної діяльності.

Актуальність статті: В останні роки помітно підвищився інтерес до подорожей за кордон і до туристичного бізнесу в цілому. У зв'язку з цим набуває актуальності проблема перекладу туристичних рекламних слоганів українською , адже він є одним з найпоширеніших рекламних видів, щоб привернути увагу до певної країни.

Мета статті – простежити загальні принципи перекладу туристичних рекламних слоганів на українську мову й визначити основні перекладацькі проблеми. Мета зумовлює розв'язання таких завдань: окреслити вимоги до слоганів, схарактеризувати перекладацькі проблеми рекламного слогану, виявити шляхи розв'язання перекладацьких проблем у перекладі рекламних слоганів.

Матеріалом дослідження слугували слогани англомовної реклами туристичного характеру, частина яких має українські відповідники .

Стрижневим компонентом рекламного тексту є слоган – «стисле самостійне рекламне повідомлення, що може існувати ізольовано від інших рекламних продуктів та становить згорнутий зміст рекламної кампанії» [4, с.7]. Зважаючи на це, слоган передає концептуальність рекламного тексту, він є згорнутим мікротекстом, що повинен передати основну ідею рекламної кампанії, а не лише бути стислим, афористичним та запам'ятовуваним. В. Зірка наголошує на тому, що слоган належить до найбільш складних різновидів тексту з креативного боку, оскільки «в ньому має бути виражена рекламна ДУМКА», а головне в слогані – «мотивація рекламної пропозиції та апеляція до почуттів споживача» [2, с. 75].

Завдання такого слогану – це, перш за все, привернути увагу потенційного клієнта. Саме тому при його створенні використовують найрізноманітніші рішення, які повинні зробити його яскравим і легким до запам'ятовування. Відповідно, текст перекладу повинен відповідати тим самим вимогам. При перекладі туристичних слоганів слід враховувати, що вони є рекламними, отже, перекладач виконує два завдання: по-перше, необхідно достовірно передати зміст тексту, по-

друге, зацікавити клієнта тією країною, місцевістю або пам'яткою, про які йде мова в туристичному салогані. Також, необхідно сказати, що велику роль відіграє не тільки збереження того рівня реклами, який притаманний оригінальному тексту, та спрямованість перекладу на аудиторію, для якої він призначений. При цьому не можна забувати про смислове навантаження, яке несе дуже важливе значення. Тому, перекладачеві необхідно бути дуже уважним і виконувати наступні вимоги до перекладу:

1. Переклад таких моментів, як інформація про звичаї і традиції, особливості певної країни повинні бути максимально точними, щоб клієнт мав чітке розуміння куди він їде.

2. Також слід виконувати тотожний переклад кожної з назв, наявних у слогані.

Будь-який турист повинен із легкістю знаходити необхідні назви в своєму путівнику або на карті досліджуваної місцевості. У даному випадку недопустима якась інша інтерпретація, а лише коректні географічні дані. Наприклад:

Tanzania – the land of Kilimanjaro, Zanzibar and the Serengeti – Танзанія – земля Кіліманджаро, Занзібар і Серенгеті. [5]

Just think of the name – New-York – and your head fills up with images: the Statue of Liberty, Central Park, the Manhattan Skyline - Тільки подумайте про назву – Нью-Йорк – і у Вас в голові виникають такі образи, як: Статуя Свободи, Центральний парк, Манхеттен. [5]

3. Оскільки мова йде про рекламний салоган , який повинен зацікавити клієнтів і залучити їх увагу, то для додання йому яскравості і передачі експресивності використовуються різні засоби виразності:

а) Лексичні засоби виразності: *використання метафори:*

Global in its outlook – Глобальна перспектива.

New-York City is the big Apple – Нью Йорк – це велике яблуко . [5]

The islands of Hawaii are a Polynesian paradise- Острови Гаваї – це полинезийский рай. [5]

Monte NEGRO, wild Beauty! – Чорногорія, неприборкана краса! [5] *використання найбільш уживаних в англійській рекламі прикметників:* good, better, friendly, best, free, fresh, full sure, wonderful, welcoming, special, fine, big, real, easy, bright, extra, rich. (хороший, краще, дужелюбний, кращий, вільний, новий, впевнений , чудовий, гостинний, особливий, прекрасний, великий, справжній, легкий, яскравий, вищої якості, багатий.)

You will meet friendly and welcoming people - Вас зустрінуть дружелюбні і гостинні люди. [5]

Best under the Australian sky – Все тільки найкраще під небом Австралії. [5]

Better prices. Exceptional people – Кращі ціни та надзвичайні люди. [5]

Create your kind of holiday – Створи сам всій незабутній відпочинок. [5]

Find the best place for you on a map – Знайди для себе краще місце на Землі

Amazing Thailand – always amazes you – Дивовижний Таїланд – йому завжди є чим вас вразити. [5]

б) Граматичні засоби виразності: *використання риторичного запитання.*

Is not it time you treated yourself to a holiday? - Чи не час влаштувати собі свято? [5]

Who's taking care of you? - Хто подбає про Вас?.[5]

Illinois – Are You Up for Amazing? – Іллінойс – ви готові до дивовижних відкриттів? [5]

використання абревіатур. Alaska B4UDIE (Alaska, before you die.) - Відвідай Аляску, поки не помер! [5]

I Love NY! – Нью-Йорк, я люблю тебе! [5]

вживання особистих і присвійних займенників. Конструкції типу «ми - наш», «Ви - Ваш» дають рекламному салогану ще більшу переконливість:

We work so you do not have to. – Ми працюємо. – Ви відпочиваєте. [2];

Create your kind of holiday- Створи сам всій незабутній відпочинок. [5]

Find your Alaska – Відкрий свою Аляску.[5] You'll love where we take you – Вам сподобається , те що ми вам запропонуєм [5]

Висновки. Переклад рекламних слоганів із англійської мови українською має здійснюватися з урахуванням таких проблемних аспектів, як лінгвокультурний, прагматичний та власне перекладацький. З охопленням усіх проблемних аспектів процес перекладу туристичних рекламних слоганів здійснюється відповідно до правил рекламної комунікації, а перекладені слогани функціонують в новому масово-інформаційному просторі як нові комунікативні одиниці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гарбовский Н. К. Теория перевода / Н. К. Гарбовский. – М. : МГУ, 2007. – 544 с.

2. Зирка В. В. Манипулятивные игры в рекламе : лингвистический аспект [монография] /В. В. Зирка. – Днепропетровск : ДНУ, 2004. – 294 с.

3. Медведева Е. В. Рекламная коммуникация / Е. В. Медведева. – М. : УРСС, 2004. – 280 с.

4. Морозова И. Г. Слагая слоганы / И. Г. Морозова. – М. : РИП-Холдинг, 1996. –168 с.

5. 105 tourism slogans from around the world. [Електронний ресурс] URL : //touristvstraveller.wordpress.com/2012/11/20/105-tourism-slogans-from-around-the-world-wtm12/

Бова Євген

студент 5 курсу

спеціальності «Філологія. Переклад»

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник:

Рябокінь Наталія Олександрівна

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ БІБЛЕЇЗМІВ В АНГЛІЙСЬКОМУ ДИСКУРСІ

Біблія є важливим літературним джерелом фразеологічних одиниць. Про величезний вплив на англійську мову перекладів Біблії говорилося і писалося багато. Протягом століть Біблія була найбільш популярною і цитованою в Англії книгою; не лише окремі слова, але й цілі ідіоматичні висловлювання ввійшли в англійську мову зі сторінок Біблії. Число біблійних зворотів і висловів, які ввійшли в англійську мову, настільки велике, що зібрати й перерахувати їх було б досить нелегким завданням. Вченими було досліджено, що біблійні фразеологічні одиниці є повністю асимільованими запозиченнями [1, с. 190].

Прикладами біблеїзмів у англійській мові є: *at the eleventh hour* – в останню хвилину, в останній момент; *beat swords into plough-shares* – перейти до мирної справи; перекувати мечі на рала; *can the leopard change his spots?* – „хіба може леопард змінити свою п’ятнисту шкіру?”; горбатого могила виправить; кривого дерева не виправиш; лихого

справить заступ та лопата; *cast pearls before swine* – кидати перла перед свинями; *filthy lucre* – нікчемний метал, гроші; *in the twinkling of an eye* – як оком моргнути; *new vine in old bottles* – нове вино в старій пляшці, новий вміст в старі формі; *the olive branch* – оливкова гілка (символ миру й спокою); *the root of all evil* – корінь зла; *to sow the wind and reap the whirlwind* – посіяти вітер і пожати бурю; *a wolf in sheep's clothing* – вовк в овечій шкурі; дивиться лисицею, а думає вовком та інші.

Слід зазначити, що фразеологізми біблійного походження часто багато в чому розходяться з їх біблійними прототипами. Це складне та не вивчене питання потребує особливого розгляду.

Біблійні прототипи вживаються в буквальному значенні. Відповідний же фразеологізм створюється у результаті його переосмислення. Наприклад, вираз *to kill the fatted calf* в притчі про блудного сина використовується у буквальному значенні "вбити відгодованого тільця". Пізніше цей вираз набув нового значення: пригостити кращим, що є вдома. Вираз *a millstone about* (або *(a)round*) *smb.'s neck* перекладається як "тяжка відповідальність"; камінь на шиї. Вираз походить від біблійного тексту, який має буквальне значення. Фразеологізм часто вживається з дієсловами *to hang* і *to have*.

Відомо, що варіант біблійного прототипу стає фразеологізмом. Так,

наприклад, вираз *to live on the fat of the land* (жити у розкоші; кататися як сир у маслі) витіснив біблійний прототип *to eat the fat of the land*, який не ввійшов у загальне вживання.

Слід зазначити, що в англійській мові є змінені форми образного біблійного звороту. Наприклад, фразеологізм *a drop in the bucket* – крапля в морі, є зміненим біблійним виразом: *Behold the pations as drop of a bucket* . В фразеологічній одиниці *gall and wormwood* – щось ненависне, змінений порядок слів порівняно з біблійним прототипом і відкинуті артиклі (the wormwood and the gall). Деякі біблеїзми модернізуються, і архаїчні форми відкидаються, наприклад: *not to let one's left hand know what one's right hand does* – ліва рука не знає, що робить права. В Біблії зворот використовується в позитивному значенні. У сучасній мові він переосмислений і є фразеологічною одиницею з негативною оцінкою.

Компоненти фразеологічної одиниці вживаються у Біблії у своїх буквальних значеннях, але не утворюють вільного сполучення. Наприклад, фразеологізм *loaves and fishes* означає земні блага. *Loaves* – хліби і *fishes* – риби використовуються в євангельському повір'ї про те, як Христос нагодував п'ятьма хлібами і двома рибами сотні людей, які зібралися його слухати. У Біблії вживається слово *loaves* і слово *fishes*, але не словосполучення *loaves and fishes*.

Деякі фразеологічні одиниці походять від біблійного сюжету, в якому згадується лише один компонент фразеологізму. Наприклад, вираз *a doubting Thomas* – Хома невіруючий виник від євангельської легенди про те, як один із апостолів, Хома, коли йому розповіли про воскресіння розіп'ятого Христа, не повірив цьому. Від біблійного сюжету походять зворот *forbidden fruit* – заборонений плід і приказка *forbidden fruit is sweet* – заборонена грушка солодка; заказаний овоч завжди солодкий; чого невільно, те й кортить. Також вираз *the massacre of innocents* – побиття малят йде від євангельської розповіді про умертвіння всіх малят у Віфлеємі за наказом іудейського царя Ірода , коли він дізнався від волхвів про народження Ісуса, якого вони назвали царем іудейським. Євангельська розповідь не містить жодного компонента фразеологічної одиниці.

Можливі зміни емоційного забарвлення біблеїзму без зміни його форми. Наприклад, зворот *filthy lucre* – нікчемний метал (про гроші) вживається в сучасній англійській мові іронічно та жартівливо, а в Біблії цей зворот має негативне забарвлення. Варіант фразеологізму може виникнути при його скороченні. Прикладом скорочення фразеологізму біблійного походження можуть бути вирази, які мають одне й те ж значення: *the crumbs which fell from the rich man's table = crumbs from the*

rich man's table = crumbs from the table – крихти з панського столу. В Біблії зворот використовується в буквальному значенні.

Отже, Біблія є одним з основних джерел походження фразеологізмів, але фразеологічні одиниці біблійного походження не є застиглими цитатами, які не допускають ніяких змін. У сучасній англійській мові багато з них обростають варіантами, піддаються різним видам оновлення, від них можуть утворюватися похідні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кузьмин С.С. Идиоматический перевод с русского языка на английский : учебник / Кузьмин С. С. – М. : Флинта, 2005. – 312 с.

Васюта Тетяна Миколаївна
студентка 6 курсу
спеціальності «Філологія. Переклад»,
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Демченко Надія Олександрівна
кандидат педагогічних наук,

професор кафедри перекладу та іноземних мов,
Полтавський інститут економіки і права

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ НЕОЛОГІЗМІВ У АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Як листя щорічно змінюється на деревах,
так і слова, проживши свій вік,
поступаються місцем знову народженим.
(Квінт Горацій Флакк, древньоримський поет)

Неологізми — це нові слова, що з'являються в мові в результаті різних змін в суспільному житті, в області науки, культури та мистецтва. Варто розрізняти неологізми двох видів: нові слова з новими значеннями чи нові значення, які з'явились у існуючих слів. Обидва види створюють певні труднощі для перекладу, тому що такі слова і їх значення неможливо знайти у звичайних словниках і навіть не завжди можна знайти у найновіших словниках. Будь-якому перекладачеві відомо, що словники фіксують нові слова з відставанням на кілька років. Варто порівняти словники, видані до початку Другої Світової Війни і словники післявоєнного періоду, щоб чітко побачити значну різницю. Однак відставння словників з фіксацією - це ще не найбільша проблема для

перекладача. Іншим фактором, який гальмує фіксацію нових слів є те, що неологізми, так само як і сленгізми, з'являються так швидко, особливо у сфері публіцистики, науки та техніки, що, за словами І. Р. Гальперіна, "ніякий словник не може, та і не повинен одразу фіксувати їх появу". [1, с. 107]

Більшість словників неологізмів видаються у англомовних країнах, наприклад: Oxford Advanced Learners Dictionary of Current English [2], The Longman Register of New Words [3], The Oxford Dictionary of New Words [4]. Також в нагоді стануть інтернет-джерела нової лексики, такі як: вищезазначений словник The American Heritage [5], розділи нових слів у Merriam Webster Open Dictionary [6] та Oxford English Dictionary [7].

Процес перекладу неологізмів з англійської мови на українську проходить у 2 етапи [8, с. 164]:

1. З'ясування значення неологізма (коли перекладач або використовує останні видання англійських тлумачних словників, або усвідомлює значення нового слова взявши до уваги його структуру і контекст).

2. Власне переклад, тобто передача засобами української мови, а саме: транскрипція, транслітерація, калькування, описовий переклад.

Що ж до вибору того чи іншого способу перекладу, він залежить від багатьох суб'єктивних факторів, таких як: особистість перекладача, його досвід, інтелект, здатність оперувати абстрактними поняттями, обстановка під час процесу перекладу, стиль тексту, стиль конкретного автора. Однак, перш за все необхідно прагнути до того, щоб еквівалент неологізма у англійській мові максимально відповідав нормам і правилам української мови.

Що ж робити перекладачу, коли він зустрічається з неологізмом? Перш за все йому варто зрозуміти суть та значення нового слова на основі контекста та аналізу його структури. Щоб наочно продемонструвати труднощі перекладу неологізмів розгялянемо кілька прикладів. Фрази *I can dig it* та *Do you dig this song* неможливо перекласти на основі звичних значень дієслова *to dig*. Лише скориставшись словником "The American Heritage" можна знайти наступне значення цього слова, не зареєстроване у інших словниках більш раннього року видання: *to comprehend, to appreciate, to enjoy (slang)*, тобто, в перекладі українською: розуміти, оцінювати, подобатися (сленг) [2]. Тобто переклад вищенаведених речень повинен бути таким: “Я люблю це”, “Тобі подобається ця пісня?”. Подальше вивчення етимології дієслова *to dig* показує, що у цьому своєму значенні він прийшов з жаргону бітників (the beat jargon), а потім був

підхваченим засобами масової інформації. В результаті чого нині дане значення слова стало широко відомим.

В іншому випадку може допомогти коренева структура слова. Слово *peacenik* відносно недавно з'явилось у англійській мові. Розбивши це слово на 2 частини *peace + nik*, легко здогадатися, що *nik* - це суфікс для створення іменників. Під впливом російського суфікса (наприклад, у словах *sputnik, lunik*) в англійській мові такі слова почали з'являтися все частіше. Тобто *peacenik* - це учасник мирних демонстрацій, маніфестант, борець за мир. Те ж саме можна сказати про термін *nixonomics*. Так американські журналісти назвали економічну політику колишнього президента США Ніксона. Спершу даний термін використовувася лише жартівливо, але в наш час він вже досить широко використовується у друці і його можна зустріти навіть у офіційних текстах.

Ще одним прикладом є прикметник *heavy*, який у останній час використовується в розмовному спілкуванні не лише у значенні "важкий", але і в значеннях "сильний", "вагомий" (наприклад, *a heavy idea* – переконлива ідея).

З точки зору психолінгвістичного аналізу дуже цікавим є ряд політичних неологізмів, які означають символічну силу і вдавану владу: *straw man, paper tiger, stalking horse.* Загальнолітературний фразеологізм

puppet government - “маріонетковий уряд” відомий всім, однак більш нові неологізми із вищезазначених можуть спантеличити навіть дуже досвідченого перекладача. Як перекласти такий політичний неологізм як *straw man* (або *man of straw*). Буквальне його значення - “солом'яна людина”. Звісно, це метафора і необхідно передати цей метафоричний аспект українською мовою. Можна прийняти варіант “ненадійна людина”, однак переосмилення цього неологізму пішло ще далі. *Straw man* у сучасній політичній мові означає “фіктивний кандидат, що висувається для того, щоб відволікти виборців від іншого кандидата”. Неологізм *paper tiger* перекладається методом кальки, як “паперовий тигр”, тобто використовується у значенні “безпечний супротивник”. Словосполучення *stalking horse* важко перекласти, не знаючи сфери його застосування. У словнику “The American Heritage” цей неологізм визначають як “*any sham candidate put forward to conceal the candidacy of another or divide the opposition*”, тобто “будь-який фіктивний кандидат, що висувається для того, щоб відволікти увагу від іншого кандидата або розколоти опозицію”. Таке багатослівне тлумачення не можна використовувати для перекладу, але модна виділити основні ознаки і тоді перекласти цей неологізм як “фіктивний кандидат, підставна фігура в політичній грі”.

Зовсім недавно з'явився у політичній мові термін *off the reservation*, цей неологізм означає "залишатися в рядах партії, але не підтримувати кандидата, висунутого партією". Цей термін використовується, зазвичай, у мові політиків в може бути невідомим навіть носіям мови.

Отже, які ж способи перекладу неологізмів варто рекомендувати?

Перший спосіб — це переклад шляхом транскрипції або транслітерації. Так, фразу *steel lobby* ми перекладаємо як "лоббі сталеварних компаній". Це найбільш короткий варіант. Переклад-пояснення - "група людей, які в кулуарах Конгресу намагаються тиснути на членів Конгресу в інтересах власнихів сталеварних компаній" - не можна назвати вдалим.

Транскрипція і транслітерація — це квазібезперекладні методи передачі неологізмів, їх називають так тому, що при використанні цих приймів факт перекладу ніби обходиться і замінюється актом запозичення звукової (при транскрипції) або графічної (при транслітерації) форми слова разом із значенням в мові оригіналу. Однак, безперекладним цей прийом насправді лише здається: фактично тут запозичення використовується лише як необхідна передумова для його здійсення. По суті цей метод перекладу є одним із найдавніших і найбільш розповсюджених на стадії дописьмових мовних контактів, але він

продовжує відігравати велику роль і у нинішні часи. Однак в наш час використання цього методу перекладу пов'язане з багатьма обмеженнями, такими як: стилістичні норми, мовна політика, традиції різних соціолінгвістичних колективів та ін.

Метод ***транслітерації*** полягає у тому, щоб за допомогою букв української мови передати букви, з яких складається слово англійської мови. Для цього перекладачу не обов'язково було навіть знати вимову англійського слова, можна було обмежитися його зоровим сприйняттям. Наприклад, *Nikkei* - "Ніккей, індекс курсів цінних паперів на Токійській фондовій біржі".

Значно більш популярним в перекладацькій практиці має прийом ***транскрибування***, що полягає у передачі не орфографічної форми слова, а фонетичної. Така передача завжди досить умовна і відтворює лише деяку подобу англійського звучання.

У окрему гілку серед перекладних способів виділяється ***калькування***, яке займає проміжне положення між повністю перекладними і безперекладними способами передачі неологізмів. Безперекладним калькування можна назвати тому, що під час його використання збергається незмінною внутрішня форма слова. Калькування як прийом створення еквівалента схожий на буквальний

переклад — еквівалент цілого слова створюється шляхом простого об'єднання його складових частин. Із цього можна зробити висновок, що калькування використовується для перекладу неологізмів складних слів. Наприклад, слово *multicurrency* складається зі двох слів, *multy* можна перекласти як "багато" і *currency* як "валюта", при їх об'єданні отримуємо "багатовалютний". Або слово *interbank*, що складається з *inter*, що перекладається як "між" та *bank* – "банківський", отримуємо "міжбанківський". Перевагою калькування є стисліть і простота еквіваленту. Його короткість та потенційна термінологічність робить їх дуже привабливими для використання у газетно-публіцистичних та суспільно-наукових роботах.

Також одним із способів передачі неологізмів є ***описові еквіваленти.*** Описовий переклад полягає у передачі значення англійського слова за допомогою більш-менш розповсюдженого пояснення. Цей спосіб можна використовувати для пояснення значення слова у словнику, так і при перекладі неологізмів у конкретному тексті.

Описовий переклад виконується різними способами. Розглянемо два приклади:

1. Біржевий термін *open outcry* можна було б буквально перекласти як "відкритий викрик", тому що всім відомо, що на біржі необхідно дуже

швидко реагувати на попит і пропозицію, і при позначенні ціни, і для того, щоб випередити конкурентів не кричати просто неможливо. Однак такий спосіб передачі (а тим паче транскрибування і транслітерація) є неприйнятним. Найкращим прийомом було б використання описового перекладу. Варто використати значення терміну з достатньо авторитетного словника The Oxford Dictionary for the Business World (1993) [10], який тлумачить термін *open outcry* як "*a meeting of commodity brokers with dealers in order to form a transaction. Traders form a ring around the person shouting out bids and offers*", а переклад у цьому випадку буде звучати так: "метод біржової торгівлі шляхом прямого контакту продавця з покупцем".

Розглянутий у даному прикладі спосіб описового перекладу варто назвати ***пояснювальним***, тому що в еквіваленті пояснюються важливі елементи значення слова. Хоча пояснювальний переклад більш близький до тлумачення слова, але він все ж залишається перекладом і може бути використаний у справжньому тексті. Однак, навіть при оптимальному підборі пояснювального еквівалента він має такі недоліки як багатослівність і деяка факультативність еквівалента.

2. Прийом описового перекладу можна здійснити і по-іншому. ***Метод підстановки*** використовується коли для передачі неологізма

використовується слово чи словосполучення, що уже існує у мові, на яку перекладають. Це слово не є неологізмом у цій мові, однак має схоже значення зі словом, яке перекладається. Повне співпадіння значень можна спостерігати дуже рідко, набагато частіше при методі підстановки має місце семантична трансформація. Така трансформація може бути концентричною чи зміщеною. При концентричній трансформації має місце розширення або звуження значення слова при перекладі, наприклад: *industrial country* - країна з розвиненою промисловістю, або *transition country* - країна з перехідною економікою. При зміщеній трансформації має місце неповне співпадіння значень слова, яке перекладають з його еквівлентом у мові перекладу. Наприклад, *exchange rate* перекладаємо як "курс обміну валют".

Отже, неологізм неохідно сприймати як нормальне мовне явище і відсутність слова у словнику не має бути перепоною для його перекладу, тому що саме перекладацька практика дає найбільший вклад у поповнення лексичного складу мови перекладу неологізмами, що приходять з інших мов. У будь-якому випадку, коли відоме значення нового слова, можна передати його за допомогою розглянутих способів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гальперин И.Р. О термине сленг / И.Р. Гальперин // Вопросы языкознания. – М. : Наука, 1956. – № 6. – С. 107–114

2. American Heritage Dictionary https://ahdictionary.com/

3. Hornby A.S. Oxford Advanced Learners Dictionary of Current English / A.S. Hornby. - Oxford: University Press, 2003.

4. The Longman Register of New Words. - M., 1990.

5. The Oxford Dictionary of New Words. - Oxford. New York, 1997.

6. http://nws.merriamwebster.com/opendictionary/newword_display_recent.php

7. http://public.oed.com/the-oed-today/recent-updates-to-the-oed/

8. Виноградов, В. С. Перевод: общие и лексические вопросы / В.С. Виноградов. – 3-е изд. – М. : КДУ, 2006. – 240 с.

9. The Oxford Dictionary for the Business World, Oxford University Press (January 27, 1994), 1022 pages

Голуб Анатолій
студент 4 курсу
спеціальності «Філологія»
Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник:
Рябокінь Наталія Олександрівна
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Передача на українську мову німецьких фразеологічних одиниць – дуже важке завдання. У силу свого семантичного багатства, образності, лаконічності і яскравості фразеологія грає в мові дуже важливу роль. Особливо широко фразеологізми використовуються в усному мовленні, в художній і політичній літературі. Вибір того чи іншого виду перекладу залежить від особливостей фразеологічних одиниць, які перекладач повинен розпізнати і зуміти передати їх значення, яскравість і виразність. Через те, що фразеологічні одиниці широко використовуються в літературі всіх стилів, то правильний перекладач не повинен дозволяти неточностей у перекладі певного фразеологізму. Без знання фразеології неможливо оцінити яскравість і виразність мови, зрозуміти жарт, гру слів, а іноді просто і сенс всього висловлювання.

Саме тому вважаємо за необхідне зосередити нашу увагу на цій проблемі. Предмет нашого дослідження – це особливості перекладу фразеологізмів із німецької мови на українську. Мета – опис та наліз перекладу фразеологічних одиниць німецької мови на українську мову. Для досягнення вказаної мети необхідно розв'язати такі завдання:

1) визначити основні характеристики фразеології;

2) з'ясувати види перекладу фразеологізмів;

3) установити й описати особливості перекладу фразеологізмів із німецької мови на українську.

Насамперед з'ясуємо значення поняття фразеологія та фразеологізм у лінгвістиці. Фразеологія – це наука, для розвитку якої було потрібно багато часу. Ця тема вивчалася такими лінгвістами як: О.В. Кунін, М.М. Шанський, В.В. Виноградов, С.І. Влахов, О.Д. Райхштейн, О.О. Реформатський, В.Н. Комісаров, В.М. Телія, Я.Й. Рецкер, Є.Д. Поліванов та ін. Під поняттям "фразеологія" ми розуміємо розділ мовознавства, в якому вивчаються лексично неподільні поєднання слів. Ці лексично неподільні поєднання слів ще називають фразеологічними одиницями або фразеологізмами. Фразеологізм розглядається як окрема, самостійна одиниця мови, здатна, як і інші мовні одиниці, виражати свою семантику, вступати з іншими одиницями мови в смислові та граматичні

зв'язки, тож здатна мати граматичні категорії, виконувати в реченні відповідну синтаксичну функцію. [14, с. 24 – 26]. Визначення диференційних ознак фразеологічних одиниць (далі: ФО) дає підстави встановити обсяг предмета фразеології, а також дозволяє розглядати фразеологізми як окремі самостійні одиниці мови, відмінні від слова, словосполучення і речення, а разом з тим і як такі, що мають з останніми багато спільного. Так, наприклад, ФО, як і слова, щораз у процесі мовлення ми не конструюємо, а відтворюємо як готові мовні одиниці. Крім того, велику кількість фразеологічних одиниць зближує з окремими словами також і та особливість, що ФО (як і слово) характеризується наявністю своєї семантики. Маючи своє значення і вільно реалізуючи граматичні особливості ФО зближуються з лексемами і функціонально. Вони можуть вступати в синонімічні відношення зі словами і виконувати, як і слова, відповідні синтаксичні функції.

Розглядаючи питання основних видів перекладу ФО, ми, слідом за науковцем В.Н. Комісаровим, виділяємо такі види:

- транскрибування і транслітерація;
- калькування;
- лексико-семантичні заміни (конкретизація ,модуляція, генералізація).

Найбільш поширені граматичні трансформації містять:

- синтаксичну схожість (дослівний переклад);
- членування пропозицій;
- об`єднання пропозицій;
- граматичні заміни (заміни частини мови, члена пропозиції, форми слова).

До комплексних лексико-граматичних трансформацій належать:

- антонімічний переклад;
- експлікація (описовий переклад);
- компенсація.

Калькування – це спосіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин їх лексичними відповідниками в українській мові, які копіюють структуру вихідної лексичної одиниці. Наприклад: Mit Ach und Krach – Сяк-так (абияк, з бідою, через верхи) зробив щось.

Конкретизація – це заміна слова або словосполучення з більш широким предметно логічним значенням слова і словосполучення в українській мові на більш вузьке значення. У результаті застосування цієї трансформації створювана відповідність і вихідна одиниця потрапляють у логічні відносини включення: іншомовна одиниця висловлює родове

поняття, а одиниця в українській мові – видове поняття. Наприклад: Blank sein – Не мати нічого (нічогісінько) за плечима (за душею, при душі). (дослівний переклад – бути пустим); Durch dick und dünn gehen – У вогонь і [в] воду (готовий, ладен, піду...); і в вогонь ладен (готовий) [скочити] (дослівний переклад – пройти через товсте та тонке).

Генералізація – це заміна одиниці в іноземній мові, яка має більш вузьке значення, одиницею в українській мові з більш широким значенням. Створювана відповідність висловлює родове поняття, яке включає вихідне видове. Одиниця в українській мові висловлює родове поняття, а одиниця в іноземній – видове, наприклад: Noch die Elerschalen hinter den Ohren – дуже недосвідчена (молода) особа (дослівний переклад – Навіть ще шкаралупа за вухами); Deutscher Michel – Справжній козак (тобто патріот), дослівний переклад – Німецький Міхель.

Синтаксична схожість (дослівний переклад) - це спосіб перекладу, при якому синтаксична структура оригіналу перетворюється в аналогічну структуру в українській мові. Синтаксичне уподібнення може зумовлювати повну відповідність кількості мовних одиниць і порядку їх розташування в оригіналі та перекладі. Наприклад: Mir nichts, dir nichts – Ні мені, ні тобі.

Граматичні заміни – це спосіб перекладу, при якому граматична одиниця в оригіналі перетворюється на одиницю в українській мові з іншим граматичним значенням. Наприклад: Etwas am grünen Tisch entscheiden – вирішувати щось за зеленим столом - дослівний переклад – щось на зеленому столі вирішувати (тобто безглуздо прийняте бюрократичне рішення, котре може зашкодити народу). Цей фразеологізм є суто німецьким, та пов'язаний із рейхстагом в Регенсбурзі, а саме зі столом, за котрим проводились засідання парламенту, який був покритий зеленим оксамитом.

Антонімічний переклад – це лексико-граматична трансформація, при якій заміна позитивної форми в оригіналі на негативну форму в перекладі або, навпаки, негативну на стверджувальну і супроводжується заміною лексичної одиниці з іноземної мови на одиницю в українській мові з протилежним значенням. Наприклад: Hals und Beinbruch – щасти тобі (дослівний переклад – переламайте собі кістки).

Отже, можемо підсумувати, що особливості перекладу фразеологічних одиниць є дуже відносні. Перш за все, перекладач повинен брати до уваги культурне забарвлення, бо уявлення явищ та предметів української мови відрізняється від німецької. Ми розглянули основні види перекладу фразеологічних одиниць із німецької мови на

українську. У процесі роботи були наведені приклади, котрі найбільш яскраво передають значення німецьких фразеологізмів на українську мову.

Отже, особливості перекладу фразеологізмів залежать від багатьох факторів, котрі перекладач повинен враховувати під час своєї роботи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Авксентьєв Л.Г. Семантична структура фразеологічних одиниць сучасної української мови та особливості її формування / Л.Г. Авксентьєв Мовознавство, 1988. – №3. – С. 77 – 83.
2. Ахманова О.С. Словник лінгвістичних термінів / О.С. Ахманова. – М.,1969.
3. Баллі Ш. Французька стилістика / Ш. Баллі – М.,1961.
4. Виноградов В.В. Лексикологія і лексикографія / В.В. Виноградов. – М., 1977. – 254 с.
5. Гаврись В.І., Пророченко О.П. Німецько-український фразеологічний словник у двох томах / В.І. Гаврись, О.П. Пророченко. – К.: Радянська школа. – 1981. – 416 с.
6. Галкіна-Федорук Е.М. Сучасна російська мова / Е.М. Галкіна-Федорук. – М. – 1954.

7. Гарбовський М.К. Герменевтичний аспект перекладу. Типологія помилок розуміння оригінального тексту / М.К. Гарбовський. – Вісник МДУ серія 19. – 2002. – №1

8. Жуков В.П. Семантика фразеологічних зворотів / В.П. Жуков. – М.,1978.

9. Комисаров В.Н. Теория перевода / В.Н. Комисаров. – Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. – М.: Высш. шк., 1990. – 253 с.

10. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение : [курс лекций] / В.Н. Комиссаров. – М. : ЭТС, 1999. – 192 с.

6. Красных В.В. *Этнопсихолингвистика и* лингвокультурология / В. В. Красных. –. М. : Гнозис, 2002. – 284 с

11. Копиленко М.М.,Попова З.Д. Нариси з загальної фразеології / М.М. Копиленко, З.Д. Попова. – Воронеж,1972.

12. Кумачева О.В. Фразеологічне зрощення як склад словникового складу / О.В. Кумачева. – ИЯШ. 1953. – №6.

13. Кунін О.В. Англо-російський фразеологічний словник / О.В. Кунін. – М. – 1967.

14. Кунін О.В. Англійська фразеологія / О.В. Кунін. – М.,1970.

15. Кунін О.В. Про переклад англійських фразеологізмів в англо-російському фразеологічному словнику. Зошити перекладача / О.В. Кунін. – М.,1964. – №2.

16. Кунін О.В. Курс фразеології сучасної англійської / О.В. Кунін. – М.,1986.

17. ЛЕС (лінгвістичний енциклопедичний словник термінів), «Фразеологізм». – М.,1990.

18. Потебня О.А. Про деякі символи в слов'янській народній поезії / О.А. Потебня. – Харків. – 1914.

19. Потебня О.А. З лекцій з теорії словесності- Байка. Прислів'я. Приказка / О.А. Потебня. – Харків,1894.

20. Райхштейн О.Д. Про міжмовне зіставлення фразеологічних одиниць / О.Д. Райхштейн. – ІМШ №4. – 1979.

21. Райхштейн О.Д. Про зіставлення фразеологічних систем / О.Д. Райхштейн. – ІМШ. – 1980.

22. Рецкер Я.І. Про закономірні відповідності при перекладі на рідну мову / Я.І. Рецкер. – М.,1950.

23. Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови / Л.Г. Скрипник, – Київ, 1973. – 759с.

24. Телія В.М. Що таке фразеологія / В.М. Телія, 1966.

25. Ушаков Д.Н. Тлумачний словник російської мови. Д.Н. Ушанков. – М.,1939.

26. Южченко В.Д. Народження і життя фразеологізму / В.Д. Южченко, – К.: Рад. школа, 1988. – 144с.

Жорник Ірина Іванівна,
студентка 5 курсу
спеціальності «Переклад»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Чеботарьова А.М.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

РОЛЬ ЕВФОНІЧНИХ ЗАСОБІВ У СТВОРЕННІ ОБРАЗНОСТІ ПАРЕМІОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

У вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці, починаючи з ХХ століття, спостерігається тенденція до виявлення та аналізу мовних явищ, які фіксують культурно значиму інформацію – збережені у колективній пам'яті народу символьні способи матеріального і духовного усвідомлення світу певним етносом, відтворені в його ідеях, системі етичних й естетичних цінностей, звичаях, побуті тощо.Одним із джерел вивчення як мови, так і характеру та світогляду народу являються прислів'я та приказки.

Паремії(прислів'я та приказки) – є відображенням культурного життя народу, оцінних і комунікативних стереотипів, носіями мотиваційної, оцінної, культурологічної інформації. Прислів'я на відміну від приказок, - це самостійне судження, інтонаційно та граматично оформлені як прості або складні речення.

Прислів'я і приказки – це художні твори малої форми, які посідають особливе місце у домені фольклору. Акожен художній твір – це твір мовленнєвий і репрезентує деяку художню послідовність з якої виникає послідовність слів, фраз, речень.[2,47]. Ефект впливу тексту на слухача досягається за допомогою звукової сторони твору, яка складає одне ціле з ритмом і значенням, і окремо від них не може впливати на слухача.

Прислів'я і приказки наділені низкою стилістичних рис: поетичністю, емоційністю, дидактичністю, образністю, влучністю, оригінальністю, інтелектуальністю, експресивністю. Саме евфонічні засоби відіграють значну роль у створенні образності і емоційності. До евфонічних засобів відносяться римовані співзвуччя, алітерація і асонанс.

Поширеним явищем, характерним для структури паремій, є алітерація. Алітерація - це повторення голосних та приголосних звуків на початку близько розташованих наголошених складів [1,228]. За своєю природою алітерація буває різних типів, але найбільш розповсюдженим типом є алітерація з повторенням одного звуку. Наприклад: англ. **W**hat **w**e do **w**illingly is easy – укр. Де руки і охота, там скора робота; англ. **L**et s**l**eeping dog **l**ie – укр. Не буди лихо, доки воно спить; англ. A cat may look at a king – укр. І ми не ликом шиті.

Іншим фонетичним засобом створення образності паремій є рима. У прислів'ях зустрічаються рими різних типів, таких як: повна чоловіча, точна або ідентична чоловіча рима, повна жіноча рима.Переважаючим типом рими в англійських римованих прислів'ях є повна чоловіча рима.У повній чоловічій римі повтор створюється односкладовою лексемою при збігу голосного римуються лексеми і всіх наступних за ним звуків.Наприклад: англ. A *little pot is soon hot – англ. Дурня легко вивести*

*з себе; англ. Velvet paws hide sharp claws – укр. М'яко стелить, та жорстко спати.*Точна або ідентична чоловіча рима відрізняється від повної чоловічої рими тим, що співпадають приголосний, голосний і вся решта звуків. *Words cut more than swords (злі язики - гострий меч).*

Повна жіноча рима спостерігається в прислів'ях значно рідше, ніж чоловіча, але окремі приклади все ж таки зустрічаються. В повній жіночій римі повторюються один наголошений і один ненаголошений склади при збігу голосного наголошеного складу і всіх наступних за ним звуків, наприклад*: англ. Birds of feather flock together - укр. Рибак рибака бачить здалеку.*

Рима надає закінченої форми прислів'ю, вершить будову, робить прислів'я нерухомим і разом з тим таким, що легко запам'ятовується [3,132].

Асонанс - це повторення наголошених голосних у рядку або фразі, або на її кінці у вигляді неповної рими [1, 216], наприклад: англ. Never put off till tomorrow what you can do today– укр. Ніколи не відкладай на завтра те, що можеш зробити сьогодні; англ. Good health is above wealth – укр. Найбільше багатство - здоров 'я; англ. Health is not valued till sickness comes – укр. Здоров'я маємо – не дбаємо, а втративши плачемо.

Фонетичний засіб асонанс рідше зустрічається у структурі прислів’їв і приказок ніж алітерація.

Отже,прислів'я та приказки – полізмістовні та поліфункціональні комунікативні одиниці переважно фольклорного походження, в яких зафіксовані соціальний досвід, стереотипи поведінки, а також є проявом культури, менталітету та психології народу-носія української та англійської мов. Для них характерними є взаємодія різних фонетичних засобів, проте найбільш акцентними у реалізації стилістичних функцій паремій є рима, асонанс та алітерація, які слугують ритмічній організації та римуванню прислів'їв і приказок, що, у свою чергу, сприяє їх кращому запам'ятовуванню у процесі комунікації. А також вонипідвищують прагматичний ефект висловлювання та посилюють його емоційність за допомогою звукового оформлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. М.: Издательство Советская энциклопедия, 1966. – 576 с.

2. Буковская И.О., Вяльцева С.И. О критеріях отбора и употребленииа нглийских пословиц // Словарь употребительных

английских пословиц: 326статей / З. И. Дубянская и др. – 3-е изд., стереотип. – М.: Рус. яз., 1990. – С. 8-5,

3. Кунин А.В. Английская фразеология. – М.: Высш. шк., 1970. – 344 с.

Зінченко Олена Вікторівна
студентка 5 курсу
спеціальності «Переклад»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Демченко Надія Олександрівна
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри перекладу,
Полтавський інститут економіки і права

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ТВОРІ А. КРІСТІ «THE MOVING FINGER»

Загальновідомо, що образні фразеологізми можуть мати етнокультурний компонент. Це свідчить про те, що фразеологічні одиниці

є не лише елементами знакової системи мови, але також і носіями культури. Особливе місце посідає фразеологія у перекладі, який можна назвати міжмовною та міжкультурною комунікацією. Так С. Влахов пише, що фразеологізми займають провідне місце у шкалі неперекладності, а необхідність передати не лише семантику, а й експресивно-стилістичні функції одиниці які дійсно створюють неабиякі труднощі для перекладачів.

Аналізуючи загальні підходи до перекладу таких елементів, варто зазначити, що більш бажаним, звісно, є фразеологічний переклад, під час якого використовуються стійкі одиниці з різним ступенем близькості до одиниць мови оригіналу – від абсолютних еквівалентів, які за всіма показниками рівноцінні в оригіналі та перекладі, і до "індивідуальних еквівалентів", що створюються самим перекладачем.

Проаналізуємо деякі образні фразеологізми з твору А. Крісті "The Moving Finger" і його перекладів українською мовою – "Перст провидіння" (В. Шовкун, 2009) та "На кого вкаже палець" (В.Мусієнко, 1983).

Важливу частину культурного базису фразеології складають текстово-залежні елементи. До цієї групи належать фразеологізми, походження яких можна простежити у конкретних текстах. Йдеться

насамперед про пряме посилання, про цитату, яка з часом перейшла до розряду фразеологізмів, або про алюзії на текст у цілому. Так, у згаданому романі Агати Крісті використовується фразеологізм ***pound of flesh***. За фразеологічним словником під редакцією О.В. Куніна вислів *pound of flesh* тлумачиться як законна, але жорстока вимога. Одиниця неодноразово використовується в художній літературі, отже, це саме фразеологізм, а не просто алюзія на п'єсу В. Шекспіра "Венеціанський купець", у якій лихвар Шейлок вимагає від купця Антоніо фунт його плоті як сплату боргу. Активне вживання фразеологізму розпочинається в кінці XVIII ст. і триває донині, а отже, він добре знайомий англомовній аудиторії. Для прикладу можна згадати статтю в газеті "The Guardian", опубліковану в червні 2010 року під назвою "Barack Obama's pound of flesh [...]". С. Влахов слушно зауважує, що "авторство" фразеологізму не впливає на вибір прийомів його перекладу, однак дещо більшу увагу слід приділяти збереженню форми та конотативного значення тих одиниць, походження яких можна простежити до конкретного літературного джерела. Необхідно зберігати натяки та алюзії, пов'язані з цим джерелом. Це не єдиний приклад використання шекспірівських фразеологізмів та алюзій на його п'єси у творах А. Крісті. Вживання фразеологізму в А.

Крісті: *"But even then, the government can't leave her alone. Has to have its pound of flesh just the same"*.

У варіанті В. Шовкуна бачимо описовий переклад, у якому втрачається не лише фразеологічність, а й експресивність: " *Але навіть їй уряд не дає спокою. Якщо вже грабувати, то грабувати всіх без винятку"* . В. Мусієнку вдалося зберегти експресивність виразу і навіть застосувати фразеологічний переклад, однак алюзію також втрачено: "*Чому власті не дають їй спокою з тими податками? І тут хочуть урвати собі шмат"*. У жодному проаналізованому перекладі алюзію зберегти не вдалося. До речі, С. Влахов пише, що національний колорит перетворює фразеологічну одиницю у своєрідну реалію, яку слід передавати шляхом калькування. Однак він слушно зауважує, що такий підхід спрацьовує далеко не в усіх випадках. Наприклад, якщо перекласти "to carry coals to Newcastle" як "возити вугілля у Ньюкасл", то далеко не кожен читач одразу зрозуміє зміст такої кальки, бо не всі знають,що Ньюкасл славиться вуглевидобуванням. Так сама калька на зразок "*ці вже точно отримають свій фунт плоті",* швидше за все,не буде розпізнана українським читачем як алюзія на Шекспіра.

Наступний приклад із роману А. Крісті: ***"Partridge sniffed. Just sniffed, nothing more. But I did not care twopence about Partridge's sniffs"***.

Багато фразеологічних одиниць отримують своє забарвлення завдяки використанню елементів місцевої матеріальної культури, "вплетеної" у повсякденне життя теперішнього або минулого. Так і в цьому прикладі такий елемент – *twopence* – дрібна монета в два пенси. Обидва автори українських перекладів пішли шляхом нефразеологічного перекладу з інтенсифікацією за допомогою використання стилістично зниженої лексики або підсилювального суфікса: *Партрідж обурено пирхнула. Просто пирхнула і край. Але мені було на те начхати. Партридж пирхнула. Лише пирхнула, більш нічого. Але мені було байдужісінько до пирхання Партридж.* Як і в попередньому прикладі, втрачається фразеологічність та етнокультурний колорит, побудований у цьому випадку на предметі матеріальної культури (монета в два пенси). У словниках вираз "*not to care a twopence"* тлумачиться як "ставитися байдуже". А ще один варіант цієї фрази **("not to be worth a twopence")** подається із фразеологічним відповідником "гроша ломаного не вартувати". На нашу думку, цей варіант і можна було б використати в перекладі: "Але що мені до того. Гріш ціна тим її пирханням" або "Але для мене пирхання Партридж і гроша ломаного не варте". В останньому прикладі маємо порівняльну фразеологічну конструкцію з яскравим культурним підтекстом**: mad as a hatter**. *What's all this about Griffith's*

sister being mad as hatter? They say she's been at the bottom of this anonymous letter business that's been such a confounded nuisance to everybody?. За другим виданням словника "New Oxford American Dictionary" (2005) тлумачення виразу таке: "completely crazy", тобто "зовсім божевільний".

Розглянемо варіанти перекладу даного фрагменту: "*Що там базікають про сестру Грифіта, вона й справді схибнулася? Кажуть, ніби вона писала всі ті анонімні листи, що наробили тут такого переполоху"*

В. Шовкун застосовує лексичний переклад: одним дієсловом *"схибнулася",* що передає загальне значення компаративної фразеологічної конструкції *"mad as a hatter"*. Як пише С. Влахов, незалежно від обраного прийому перекладу образного фразеологізму з національним колоритом, ні в якому разі не можна замінювати колорит мови оригіналу колоритом мови перекладу.

Підсумовуючи, можна сказати, що фразеологія в оригіналі та перекладі дійсно дозволяє зрозуміти особливості мислення певної спільноти. Про це свідчить і теорія лінгвальної відносності Сепіра та Уорфа, згідно з якою світ сприймається через мову, що й визначає світогляд. Компоненти, закодовані в семантичній структурі фразеологізмів, можуть вважатися відображенням національної

ментальності та культури. Сааме тому переклад етнокультурних образних фразеологізмів є досить складним завданням, що пов'язано з дилемою вибору між стратегіями очуження та одомашнення або між передачею змісту чи образу того чи іншого виразу. Завдання ускладнюється ще й тим, що такі одиниці часто не мають відповідників у мові перекладу. Знайти компроміс між різними альтернативами, кожна з яких має свої переваги і недоліки дуже важко. У всіх проаналізованих варіантах перекладу втрачається етнокультурне забарвлення і лише в одному збережено фразеологічність. Узявши до уваги всі наведені фактори, можна сказати, що такі втрати є, на жаль, неминучими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Васильченко О.Ю. Английские антропонимические основы при конверсии. / О.Ю. Васильченко // Вестник Киевского университета: Романо-германская филология – К. : "Вища школа", 1986. – С. 11-13.

2. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе / С. Влахов, С. Флорин. – М.: Международные отношения, 1980. – 352 с.

3. Трищенко І.В. Особливості вживання алюзій в творах А. Крісті. / І.В. Трищенко // Мовні і концептуальні картини світу. – К.: Вид-во

Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2001. – С. 469–472.

4. Piirainen, Elizabeth. Figurative phraseology and culture. / Elizabeth Piirainen // Phraseology. An interdisciplinary approach – Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing House, 2008. – pp. 207–228.

Ільїна Тамара Василівна
студентка 6 курсу
спеціальності «Переклад»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Демченко Надія Олександрівна
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри перекладу,
Полтавський інститут економіки і права

ФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТАФОРИ В АНГЛОМОВНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ

Для різних стилів мови, особливо для публіцистичного, характерне використання таких мовних засобів, які мають змогу підсилювати дієвість висловлювання за рахунок того, що до їх логічного змісту додаються різні експресивно-емоційні відтінки. Мова публіцистичного стилю відрізняється від інших, насамперед, тим, що вона виконує здебільшого естетичну функцію. Реалізація такої функції означає відображення навколишньої дійсності в образній, конкретно-чуттєвій формі.

Так, як метою тексту є досягнення емоційного збудження або переконання читача, то очевидно, що без метафори як механізму перетворення значення слів або фрагментів тексту не обійтись. Роль метафори полягає в сугестивному насиченні тексту. Таким чином, можемо стверджувати, що економічний текст є природним середовищем для створення та функціонування метафори.

В останні десятиліття спостерігається підвищений інтерес до природи метафори, розкриття її механізмів, формування лінгвістичних концепцій метафори (М. Блек, Д. Девідсон, Н. Гудмен, М. Джонсон, Дж. Лакофф, В. Н. Телія [3], О. І. Глазунова, Г. Н. Скляревська, Х. Ортега-і-Гассет, Ж. Вардзелашвілі та інші).

Сутність метафори полягає в тому, що вона “створює подібність за рахунок двоплановості – відношення до двох суб’єктів одночасно, так, що

властивості того, про кого йде мова, проглядаються через властивості того, чиїм іменем воно позначається" [3, с. 202]. План вираження лексем залишається незмінним, змінюється лише змістовий бік на основі складу сем. Ознаки, що послужили критерієм для вибору тієї чи іншої мовної форми, виділяються на основі аналогії.

Слід також зазначити, що метафора не тільки бере активну участь в процесі наукового усвідомлення навколишньої дійсності, але й надає йому творчий характер, а розгортання змісту тексту за рахунок використовуваних автором метафор може бути інтерпретовано як якісно нове, забезпечене новим знанням переосмисленого словотворення.

На сьогодні кожен учений має власний погляд на кількісну характеристику метафоричних функцій. Так, М. В. Романюха вважає, що метафори в наукових текстах виконують три функції. Основною дослідниця виділяє номінативну функцію. Проте метафора і в економічному тексті, на її думку, залишається зображувальним засобом мови і демонструє здатність до розгортання образів (Yet look at the most important *barometer of economic health*, and the handwringing seems out of place [5, с. A2]). З огляду на це метафора виконує експресивну функцію, тому що при розгортанні образу стерті метафори-терміни оживають, прикрашаючи текст та привертаючи до нього увагу (But unless more is

done *to cushion the fall* and ease the transition to new opportunities or decent retirements, displaced workers are bound to regard the surge of Chinese imports as a massive redistribution from their modest incomes to the professional classes and the wealthy [6, c. A11]). Особливого стилістичного ефекту набуває розгорнута метафора в межах усього повідомлення. Тут можна говорити про композиційну метафору або текстоформувальну функцію метафори. Розгорнута метафора в масштабі всього повідомлення надає тексту певної організованості [2, с. 153]. Текстоформувальну функцію метафори підсилює її присутність в сильних позиціях тексту – заголовку, зачині, підзаголовках та закінченні (Why Trade Critics Are Getting *Traction* [6, c. A11]).

Метафора демонструє неабияку здатність до творення та розгортання образу, надає тексту зв'язності, цілісності, робить його структуру більш зрозумілою та прозорою для читача. Так, О. П. Винник, досліджуючи економічну лексику, виокремлює сім функцій метафори (номінативна, інформативна, мнемонімічна, текстотвірна, евристична, пояснювальна, емоційно-оцінна) [1, с. 4-5]. В. К. Харченко до названих додає ще вісім функцій – стилетворну, жанротворчу, етичну, аутосугестивну, кодуючу, конспіративну, ігрову, ритуальну [4, с.12].

Отже, метафора – це слово чи словосполучення, що вживають у переносному значенні для називання якогось поняття за подібністю певних ознак. Метафора в економічних текстах виконує номінативну, експресивну, текстотвірну, а також пояснювальну, емоційно-оцінну функції, які перебувають у тісному взаємозв'язку. Широке використання метафори в економічній публіцистиці є виправданим та необхідним, що підкреслює роль аналізованого явища і у сфері економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Винник О. П. Метафоричні процеси у формуванні української економічної лексики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 "Українська мова" / Олена Павлівна Винник. – Харків, 2007. – 17 с.

2. Романюха М. В. Особливості метафоричної номінації в англомовній фінансовій термінології / М.В. Романюха // Вісник СумДУ. Серія «Філологія». – 2007. – №1. – Т.2. – С.150-154.

3. Телия В. Н. Вторичная номинация и ее виды // Языковая номинация: Виды наименований. – М.: Наука, 1977. – С. 129–221.

4. Харченко В. К. Функции метафоры : учеб. пособие / В.К. Харченко. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1992. – 87 с.

5. Low Unemployment Rates At Odds With Global Gloom // The Wall Street Journal [Електронний ресурс] – March 31, 2016 – Режим доступу: http://www.wsj.com/public/page/archive-2016-3-31.html .

6. Why Trade Critics Are Getting Traction // The Wall Street Journal [Електронний ресурс] – March 31, 2016 – Режим доступу: http://www.wsj.com/public/page/archive-2016-3-31.html.

Кальян Олександр Сергійович
студент 6 курсу
спеціальності «Філологія. Переклад»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Данилюк Людмила Всеволодівна
кандидат філологічних наук,
професор кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ОПИС ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ, ЗАПОЗИЧЕНИХ ІЗ РІЗНИХ МОВ

Більшість англійських фразеологізмів пов'язані з античною міфологією, історією і літературою. Багато з цих фразеологізмів мають інтернаціональний характер, оскільки зустрічаються в багатьох мовах.

З античної *міфології* походять, наприклад, такі звороти: *Achilles' heel* – ахіллесова п'ята; *the apple of discord* – яблуко незгоди; *a labour of Hercules* – Геркулесова праця; *a labour of Sisyphus* – Сізіфова праця; *Lares and Penates* – лари і пенати, те, що створює затишок, домашнє вогнище (лари і пенати в давньоримській міфології – боги-захисники домашнього вогнища); *the thread of Ariadne* – нитка Аріадни, спосіб, який допомагає вийти зі складної ситуації (донька критського царя Аріадна, давши грецькому героєві Тезею клубок ниток, допомогла йому вийти з лабіринту).

Цікавими прикладами є фразеологізми, взяті з *історії* та *легенд*: to *appeal from Philip drunk to Philip sober* – просити кого-небудь про перегляд прийнятого ним необдуманого рішення; *the Gordian knot* – гордіїв вузол, заплутане переплетіння різних обставин. Вираз *the unwritten law* – неписаний закон належить афінському законодавцю Солону.

Багато англійських фразеологізмів пов'язані з Давнім Римом. Наприклад, *a bed of roses* – "ложе з троянд", щасливе, безтурботне життя. (Цікавим є те, що цей вираз зазвичай вживається в заперечних реченнях,

наприклад, *life is not a bed of roses* – життєвий шлях не засланий трояндами. Вислів з'явився в зв'язку зі звичаєм багатіїв в Давньому Римі сипати на свої ліжка пелюстки троянд).

Від вислову *Caesar's wife must (* або *should) be above suspicion* – "дружина Цезаря повинна бути поза підозрами" (слова Юлія Цезаря, пояснюючі, чому він розвівся зі своєю дружиною Помпеєю) утворився фразеологізм *Caesar's wife* – людина, яка повинна бути поза підозрами (букв. "дружина Цезаря").

Вирази *to cross (* або *pass) the Rubicon* – перейти Рубікон і *the die is cast* – жереб кинуто пов'язані з походами Цезаря; *a Lucullian banquet (*або *feast)* – лукуллів бенкет, розкішний бенкет (за ім'ям давньоримського багатія Лукулла, який прославився розкішними бенкетами); *to fiddle while Rome is burning* – веселитися під час народного лиха (римський імператор Нерон, який прославився своєю жорстокістю, грав на кефарі і складав вірші, дивлячись, як горів Рим, підпалений за його наказом); *to be (*або *turn) thumbs down (on)* – бути проти, забороняти і *to be (*або *turn) thumbs up (on)* – бути за (когось або щось) (долю переможеного гладіатора вирішував рух руки: опущений вниз великий палець – смерть, піднятий вгору великий палець – життя).

Відомо, що багато англійських фразеологізмів запозичені з

латинської мови через французьку. Але є й фразеологізми запозичені безпосередньо з латинської мови. Це доводиться тим, що ці вирази не вживаються у французькій мові: *anger is short madness* – ”гнів – недовге божевілля”; *forewarned - forearmed* – ”заздалегідь попереджений – заздалегідь озброєний”, хто попереджений – озброєний; *Homer sometimes nods* – кожен може помилитися.

В англійській мові є багато фразеологічних запозичень з *французької* мови. Наведемо приклади деяких із них: *after us the deluge* – після нас хоч потоп (слова, приписані Людовіку XV або його фаворитці маркізі де Помпадур); *Buridan's ass* – буриданів осел (про людину, яка не наважується зробити вибір між двома рівноцінними предметами, рівноцінними рішеннями) (Цікавим є походження цього фразеологізму: французькому філософу XIV ст. Буридану приписується розповідь про осла, померлого від голоду, оскільки він не наважувався зробити вибір між двома однаковими скирдами сіна).Також прикладами французьких запозичень є: *castles in Spain* – повітряні замки (цей вираз пов'язаний з середньовічним героїчним епосом ”Chansons de Geste” , герої якого, лицарі, отримували в особисте володіння ще не завойовані замки в Іспанії); *the fair sex* – прекрасна стать, прекрасна половина; *for smb.'s fair eyes (*або *for the fair eyes of smb.)* – заради чиїхось прекрасних очей, не

через чиїсь заслуги, а через особисте відношення, ні за що, даром; *the game is not worth the candle* – не варта справа заходу, шкода заходу (праці), шкода й свічку світити; *gilded youth* – золота молодь; *it goes without saying* – це зрозуміло само собою; *let us return to our muttons* – давайте повернемося до теми нашої розмови та багато інших. Деякі англійські фразеологізми запозичені зі старофранцузької мови. Наприклад: *cry havoc* – зруйнувати, спричинити спустошення, нанести тяжкий удар.

Чимало англійських фразеологічних кальок з французької мови походять від латинських прототипів. Наприклад: *familiarity breeds contempt* – чим ближче знаєш людину, тим краще бачиш її недоліки; *a storm in a tea-cup* – буря в склянці води.

На відміну від запозичень з французької мови, фразеологічні запозичення з *німецької мови* не є багаточисельними. Наведемо кілька прикладів: *blood and iron* – ”залізо й кров”, безпощадне використання сили (принцип політики Бісмарка, який прагнув об’єднати Германію силою прусської зброї); *speech is silvern, silence is golden* – слово – срібло, мовчання – золото; *storm and stress* – ”буря й натиск” (напрям в німецькій літературі 70 – 80 рр. XVIIIст.), період хвилювання, напруження, рішучий натиск; *a place in the sun* – місце під сонцем, право на існування.

Етимологія наведених вище англійських фразеологізмів не викликає сумнівів. Але у багатьох випадках співпадання англійських і німецьких фразеологізмів аж ніяк не означає, що англійський зворот є перекладом з німецької мови. Швидше навпаки, оскільки англійська література мала більший вплив на розвиток німецької літератури. До подібних фразеологізмів належать, наприклад, такі вирази: *get wind of smth.* – зрозуміти щось; *go to the dogs* – гинути, руйнуватися, розвалюватися; *let the cat out of the bag* – пробалакатися, розказати секрет; *still waters run deep* – тихі води глибокі; в тихому болоті чорти водяться; *too many cooks spoil the broth* – у семи няньок дитина без ока.

Аналіз спеціальної літератури свідчить, що в англійській мові є лише декілька фразеологізмів, запозичених з *іспанської* мови. Наведемо приклади деяких із них: *blue blood* – голуба кров, аристократичне походження; *the fifth column* – п'ята колона, потаємні схованки ворога (цікавим є виникнення цього виразу: під час громадянської війни в Іспанії фашистський генерал Мола, який огородив Мадрид чотирма колонами, оголосив по радіо під час звернення до населення Мадриду, що у місті в нього є п'ята колона); *the knight of the Rueful Countenance* – лицар печального образу, Дон Кіхот; *tilt at windmills* – боротися з вітряками.

Отже, є багато американських фразеологічних запозичень, але їхня

англомовна форма в британському варіанті англійської мови повністю виключає переклад. Американські фразеологічні запозичення, особливо жаргонного походження, виділяються яскравою образністю і більшою експресивністю

В англійській мові особливо багаточисленні латинські та французькі вирази, які починаються з таких прийменників:

per (наприклад, вирази: *per capita* – на душу, на людину; *per interim* –тим часом;

per annum – за рік);

sub (поширеним зворотом є *sub rosa* – таємно, секретно. Звідси походить англійський зворот *under the rose*);

de (часто вживається а виразі *de trop* – зайвий);

en (наприклад, *en masse* – в цілому, загалом).

Отже, в англійській мові є багато фразеологізмів, запозичених із різних мов, але слід проявляти більшу обережність при встановленні факту запозичення виразів, оскільки паралельне існування у різних мовах одних і тих же за значенням і образністю висловів може не мати ніякого відношення до запозичень, а пояснюються спільністю громадсько-політичних умов життя народів, які розмовляють на цих мовах, спільністю звичаїв, традицій, елементів народної мудрості.

Коломієць Павло Віталійович
студент 6 курсу, спеціальності «Переклад»,
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Демченко Надія Олександрівна
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри перекладу та іноземних мов,
Полтавський інститут економіки і права

ВЛАСНІ НАЗВИ У ПРАКТИЦІ ПЕРЕДАЧІ РЕАЛІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ОПОВІДАНЬ АРТУРА КОНАН ДОЙЛА

Загально визнано, що під власними назвами розуміють слова чи словосполучення, які належать до безеквівалентної лексики та становлять групу реалій ономастикону. До складу власних назв перекладознавцями одностайно віднесено антропоніми – імена, прізвища людей; топоніми – назви географічних об'єктів; зооніми – клички тварин; фітоніми – власні назви рослин; астроніми – назви окремих небесних тіл; ідеоніми – назви явищ духовної культури – «Вікторіанська епоха», назви художніх творів.

Можна з впевненістю стверджувати, що творчій спадщині Артура Конан Дойла пощастило, адже перекладами його творів займалися справжні майстри своєї справи, зокрема, перекладачами досліджуваних нами оповідань є: М.А. Дмитренко та В.О. Панченко (українською мовою); Ф.Н. Латернер, Н.С. Войтинська, М. і Н. Чуковські (російською мовою). Безумовно, найяскравішим компонентом в арсеналі відтворених ними реалій при перекладі детективних оповідань Артура Конан Дойла є ономастикон цих художніх творів. Ономастичний простір досліджуваних нами оповідань A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia», «The Aduenture of the Speckled Band», «The five orange pips» представлені переважно антропонімами та топонімами, більшість із яких (особливо якщо вони відрізняються від українських або ж російських відповідників) у перекладі подано в автентичних варіантах. Тобто, національні антропоніми та топоніми в перекладах, здебільшого транслітеруються, що є нормою в сучасній перекладацькій практиці.

Досліджуючи вказані вище три оповідання Артура Конан Дойла, ми дійшли висновку, що питання міжмовної адаптації власних назв видається куди більш важливим, ніж може здатися на перший погляд. Звернемося до літературознавчого словника-довідника, за редакцією Р.Т. Гром'яка, в якому: «Антропоніміка – розділ ономастики (галузь

мовознавства, покликана вивчати назви родів, племен, націй, географічні назви та ін.), *в якому досліджуються власні імена, прізвища, псевдоніми тощо як письменників*, так і персонажів у художніх творах, розкривається їхній ідейний зміст (подеколи символічне значення). Антропонім *(грец.* anthropos – *людина і* onyma – *ім'я)* – категорія стилістики, яка характеризує ім'я (прізвище) людини.» [1, с. 54]. У літературній енциклопедії термінів і понять за редакцією О.М. Ніколюкіна зазначено: «Антропонимия, антропонимика (греч. anthropos – человек; onyma – имя) поэтическая (или художественная) – раздел ономастики (науки о собственных именах), предметом которого является имя человека, входящее в контекст словесности и окруженное – подчас мифологизированным – ореолом. Имя – в широком смысле: включая и производные от него формы, и прозвище, и отчество, и фамилию, и *псевдоним*, и «недаром» созвучные с данным именем слова, и причуды этимологических (часто ложноэтимологических) ассоциаций. Задача антропонимии – выяснение смыслов, которыми «чреваты» и «лучатся» имена *героев, персонажей*. Уже имена первых людей, начиная с Адама и его ближайшего потомства, были значимы (Адам – по древнееврейски «Человек»).» [2, с. 42].

Розпочинаючи безпосереднє виконання завдання цього підрозділу, перш за все відзначимо, що в досліджуваних нами оповіданнях поряд із основною семантичною групою реалій антропонімів – імена вигаданих персонажів (Sherlock Holmes, Watson), існує група реальних людей, серед яких, на наш погляд – ім'я автора – Sir Arthur Ignatius Conan Doyle, яке також є реалією.

Як бачимо, у перекладі Ф.Н. Латернера (1905 року) ім'я автора «Sir Arthur Ignatius Conan Doyle» перекладено як «Конанъ-Дойль». В російському однотомному виданні 1993 року «Весь Шерлок Холмс» ім'я цього автора подається як «Артур Конан Дойл». В українському перекладі М.А. Дмитренка (2001 року) ім'я автора детективів перекладене як «Артур Конан Дойл». У перекладі В.О. Панченка (2010 року) ім'я англійського письменника подано як «Артур Конан Дойль». З метою підтвердження того факту, що в російській мові авторське ім'я «Sir Arthur Ignatius Conan Doyle» вимовляються і, головне, сприймаються по-різному, наведемо деякі приклади обкладинок творів цього письменника в російському перекладі з урахуванням різних років видання. Джерелом інформації для нашого зіставлення є електронний ресурс повної бібліографії російських видань Артура Конан Дойла «The Complete Bibliography of Russian Editions & Publications of Sir Arthur Conan Doyle»

за адресою в Інтернеті «http://acdoyle.ru/». Зокрема, нами використано зібрання творів за посиланням «http://acdoyle.ru/sobr.html», який підтверджує варіативність передачі реалії-імені автора Sir Arthur Ignatius Conan Doyle у різні періоди починаючи з 1900 по 2016 роки. Результати проведеного нами огляду зазначеного вище зібрання творів, свідчать про відсутність єднання у баченні перекладу, що проявляється у різних варіантах безпосереднього перекладу імені, зокрема: а) Конан-Дойль, Конан Дойль, Конан Дойл; б) А. Конан-Дойль, А. Конан Дойль, А. Конан Дойл; в) А. К. Дойль; г) Артур Конан Дойл, Артур Конан-Дойль, Сэр Артур Конан Дойл.

Обкладинки книг є бібліографічними описами, які знайомлять читачів із життям автора найпопулярніших оповідань про Шерлока Холмса. Про Артура Конан Дойла розповідають літератори різних напрямків: майстер детективу Джон Діксон Карр і мемуарист і біограф Хескет Пірсон. Максим Чертанов є відомим біографом Конана Дойла. Про пригоди Конана Дойла розповідає Рассел Міллер. Книга Светозара Чернова, що написана у форматі короткого путівника по світу Великого Детектива Шерлока Холмса, має детальну розповідь про домашній побут, транспорт, одяг, поліцію Лондона часів Артура Конан Дойла.

Отже, дослідивши, як на наш погляд, одну із основних складових семантичної групи реалій антропонімів – власне ім'я автора – Sir Arthur Ignatius Conan Doyle, слід зазначити наступне. При передачі реалії-власного імені цього автора детективних оповідань під час їх перекладу, як на українську так і російську мови, в основному застосовувався метод транскрибування. Проте, використовуючи один метод художнього перекладу – транскрибування, результати безпосередньо самого перекладеного імені є різними. Не зважаючи на загальновизнаний факт того, що вимова слова при транслітерації цілком підкоряється правилам приймаючої мови, кожен перекладач адаптував реалію-ім'я Sir Arthur Ignatius Conan Doyle під конкретну мову, але на свій світогляд. Продовжуючи виконання завдань цього підрозділу, дослідимо окреме явище, яке, на наш погляд, вказує на наявність помилок при передачі реалій-імен персонажів оповідань Артура Конан Дойла. Зокрема, використовуючи метод транскрибування при передачі реалій групи антропонімів – власних імен героїв досліджуваних нами детективних оповідань цього автора, перекладачі як українською так і російською мовами передають звучання імен на власний розсуд. Наприклад, вже класично закріпилося в перекладах як українською так і російською мовами передача реалії-власного імені помічника Шерлока Холмса

(Sherlock Holmes) – доктора Ватсона (Dr. Watson), як Уатсон, Уотсон (у перекладі Н.С. Войтинської), Вотсон (у перекладі М.А. Дмитренка), Ватсон (у перекладі В.О. Панченка та Ф.Н. Латернера). Проте, передача реалії-власного імені і головного героя детективних оповідань Артура Конан Дойла – Sherlock Holmes також має певну варіативність: Черлок Хольмс, Шерлок Гольмс, Шерлок Холмс, Шерлок Голмс.

Отже, результати проведеного дослідження проблематики передачі власних назв у практиці перекладу досліджуваних нами детективних оповідань Артура Конан Дойла свідчать про актуальність вивчення особливостей їх відтворення, оскільки реалії-власні назви – важливий інструмент реалізації авторського задуму. У цьому руслі, на наш погляд, цікавим є дослідження адекватності та способів відтворення в українському та російському перекладах ономастикону творів Артура Конан Дойла. Неадекватне їх відтворення значною мірою може спотворити текст і зробити зміст, закладений автором, незрозумілим для читача. Збереження символіки та колориту власних імен – важливий аспект роботи над перекладом твору.

Наступну групу транслітерованих у перекладі реалій досліджуваних нами оповідань A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia», «The Aduenture of

the Speckled Band», «The five orange pips» складає так звана група топонімів.

Результати загальної вибірки та проведеного порівняльного перекладознавчого аналізу передачі реалій-топонімів засвідчують, що і українські, і російські перекладачі, дбаючи про максимальну відповідність перекладу першоджерелу, вдаються до прийому транслітерації (відтворення графічної форми реалії). Проте, в окремих випадках виникають неточності при перекладі географічних назв-реалій, що зумовлює двозначність у їх прочитанні, наприклад:

1) A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»:

а) слово-реалія Eglow [3, p. 7]: у перекладі Н.С. Войтинської – Eglow [4, с. 216], у перекладі М.А. Дмитренка – Eglon [5], у перекладі В.О. Панченка – Еґльов [6, с. 193]. В перекладі Ф.Н. Латернера – передача цієї реалії взагалі відсутня;

б) слово-реалія Eglonitz [3, p. 7]: у перекладі Н.С. Войтинської – Eglönitz [4, с. 216], у перекладі М.А. Дмитренка – Eglonitz [5], у перекладі В.О. Панченка – Еґльоніц [6, с. 193]. В перекладі Ф.Н. Латернера – передача цієї реалії взагалі відсутня;

в) слово-реалія Egria [3, p. 7]: у перекладі Н.С. Войтинської – Egeria [4, с. 216], у перекладі М.А. Дмитренка – Egria [5], у перекладі

В.О. Панченка – Еґер [6, с. 193]. В перекладі Ф.Н. Латернера – передача цієї реалії взагалі відсутня.

2) A. Conan Doyle «The Aduenture of the Speckled Band» слово-реалія Crane Water [3, p. 184]: у перекладі М. і Н. Чуковських – Крейн-Вотер [7, с. 319], у перекладі В.О. Панченка – Крэнуотер [6, с. 360].

3) A. Conan Doyle «The five orange pips»:

а) слово-реалія St. Augustine [3, p. 115]: у перекладі Н.С. Войтинської – Сент-Оґастін [4, с. 270], у перекладі В.О. Панченка – Сент-Августин [6, с. 304];

б) слово-реалія the Isle of Wight [3,p. 124]: у перекладі Н.С. Войтинської – острів Вайт [4, с. 277], у перекладі В.О. Панченка – остров Уайт [6, с. 312].

Як бачимо із наведених вище прикладів передачі реалій топонімів, недотримання перекладачами умови культурної адаптації при перекладі досліджуваних нами оповідань Артура Конан Дойла призводить до втрати автентичного національного колориту, а також до появи нових відтінків значення. Це виразно простежується як в українському, так і в російському перекладах, оскільки обрані перекладачами стратегії, попри те, що є різними, або стирають культурну специфіку реалії топоніму, або залишають культурну складову незрозумілою сучасному читачеві.

Цікавим для розгляду стане досвід наукових розвідок сучасних науковців з цього питання. У своїй науковій статті (2012 рік) Лада Коломієць, серед поданих нею біобібліографічних описів життя і творчості кількох маловідомих та забутих українських літераторів-перекладачів 1920-30-х років, звернулась до перекладацького доробку Миколи Іванова з англійської мови: «Ще 1928 року в харківському «ДВУ» були опубліковані «Вибрані твори» майстра кримінально-детективного жанру *Артура Конан-Дойля* у двох томах: Т.1. «Пригоди *Шерлока Холмса*. Пес Баскервілів» (перекладач не вказаний); Т.2. «Пригоди Шерлока Холмса» – переклад Миколи Іванова. Виданий наступного року, так само роман *Конан-Дойля* «Втрачений світ» теж переклав Микола Іванов; повторно цей роман у тому ж перекладі вийшов 1937 р. в харківсько-одеському «Дитвидаві». Досі дослідники та сучасники тієї епохи лише побіжно згадували напрочуд продуктивного перекладача з англійської, французької, іспанської мов Миколу Олексійовича Іванова – старшого брата знаного літератора і бібліографа Юрія Олексійовича Меженка.» [8].

У статті Я.О. Бондаренко (2013 рік) розглядається інтелектуальна гра як форма вербалізації когнітивної діяльності мовної особистості в дискурсі на матеріалі британського телесеріалу «Шерлок». Вибір

телесеріалу «Шерлок», який є осучасненою версією оповідань А. Конан Дойла, обумовлено його сюжетною специфікою, оскільки всі епізоди цього серіалу розгортаються навколо когнітивної діяльності головного персонажа Шерлока Холмса [9]

А.А. Мороз, присвячуючи свою наукову розвідку (2013 рік) особливостям національного гумору англійців, дослідив різні види їх сміху в романах XIX століття, виділивши наступні його види: застільний сміх над оточуючими і над самим собою; сміх як реакція на власні гостроти або на власні вчинки; сміх над любовними справами; сміх над несумісними речами або абсурдними діями; сміх над одягом; сміх над мімікою і жестами; сміх над витівками. Роман А. Конан Дойла «Затерянный мир» був одним із матеріалів дослідження А.А. Мороза [10].

У науковому пошуку М.О. Пересадіна і В.М. Фролова (2011 рік) охарактеризована медична, літературна та суспільна діяльність відомого письменника та лікаря Артура Конан Дойла: «Переважній більшості читачів у всьому світі (так само як кіно- і телеглядачам) Артур Конан Дойл відомий перш за все як літератор, який створив нев'янучі образи знаменитого лондонського детектива Шерлока Холмса і його друга і помічника доктора Ватсона. <…> Артур Ігнатіус Конан Дойл (в іншій транскрипції Дойль) народився 22 травня 1859 року в столиці Шотландії

м. Единбурзі на Пікарді-плейс, названої так тому, що в старовину там влаштувалася колонія французьких гугенотів, у відносно небагатій родині ірландських католиків, англо-норманів по крові. Спочатку Дойли, або ж Д'Ойли, належали до молодшої гілки стаффордширських Дойлов, з якої вийшло протягом декількох століть багато знаменитих людей.» [11].

Функціональна роль авторської маски в циклі оповідань А. Конан Дойла про Шерлока Холмса розглянута в статті Ю. Юрасової у світлі своєрідної оповідної манери неоромантика А. Конан Дойла у зв'язку з пошуком «наскрізного» героя-наратора. Своєрідним відображенням авторської позиції став вдало знайдений автором образ оповідача доктора Ватсона, який можна розглядати як один із засобів самовираження автора з притаманними лише йому індивідуальними особливостями світосприйняття, світогляду, стилю. «Артур Конан Дойл, який творив не тільки на межі століть, але і «на рубежі» різних естетичних напрямів в своїх творах майстерно використав прийом авторської маски в тексті як однієї з новітніх в той час тенденцій для створення нового типу відносин у тріаді «автор–персонаж–читач» в умовах графічної ескізності та визначеності неоромантичного дискурсу.» [12].

Л.П. Расевич, досліджуючи яким чином образ Шерлока Холмса реалізується крізь призму модерного світобачення, а також його

еволюцію під впливом кризових явищ Модерну, що відображено у пізніших творах детективного циклу Конан Дойля, у своїй статті (2013 рік) не лишає поза увагою і доктора Ватсона [13]. Досліджуючи особливості формування уявлення про образ Шерлока Холмса як міф у працях британських та американських дослідників, зокрема зміст поняття «міф Шерлока Холмса», причини його виникнення, семантичне наповнення поняття тощо, Л.П. Расевич зазначає: «Деякі дослідники уживають стосовно Холмса поняття архетип <…>, як певні узагальнення явищ «зовнішнього світу», часто в змісті, й фактично синонімічному до поняття «міф». У наші дні Шерлок Холмс перетворився у культурний архетип – подібно до Робін Гуда, Ромео та Джульєтти чи трьох мушкетерів. Діти Заїру і Тибету впізнають його на картинках так само легко, як Санта Клауса чи Міккі-Мауса. <…> одним із чинників в архетипізації образа Шерлока Холмса є його «вікторіанській елемент». Хронологія виходу творів про Шерлока Холмса охопила злам XIX і XX століть та три епохи в історії Великої Британії. Проте в останніх збірках, як і в найпершому творі, образ Холмса так і залишився наскрізь вікторіанським. Сищик був перенесений у минуле – став персоною зі світу газових ліхтарів, валуватих туманів і хенсомських кебів, він більше не був сучасником, який сміливо дивився у майбутнє, як вважали читачі у

ту пору, коли він уперше завоював їхні серця. Залишивши героя в цій епосі, автор забезпечив йому тривале життя». Як бачимо, констатує Л.П. Расевич, тенденція вживати стосовно образу Шерлока Холмса поняття «міф» (чи архетип – у синонімічному значенні) є досить новою. Варто зазначити, що дослідники лише загалом окреслили концепт «міф Шерлока Холмса», який потребує конкретизації, пояснення причин його виникнення внаслідок певних соціокультурних особливостей вікторіанського суспільства та незмінної актуальності впродовж минулого та уже сучасного нам століття. Дається взнаки також відсутність праць цього напрямку на просторі українського та загалом слов'янського літературознавства. Цікавою стороною досліджень цієї проблеми був би аналіз особливостей побутування міфу Шерлока Холмса у слов'янському світі [14].

Поряд з наведеним вище маємо констатувати, що однією із перекладацьких знахідок для відтворення англійського національного колориту є своєрідна передача реалій – власних назв досліджуваних нами оповідань Артура Конан Дойла. Наприклад:

1) A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia»: у перекладі Ф.Н. Латернера – «Скандальная история в княжестве О...» [15], у перекладі Н.С. Войтинської – «Скандал в Богемии» [4], у перекладі

М.А. Дмитренка – «Скандал у Богемії» [5], у перекладі В.О. Панченка – «Скандал у Богемії» [6]. До речі, в перекладі Н.Д. Облеухова (1903 року) – «Богемський король».

2) A. Conan Doyle «The Aduenture of the Speckled Band»: у перекладі М. і Н. Чуковських – «Пестрая лента» [7], у перекладі В.О. Панченка – «Строката бинда» [6]. До речі, в перекладі Е.Кочемировської (2006 рік) – «Дело о пятнистом банте (Пёстрая лента)»; в перекладі В.А. Михалюк (2009 року) – «Приключение с пестрой лентой».

3) A. Conan Doyle «The five orange pips»: у перекладі Н.С. Войтинської – «Пять зернышек апельсина» [4], у перекладі В.О. Панченка – «П'ять помаранчевих зерняток» [6]. До речі, в перекладі В.Б. Завсегдатай (1900 рік) – «Апельсиновые косточки»; у перекладі Н.Д. Облеухова (1903 року) – «Пять апельсиновых косточек»; у перекладі Н.Н. Мазуренко, Г.А. Чарського (1903 року) – «Пять апельсиновых зёрен»; у перекладах Р.Латишева (2006 року), В.А. Михалюк (2009 року) та М. Романова (2011 року) – «Пять апельсинових зёрнышек».

Зіставлення стратегій українських і російських перекладачів A. Conan Doyle «A scandal in Bohemia», «The Aduenture of the Speckled Band», «The five orange pips» ілюструє одну з основних проблем перекладознавства: спосіб відтворення власних назв, які, з одного боку, є

важливим чинником збереження культурної специфіки тексту, і тому мають прочитуватися реципієнтом як репрезентанти відповідної культури, а з іншого, – повинні у процесі перекладу пройти адаптацію до системи мови перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Літературознавчий словник-довідник / [за ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка]. – 2-ге вид., виправл., доповн. – К.: Видавничий центр «Академія», 2007. – 752 с.

2. Литературная энциклопедия терминов и понятий / Под ред. А.Н. Николюкина. Институт научн. информации по общественным наукам РАН. – М.: НПК «Интелвак», 2001. – 1600 с.

3. A. Conan Doyle Adventures of Sherlock Holmes. – New York and London: Harper & Brothers publishers, 1902. – 397 p.

4. Конан Дойл А. Весь Шерлок Холмс: Дебют / Пер. с англ. Л.: Лениздат. 1993. – 670 с.

5. Конан Дойл А. Людина з Бейкер-стріт: Повісті та оповідання. К.: Дніпро, 2001. (ukrlib.com) Електронний текст: ukrlib.com, ae-lib.org.ua.

6. Дойль Артур Конан. Пригоди Шерлока Холмса: для серед. та ст. шк. віку / пер. з англ.. В. Панченка; худож. Оформ. О. Мачинського.– К.: Веселка; Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. Т.І: – 411с.

7. Конан Дойл А. Весь Шерлок Холмс: Дебют / Пер. с англ. Л.: Лениздат. 1993. – 670 с.

8. Коломієць Лада. Забуті перекладачі 1920–30-х років: Олекса Варавва, Микола Іванов, Іван Кулик, Люціана Піонтек, Дмитро та Марія Лисиченки, Євген Касяненко, Ганна Касьяненко, Ганна та Петро Чикаленки, Варвара Чередниченко / Коломієць Лада // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство) [Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. – 2012. – Вип. 104 (1). – С. 48–61.

9. Бондаренко Я.О. Інтелектуальна гра як форма вербалізації когнітивної діяльності мовної особистості в дискурсі (на матеріалі британського телесеріалу «Шерлок») / Я.О. Бондаренко // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки. – 2013. – № 14(1). – С. 11–17.

10. Мороз А.А. Особенности английского национального юмора, или над чем смеются англичане (на материале романов Ч. Диккенса «Посмертные записки Пиквикского клуба», А. Конан Дойла «Затерянный

мир» и В. Скотта «Антикварий») / А.А. Мороз // Обрії сучасної лінгвістики. – 2013. – Вип. 4. – С. 84–88.

11. Пересадин Н.А. Артур Конан Дойл: медицинская, литературная и общественная деятельность знаменитого писателя и известного врача / Н.А. Пересадин, В.М. Фролов // Український медичний альманах. – 2011. – Т. 14, № 2. – С. 268–275.

12. Юрасова Ю. Функциональная роль авторской маски в цикле рассказов А. Конан Дойла о Шерлоке Холмсе / Ю. Юрасова // Південний архів. Сер.: : Філологічні науки. – 2009. – Вип. 47. – С. 104–108.

13. Расевич Л.П. Еволюція образу Шерлока Холмса у світлі кризи ідеології модерну / Л.П. Расевич // Молодий вчений. – 2013. – № 1(01). – С. 63–69.

14. Расевич Л.П. Міф Шерлока Холмса у працях англомовних дослідників / Л П. Расевич // Молодий вчений. – 2014. – № 1(03). – С. 89–90.

15. Конанъ-Дойль. Приключенія Шерлока Гольмса: Переводъ подъ редакціей Ф.Н. Латернера. / С.-Петербургъ. Книгоиздательство «Поученіе» (Г. Кнохъ). 1905.

Крайник Каріна Володимирівна
студентка 5 курсу,
спеціальності «Філологія. Переклад»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Демченко Надія Олександрівна
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри перекладу та іноземних мов,
Полтавський інститут економіки і права

ОСОБЛИВОСТІ ТА СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ (КОНТРАКТ)

Інтерес до проблеми складання і перекладу контрактів не випадковий. У даний час все більше людей стають залученими в світ ділових відносин. У результаті цього бізнесмени потребують фахівців, що володіють знанням англійської мови. [7]

Офіційно-діловий стиль – це мова ділових паперів: заяв, автобіографій, протоколів, указів, актів, законів, наказів, розписок тощо. Основна функція офіційно-ділового стилю – інформативна, надання висловлюванню характер документа, а відображеним у ньому різним

сторонам людських стосунків – офіційно-ділового забарвлення. Стиль слугує для спілкування в державно-політичному, громадському й економічному житті, законодавстві, у сфері управління. Основне призначення – регулювати ділові стосунки в зазначених вище сферах та обслуговувати громадські потреби людей у типових ситуаціях.

Контракт – це діловий документ, який являє собою угоду для поставки товарів, послуг, тощо., схвалений і підписаний покупцем (експортер) і продавцем (імпортер). Відповідно до закону контракти укладаються в письмовій формі.

Існують два основних типи контрактів: контракт експорту **(**exportcontracts) і імпорту (importcontracts) продуктів.

Мова контрактів узгоджена обома сторонами. Звісно ж, що і стиль зберігається незалежно від мови контракту.

Як текстові варіанти, контракти розділені на адміністративно–організаторський, фінансово–економічний, рекламування, науково-технічний та артистичний-публікаційний контракт.

Як тип тексту, контракт має свої власні певні особливості.

Головні особливості стилю контракту:

- стійка система лінгвістичних значень в тексті контракту;

- недолік емоційного забарвлення;
- розшифровка характеру мови;
- використання спеціальної символічної системи;
- певна синтаксична структура.

Контракти повинні бути формальними, повними, зрозумілими, конкретними, правильними і короткими. У контрактах не повинно бути детальної інформації. Так, при написанні контрактів ми повинні стежити за особливостями стандартної англійської граматики, використанням словника.

Чіткість є одним із найважливіших елементів, вона може бути досягнута за допомогою простих коротких слів, фраз і параграфів, де сторони партнерів контракту пояснюють їх наміри і завдання.

Стиль не повинен бути занадто простим, оскільки це може здатися некультурним і грубим. Лінгвісти (Г. Лііч, О. Джеферсон, І.В. Арнольд, Б.А. Ілішен, Е.М. Гордон і т.д.) рекомендують такі стилістичні прийоми, які могли б зробити угоди і контракти більш ввічливими: використання складно-підрядних речень, більш переважно ніж використання простих речень .; використання пасивного стану, а не активного; повні форми слів, а не скорочені форми, там, де необхідно. [1]

Правильна інтонація повинна бути нейтральною, позбавленої пихатої мови з одного боку, і неофіційної або розмовної мови з іншого боку. Тому, невідповідний словниковий запас, ідіоми, фразові дієслова неприпустимі.

У цілому, граматичну будову будь-якого контракту можна охарактеризувати як досить просту і формальну. Використовувана граматика проста через брак різноманітних варіантів, яка спостерігаються в будь-якому юридичному документі. Що стосується часів дієслова, які використовуються в контрактах, найбільш розповсюджені невизначені і перфектні часи дієслів, як в активному так і в пасивному стані. У багатьох пунктах їх використання - це невід'ємна частина контракту. [5]

У ході нашого дослідження ми з'ясували, що при перекладі контрактів найчстіше використовують такі спосиби перекладу як: транскрипція, конкретизація, синтаксичне уподібнення (дослівний переклад), членування речення, граматичні та лексичні трансформації. Ми спиралися на класифікацію Я.Й. Рецкера. Він визначає лексичні трансформації як прийоми логічного мислення, за допомогою яких ми розкриваємо значення іншомовного слова в контексті та знаходимо йому український відповідник, що не збігається зі словниковим.

Приклад	Переклад	Спосіб перекладу

The Equipment under the Contract is to be delivered by truck within 4 months to the following address.	Обладнання за цим Договором має бути доставлено автотранспортом протягом 4 місяців за наступною адресою.	Синтаксичне уподібнення (дослівний переклад)
The Buyer will send without delay the copies of the payment confirmation documents to the Seller by e-mail after each money transfer.	Після переказу грошей Покупець повинен розповсюдити Продавцю поелектронній пошті копію документа, що підтверджує переклаз коштів.	Граматична трансформація
The following documents are to be shipped together with the Equipment.	З обладнанням повинні бути доставлені наступні документи.	Граматична трансформація
The warranty	Термін гарантії	Конкретизація

period for the Equipment is 12 months since the date of putting the Equipment into operation, but no more than 13 months from the date of the shipping documents.	Обладнання становить 12 місяців з моменту початку його використання, але не більше 13 місяців з дати, зазначеної в відвантажувальних документах.	
The quality of the sold Equipment shall be in conformity with the specifications of the manufacturing plant.	Якість проданого Обладнання повинно відповідати технічним умовам заводу-виготовлювача.	Конкретизація
If delay in putting the Equipment into operation takes place through the Seller's	Якщо затримка експлуатації обладнання відбувається з вини Продавця, термін	Конкретизація

fault the guarantee period shall be prolonged respectively.	гарантії продовжується на відповідний період часу.	
The parties should settle all the disputes and differences, which may arise out of the present Contract or in connection with it, in an amicable way.	Усі проблеми і розбіжності, які можуть виникнути за цим Договором, слід вирішувати взаємною домовленістю.	Граматична трансформація
The force - majeure situation should be resolved according the international trade rules for these situations.	Ситуація форс-мажору визначається відповідно до загальноприйнятих міжнародних правил торгівлі.	Конкретизація

У результаті роботи було виявлено, що контракт є особливим типом офісної документації. Перша, і найбільш важлива причина розгляду контракту як виду офісної документації є офіційно-діловий стиль, в якому написаний контракт. У ході дослідження було зроблено висновок про те, що характерними стилістичними особливостями тексту контракту є:

У документі немає прямого звернення до лиця, використовуються пасивні конструкції замість дійсних, використовується велика кількість числівників;

Використовуються слова в їх прямому, конкретному значенні;

Використовуються спеціальні терміни. Багато термінів запозичені з різних мов – латинської, грецької, французької;

Не використовуються емоційно-забарвлені слова, тон контракту нейтральний.

Після аналізу перекладу контракту з англійської мови на українську ми виявили, що найбільш притаманні способи перекладу для офіційно-ділового стилю – синтаксичне уподібнення, граматичні трансформації, транскрипція, конкретизація.

Переклад офісної документації вважається одним з найбільш складних видів перекладу. Багато в чому це обумовлено тим, що при перекладі текстів контракту як з української мови на іноземну, так і

навпаки звичайних навичок перекладача недостатньо. Переклад контракту не може бути здійснений коректно без використання спеціальних знань у відповідній галузі економіки, без знання специфіки конкретного виду документообігу. Необхідно орієнтуватися в світі бізнесу, а також володіти спеціальною лексикою і знати про особливості використання іноземної термінології в конкретному контексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Арнольд І.В. Лексикологія сучасної англійської мови / І.В. Арнольд. – М .: Вид-во літ-ри на іноз. мовах, 1959. – 351 с.

2. Гальперін І.Р. Стилістика англійської мови. / І.Р. Гальперін. – М., 1981. – 336 с.

3. Ізраїлевич Е.Е. Підручник комерційної кореспонденції та документації англійською мовою. / О.Є. Ізралевіч. – К .: Зовнішторгвидав, 1964. – 447 с.

4. Котій Г.А., Гюльмісаров В.Р. Ділові листи англійською мовою. Зразки з перекладом на російську мову (Практичний посібник). / Г.А. Котій, В. Р. Гюльміссаров. – К .: 1 Федеративна Книготоргівельна Компанія, 1998. – 192 с.

5. Майер Л.М. Пишемо по-англійськи: керівництво по граматиці та письмі англійською мовою. / Л.М. Майерс. – СПб .: Лань, 1997. – 448 с.

6. Російсько-англійський словник / В.М. Мюллер, В.А. Камлать, В.А. Дашевская. – К., 1995.

7. Gordon E.M., Krylova I.P. The English Verbals. / E.M. Gordon, I.P. Krylova. – M .: Міжнародні відносини, 1973. – 215 с.

Кривохижа Аліса Олегівна
студентка 5 курсу,
спеціальності «Філологія. Переклад»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Демченко Надія Олександрівна
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри перекладу та іноземних мов,
Полтавський інститут економіки і права

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС У ТВОРАХ Е. ХЕМІНГУЕЯ

Поняття та питання суспільно-політичного дискурсу завжди було повсякчас актуальним та водночас складним і багатозначним. Так, Кубко В.П зазначає: «Термін «дискурс» використовується у різних значеннях, що дає змогу вченим стверджувати про «розмитість» його понятєвих меж» [1, с.14]

Актуальність цієї статті визначається потребою представлення поняття дискурсу якомога точніше та доцільніше, а також проблемами у дослідженні даного предмета в гуманітарних науках, у виділенні семантичних значень терміна “дискурс” та у потребі виявлення його у творчості відомого письменника. Мета статті – продемонструвати природу літературного дискурсу у творах Е. Хемінгуея.

Наукова новизна дослідження полягає у окресленні суспільно-політичного дискурсу у творах Е. Хемінгуея, а також спробі визначити суспільно-політичну роль літературного дискурсу.

Тож необхідно з’ясувати, у якому значенні слід розтлумачувати поняття дискурсу у контексті художньої літератури.

У науковій літературі, а саме у науковій статті Лех О.С., Кисилиця Г Поняття дискурсу в сучасній лінгвістиці та лінгвістиці тексту подаються такі визначення дискурсу за найбільш загальноприйнятими підходами:

1. Дискурс визначається через текст або текст через дискурс; 2. Дискурс розуміють як когнітивний процес, пов'язаний із творенням мовленнєвої поведінки; 3. Дискурс розглядається як послідовність взаємозв'язаних висловлювань, об'єднаних спільністю цільового завдання; 4. Дискурс визначається як засіб бесіди та мислення, які, як і жанри можуть ставати ритуалізованими; 5.Дискурс тлумачиться як мовленнєве утворення, одиниця вищого, ніж речення, рівня; 6. Дискурс розглядається як форма мовленнєвого спілкування, яка передбачає взаємозв'язок між мовцем та слухачем, як міжособистісна діяльність; 7. Дискурс розуміється як складна комунікативна подія; 8. Дискурс тлумачиться як соціолінгвістична структура, яка твориться адресатом у конкретних комунікативних, соціальних та прагматичних ситуаціях. [2]

Проблема дослідження поняття дискурсу в лігнвістистичній науці є досьогодні актуальною, яка полягає, як вже було зазначено, у розмитості і широті поняття, що спрямовує лігнвістів та дослідників власне феномена дискурсу встановлювати нові межі поняття, тлумачити його з різних боків та для різного контесту якомога точніша.

Поняття “дискурс” набуло останнім часом надзвичайної популярності в царині гуманітар-них наук та поступово перетворилося у термін, яким послуговуються філософи, історики, лінгвісти , літературознавці, психологи, соціологи, політологи, журналістикознавці та інші фахівці.

Паралельно з розростанням сфери використання цього терміна відбувається швидке нарощування його смислів, розширення спектра значень та розмивання його семантичного поля. Різні наукові дисципліни та школи, вводячи поняття “дискурс” до свого категоріального апарату, намагаються запропонувати нову дефініцію, релевантну власній категоріальній сітці.

Якщо ми будемо говорити про літературний дискурс, то маємо з’ясувати проблеми його дослідження з погляду літературознавтва та виокремити поняття дискурсу саме у літературі.

«У науковому просторі сучасного літературознавства, яке суттєво

розширює горизонти інтерпретації художнього тексту за рахунок залучення різноманітних контекстів (від побутово-повсякденного до соціокультурного й політичного), відбувається поступове перенесення акцентів з есенціалізму літературності “в бік суспільних кодів, конвенцій і репрезентацій”», - вважає Ю.Черняк[4].

Враховуючи особливості поняття дискурсу, представлені у його визначеннях, маємо підставу взяти їх за основу розуміння цього поняття як об'єкта дослідження та як процесу, адже вони повністю пояснюють природу дискурсів саме в художній літературі.

Отже дискурс може відбуватися у конкретному творі автора чи певній сукупності творів, які присвячуються певній темі чи проблематиці. Автор, піднімаючи те чи інше питання, висуває певну тезу щодо того чи іншого явища, прямо чи опосередковано через художні образи звертається до читача, спонукаючи до обмірковування даного питання. Проте тут дискурс може бути і не одноразовим явищем. Він може бути цілою складною комунікативною системою. Учасником дискурсу може стати не лише читач, а й інший автор, який може доводити чи спростовувати думку автора, під впливом певних міркувань створити свій власний текст, який висвітлюватиме таку ж тему або близьку їй.

Ролі дискурсів як і типи самих дискурсів можуть розмежовуватися по-різному.

Так, наприклад, Федорченко Н. В. говорить про роль дискурсу в конструюванні естетичних переживань особистості [3].

«Домінуючою ідеєю, що вибудовує структуру естетичної свідомості певної епохи, а також інструментом поширення влади дискурсу виступає

естетичний ідеал як конструкт, змістом якого є уявлення про прекрасно-необхідне окремої особистості і певного соціального прошарку, групи людей. Естетичний ідеал – сукупність загальноприйнятих норм, що існують у вигляді моделей і визначають межі естетичного» [3 , с 1]

Отже в даному випадку літературний твір чи не найповніше і найбільш комплексно виконує такі завдання серед інших форм дискурсу.

Проте нажаль майже не досліджується суспільно-політична роль дискурсу. А саме ця роль літературного дискурсу є провідною. На нашу думку, дискурс у літературному творі є інструментом вираження певної суспільно-політичної та громадянської позиції. Автор, подаючи певну проблему, прагне її вирішити та вона є значущою й актуальною для нього, а отже і, з його позиції, значущою і для суспільства. Отже таким чином письменник досліджує описану проблему, демонструє приклади – дійсні чи уособлені у вигаданому персонажі. А читачі, в свою чергу, аналізуючи дії й поведінку того чи іншого героя бачить дану проблему і обмірковує її. Крім того, якщо твір викликає активну дискусію серед суспільства, чи навіть спонукає певну суспільно-політичну активність, то дискурс у даному творі можна вважати ефективним та таким, що виконує свою функцію.

У своїх творах Е. Хемінгуей висвітлює низку проблем суспільства, сучасні його оточуючому середовищу, а також подає картину тих реалій, які він спостерігав, поруч з якими жив та які його бентежили. Одна з ключових тем дискурсу у його творах була зіпсованість та розбещеність сучасної йому молоді.

Так, із самого початку своєї літературної кар'єри Хемінгуей звертався до теми сучасної молоді. Він викривав їхні вади та недоліки як окремих індивідів так і учасників соціуму.

«Всі ви втрачене покоління»[5] , - встановив він епіграфом до свого першого роману "І сходить сонце". З часом дане поняття набуло статусу літературознавчого термину.

З одного боку письменник розкриває тяжкий вплив на сучасне молоде покоління трагічних і жахливих подій у світі. Так, перша світова війна, у якій брав участь і сам Ернест Хемінгуей, стала жорстоким уроком для молодих людей.

Саме це він описав у своєму романі «Прощавай зброя» [6]. Та перш за все він говорив і про несправедливість у цьому суспільстві, яка полягає в тому, що одні гинуть на полі бою, а інші мають з цього користь.

«(…)Ті, хто змагаються на війні, найдивовижніші люди, і чим ближче до передової, тим більш дивовижних людей там зустрічаєш; зате

ті, хто затіює, розпалює і веде війну, – свині, які думають тільки про економічну конкуренцію і про те, що на цьому можна нажитися. Я вважаю, що всі, хто наживається на війні і хто спонукає до її розпалювання, мають бути розстріляні в перший же день військових дій довіреними представниками чесних громадян своєї країни, котрих вони посилають воювати» - ось таку різку позицію він висловив у передмові до своєї книги. Автор не боїться гостро критикувати владу, яка, за його думкою, стоїть за низкою проблем у світі та у суспільстві, яким вона керує.

Так, цю проблему він бачив не лише через призму війни.

У своєму оповіданні «Все діло у кольорі шкіри», яке він написав ще у шкільні роки у шкільній газеті «Скрижаль», він говорить про брудну комерційну сторону боксу, а також проблему расизму і шовінізму. У оповіданні спортсмен згадує, як він був менеджером білого боксера, який мав битися із темношкірим. Він найняв людину, яка мала вдарити битою по голові афро-американського опонента, а цей найманець вдарив білого і потім пояснював, що «не розрізняє кольорів шкіри». Так, у творах Хемінгуея була завжди присутня гостро-викривальна іронія, що була вдалим і красномовним способом автора виразити своє ставлення до явищ суспільства. Майже в кожному своєму творі письменник іронізує

над тією чи іншою вадою людського характеру, певних сучасних тенденцій.

Це демонструють нариси Хемінгуея, у яких він висміював американських туристі, «золоту молодь» та прожигателів життя, їхали у Європу задля дешевих розваг («Ось який він — Париж», «Американська богема в Парижі», «І сходить сонце» і т. п.).

Виходячи з теорії дискурсу та її практики, втіленої у реалізованій письменником текстовій формі у вигляді літературних творів маємо встановити, що суспільно-політичний дискурс Е. Хемінгуея повністю виконує свою роль. Отже зробимо узагальнений висновок про те, що суспільно-політичний дискурс – це складний комунікативний феномен, покликаний для аналізу й дослідження суспільних та політичних проблем у світі. Складність даного явища полягає у труднощах визначення його меж у відповідних контекстах, у яких даний термін вживається. Ми визначили, що літературний твір є повноцінною і вдалою формою суспільно-політичного дискурсу, який спонукає учасників комунікативного процесу обмірковувати подану проблему та тези автора стосовно неї, які він може висувати як прямо через особисте висловлення думок, так і уособлено у образах і подіях у своєму творі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кубко В.П. Документна лінгвистика. Конспект лекцій для студентів спеціальності 7.020105 – докуметознавство та інформаційна діяльність денної та заочної форми навчань / В. П Кубко // Основні поняття документальної лінгвістики: «дискурс», «текст». – Одеса: Наука і техніка, 2006. – 92 с.

2. Лех О.С., Кисилиця Г. Поняття дискурсу в сучасній лінгвістиці та лінгвістиці тексту. – Publishing house Education and Scince s.r.o. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2009/Philologia/44919.doc.htm

3. Федорченко Н.В. Роль дискурсу в конструюванні естетичних переживань особистості / Н.В. Федорченко / Національні бібліотека України імені В. І. Вернадського. – 2011.

4. Ю. І. Черняк Літературний дискурс як комунікативний феномен // Серія: Гуманітарні науки, 2014 р., № 4 (39)

5. Э. Хемингуей. И восходит солнце [Епіграф]/Э. Хемингуей. – Бук-онлайн: электронная библиотека. – Режим доступу: http://book-online.com.ua/show_book.php?book=1934

6. Эрнест Хемингуей. Прощай, оружие (Предисловие) /Э. Хемингуей. – Хемингуей-либ. - Режим доступу: http://hemingway-lib.ru/book/proshchai-oruzhie-full.html

Кудінова Анна Григорівна,
студентка 5 курсу
спеціальності «Філологія. Переклад»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Демченко Надія Олександрівна,
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ПЕРЕКЛАД АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ ЯРМАРКОВОГО ЖИТТЯ XIX – ПОЧАТКУ XXI ст.

Традиційні українські ярмарки проходили цілий рік в різних населених пунктах, і як правило, приурочувалися до певного свята: Трійця, Петра і Павла, Хрестовоздвиження, Успіння Пресвятої Богородиці, Пилипа, Масляна, Великдень, Преображення, Георгія, Покрова, Стрітення, або ж проводилися в конкретно встановлену місцевою владою дату. Також ярмаркам давали назву в залежності від місця їх проведення: Сорочинський на Полтавщині, Лядівський на

Вінниччині, Кролевецький на Сумщині. Або за функціональним призначенням: кінні та селянські ярмарки [1, 35], контрактовий (для укладення торгівельних угод до 1825 р. був у м. Дубно на Волині, а після цього року у Києві, від цього й назва площі - Контрактова). У наш час почали працювати ярмарки, виручка від яких йде на потреби антитерористичної операції на Сході України. Серед них Стрітенський ярмарок та Троїцький ярмарки у Полтаві.

Кожний народ має свої особливості побутового життя, і це викликає труднощі перекладу. Передусім необхідно з'ясувати сутність реалії. Тернопільські дослідники О. Лотоцька та Л. Собчук так відтворюють це визначення в авторській редакції болгарських вчених С. Влахова та С. Флоріна. «Реалія – це слова і словосполучення народної мови, які відображають найменування предметів, понять, явищ, характерних для географічного середовища, культури, матеріального побуту або суспільно-історичних особливостей народу, нації, країни, племені, і які, таким чином, постають носіями національного, місцевого або історичного колориту; точних відповідностей на інших мовах такі слова не мають, а отже, не можуть бути перекладені «на загальних основах», адже вимагають особливого підходу» [2, 47–48].

Детальну класифікацію мовних реалій знаходимо в Л. Чернікова та

Л. Зубкова [3]. За історико-семантичним критерієм вони виділяють: 1) власне реалії: укр. «коломийка»; 2) історичні реалії (вміщують фонові знання культурної спадщини в минулому): укр. «холоп», «козацька старшина».

У структурному плані виокремлюють: 1) реалії-одночлени, тобто, які виражаються одним словом: укр. «чумак», англ. «a sheriff»; 2) реалії-полічлени номінативного характеру: укр. «троїста музика», англ. «St. Valentine's Day», «a soup-opera»; 3) реалії-фразеологізми, (фразеологізм – усталений зворот, стійке поєднання слів, що виступає в мові як єдиний, неподільний і цілісний за значенням вислів): укр. «стати під вінок»; англ. «To enter at the Stationer's hall».

Відтворення семантико-стилістичних функцій реалій у перекладі – актуальне питання перекладознавства. Фахівці на основі зіставлення англомовних перекладів української прози з їх оригіналами визначають такі способи трансляційного перейменування реалії: транскрипцію, гіперонімічне перейменування, дескриптивну перифразу, комбіновану реномінацію, калькування, міжмовну транспозицію на конотативному рівні, уподібнення, контекстуальне розтлумачення реалій [3, 75].

Як вважають Л. Чернікова та Л. Зубкова [3] у випадку реалій доречно говорити не про переклад у буквальному розумінні. Терміном

«транскрипція» позначають віднайдення якомога точнішого віповідника через запис звучання слів мови-оригіналу графемами мови-переймача. Транскрипція пов'язана з наскільки можливо точною передачею звучання іноземного слова (примат вимови), і точне графічне відтворення – транслітераційна передача. Транскрипція і транслітерація – найкоротші способи. Завдяки ним створюється певний експресивний потенціал: у контексті слів мови перекладу транскрибоване слово у тексті виділяється як чуже, надає предмету, який воно позначає, відтінку оригінальності.

Транскриптована реалія в контексті чужого синтаксису сприяє перенесенню читача в атмосферу чужої мови, а не перекладові з однієї мови на іншу. Інколи, завдяки транскрипції, у читача створюється фальшиве уявлення, нібито йдеться про реалію чужого побуту

Єдиний різновид реалій, який неминуче треба подавати в національній подобі, – це антропоніми та топоніми, на зразок українських імен «Тарас», «Ярема», «Калина», «Черемош», «Назар». Таким чином, правильне наслідування оригінального звучання назв (Вільнюс, Тбілісі, Lviv) – вияв поваги до народу [3, 175].

Виходячи із змісту відповідних грецьких слів (гіперонім – родове поняття стосовно гіпоніма – видового поняття), є доречним назвати цей

вид перекладу гіперонімічним. Слово з меншим змістом (видове) передається словом з більшим змістом (родовим). Тобто, гіперонім не відтворює усього обсягу семантики гіпоніма, а лише наближає до неї. При гіперонімічному перейменуванні, по суті, часто конкретне поняття передається лексемою розпливчастого змісту. При такому виду перекладу стилістична роль реалій незначна. Наприклад, «свитка» – «coat».

Коли потрібний високий ступінь усвідомленості у процесі перекладу, часто застосовують дескриптивну перифразу, чому сприяють контекстно-ситуативні чинники. Коротко охарактеризувати перифразу можна як описовий зворот, за допомогою якого явище, предмет, особа, реалія називаються не прямо, а описово,через характерні їх риси. Ось деякі зразки вдалих перифраз: «свячений – a consecrated dagger»; «постоли – ox-hide footwear».

Комбінована реномінація являє собою поєднання транскрипції та дескриптивної перифрази – досить ефективний, хоча й багатослівний, спосіб максимальної передачі семантики реалій, зв'язаний з лінійним розширенням тексту [3, 176].

Калькування – особливий вид запозичення, коли структурно-семантичні моделі мови-оригіналу відтворюються поелементно

матеріальними засобами мови-сприймача. Калькування своєрідно відображає суть перекладу як процесу біполярного: адже мета перекладу – перетворити цільовою мовою оригінальний текст. Така ж і суть калькування. Цей метод, що передбачає відтворення внутрішньої форми слова, а разом з нею і структури образного переносу значень, активізує словотворчі засоби, дає поштовх до утворення змістовно-містких неологізмів. Розрізняють повне і часткове калькування. При повному калькуванні слова або словосполучення буквально перекладаються. Точна калька в лексичному і семантичному відношеннях повністю збігається з відповідником у мові-джерелі. При частковому калькуванні вислови частково перекладають, а частково будують з іншомовного матеріалу чи бодай за іншомовним зразком.

Інколи у тканині художнього твору реалія майже повністю втрачає денотативне значення і функціонує лише в конотативному плані з затемненням локальної характеристики. Це трапляється найчастіше тоді, коли вона-компонент тропа. У таких випадках доречно застосовувати міжмовну конотативну транспозицію (транспозицію на конотативному рівні), замінюючи українську реалію реалією англомовного світу з іншим денотативним, але рівновартним символічним переносним значенням. Так, в українському художньому мовленні дуже часто вживається слово

«калина» і в денотативному плані як поширена на Україні рослина, і в конотативному, тобто семантичному, як ознака червоної барви, символ дівочої цнотливості, невинності. Для англійців же калина просто кущ з гіркуватими ягодами. Якщо українська реалія «калина» в оригіналі несе денотативну інформацію, то її англійські часткові відповідники – це складні слова «a snowball tree», які, одначе, ніяких конотативних асоціацій не спроможні викликати. В асоціативному плані відносним відповідником реалії «калина» є лексема «a cranberry» («журавлина»).

Суть методу уподібнення полягає у відтворенні семантико-стилістичних функцій реалії мови-оригіналу іншомовним аналогом – реалією мови-переймача. Зацікавившись творчістю Т.Шевченка, відомий американський літературознавець В.В.Брукс опублікував у 1921р. статтю про нього, що не раз передруковувалася у прогресивній пресі , під заголовком «Out of a Kozak they made a valet and out of a valet a genius was born». Як випливає із змісту статті, її автор ужив лексему valet («a man-servant performing duties chiefly relating to the person of his master») для розкриття семантики української реалії «козачок» («у сародавньому дворянському побуті – хлопчик-слуга»). В англомовній Україні зафіксовано і дескриптивне відтворення цієї реалії – «a house servant boy», але в заголовку статті воно було б недоречне. При методі уподібнення

виникає небезпека штучного перенесення читача в рідне середовище, а тому цей метод не завжди бажаний з погляду стилістичного й національно-культурного [3, 177].

Існує ще один вид віднайдення семантико-стилістичних відповідників реалій – контекстуальне розтлумачений реалій. Такий вид відтворення семантико-стилістичних функцій реалій нерозривно пов'язаний з цілісністю художнього тексту і полягає у роз'ясненні суті реалії у найближчому контексті, як, наприклад, реалія «копа» в значенні «громадська рада»: «They're calling the people to the kopa, the community council» [3, 177–178].

Учасники ярмарків за етнічним складом був надто різноманітним. Звичайно, найбільше було українців, проте серед купців дуже багато було євреїв. Прізвиська народів теж є реаліями. До речі, українців росіяни називали хохлами, це через специфічну зачіску – оселедець, який вирізнявся на гладко виголеній голові. Українці називали росіян кацапами, адже наші північні сусіди не голили бороди, і, на думку сучасників-кепкувальників, були схожими на копитних тварин – цапів. Західних сусідів поляків українці називали ляхи, а білорусів – бульбашами. На українських ярмарках торгували також східні народи,

такі як, грузини, вірмени, азербайджанці, яких називали абреки. Особливою етнічною групою, які часто займалися нечесним способом заробити грошей – цигани або роми. Євреїв називали жидами. Особа жіночої статі жидівка, чоловічої – жид, і навіть діти – жидинята, були залучені до торгівлі. Діти носили воду у маленьких бідончиках і продавали її у спеку дуже дорого, чим дуже обурювали яр маркувальників [8].

Ці українські прізвиська ми переклали способом комбінованої реномінації, адже вона надає звучання слова, наприклад, *tsyhany*, а також короткий опис. Це дозволяє читачеві, який читатиме англомовний текст, одразу зрозуміти про що йде мова.

Реалія	Переклад англійською	Спосіб перекладу
Жидівка	zhydivka, a female member of Jew community	Комбінована реномінація
Жидиня	Zhydynia, a jew's child	Комбінована реномінація
Жид	Zhyd, a male member of Jew community	Комбінована реномінація

Хохол	Khokhol, Russian's nomination of Ukrainians	Комбінована реномінація
Кацап	Katsap, Ukrainian's nomination of Russians	Комбінована реномінація
ляхи	Liakhy, Ukrainian's nomination of Polish people	Комбінована реномінація
бульбаші	Bulbashi, Ukrainian's nomination of Belorussian people	Комбінована реномінація
Абреки (східні народи)	Abreks, Ukrainian's nomination of Eastern peoples	Комбінована реномінація
роми	Roma, Ukrainian's scientisits nomination of Gipsies	Комбінована реномінація
цигани	Tsyhany, Ukrainian's nomination of Gipsies	Комбінована реномінація

Якщо проаналізувати учасників ярмарків за функціональним призначенням, тобто хто чим торгував, то ми побачимо велике різноманіття таких торгівців.

На ярмарках були поширені професії бубличник, ковбасниця, збитенщики, жінки-сластьониці, палянишниці, коровайниця, які виготовляли відповідні товари: випікали бублики чи сластьони, готували ковбаси і напої, паляниці, короваї. Колій-різник – людина, яка вирощувала своїх чи скупляла чужих свиней, худобу і різала їх, або професійний вбивця худоби. Різництво – професійний забій худоби. Як бачимо у таблиці професії колій і шинкар нами перекладено шляхом уподібнення. Тому що в англомовному світі є такі професії, проте конотативне навантаження не є тотожним. Тобто, колій-різник, міг бути не тільки в прямому розумінні вбивцею худоби, а також заготовачем. Сластьонниця і збитенщики (готування напою) перекладено неповним калькуванням, адже переклад розбито на дві лексеми, граматичні особливості першої транскрибовано.

бубличник	A seller of bagels	Дескриптивна перифраза
Ковбасниця	A seller of sausage	Дескриптивна перифраза

Збитенщики	Zbyten seller	Неповне калькування
Шинкар	tavern keeper	Уподібнення
палянишниці	A seller of palianytsia	Дескриптивна перифраза
коровайниця	Women who bakes the wedding bread	Дескриптивна перифраза
Жінка-сластьониця	Slastion maker	Неповне калькування
Колій-різник	butcher	уподібнення
різництво	Professional slaughter	Дескриптивна перифраза

Місцем проведення ярмарку була однойменна ярмаркова або базарна площа.

На ярмарках навіть існували специфічні назви таких майданів, зокрема, жабокряківка – поле ярмаркової площі де проводиться Сорочинський ярмарок з 1956 р. після відновлення і до сьогодні. Це поле знаходиться на околиці селища Великі Сорочинці й зараз перейменовано

на Жабокрицький майдан [1, 48]. Так само, «Базарна» площа – площа, де був розташований Троїцький ярмарок у Лубнах, й «Ярмаркова» площа – площа розміром 13 десятин (1 десятин – 1,09 га) 120 сажнів, де була розміщена ярмаркова площа (м. Лубни). Ми вирішили перекласти ці оригінальні назви способом транслітерації та неповного калькування, аби не втратити колорит.

Жабокряківка	Zhabokriakivka	транслітерація
«Базарна» площа	«Bazarna» Square	Неповне калькування
«Ярмаркова» площа	«Yarmarkova» Square	Неповне калькування

Жоден ярмарок не обходився без частування відвідувачів смачними українськими стравами. Місця де продавалися страви називалися харчова площа, «борщі», «прожорний ряд», біла харчевня (заїжджий двір, закусочна з дешевими й простими стравами). Не обходилося без спиртних напоїв. Вони як правило реалізовувалися в корчмах. В Україні до 1917 р. – шинок, заїзд, де продавалися спиртні напої. Шинок і корчма вважалися синонімами. Відповідно власники корчм і шинків звалися корчмарі і шинкарі. В сучасній Україні аналогами колишніх шинків на селі

називають генделиками або «центроспірт», які в конотативному розумінні позначаються «жіночі сльози». «П'ятий куток» – місце чи ряди на ярмарковій площі, де продавали горілку, взагалі спиртні напої. Адже як і колись, чоловіки там витрачали значну частину сімейного бюджету. Доцільно звернути увагу на переклад шинка способом уподібнення, аби англієць зумів легше поринути у чужу культуру, порівнюючи зі своєю. Так само більшість закладів харчування ми переклали описом, тобто дескриптивною перифразою. Зокрема, реалію «п'ятий куток», якщо ми переклали б калькуванням чи транслітерацією, то чужинці нічого не зрозуміли про переносне значення цього словосполучення.). Г. Діннер у назві своєї праці використовує термін «Таверна», який відображає в загальному українську реалію «корчма» [7].

корчма	korchma	транскрипція
Шинок	pot-shop	Уподібнення
Корчмар	Korchma keeper	Неповне калькування
Харчова площа	Food square	Повне калькування
Генделик	Bar with spirit drinks	Дескриптивна перифраза

	and dances	
«борщі»	public catering establishment	Дескриптивна перифраза
харчевня	inn	уподібнення
«прожорний ряд»	«Edacious row»	Повне калькування
Біла харчевня	public catering establishment without alcoholic drinks	Дескриптивна перифраза
«Центроспірт» (шинок)	«Centre spirit»	Повне калькування
«п’ятий куток»	The place of Fairground where alcoholic drinks were sold	Дескриптивна перифраза

Словами синонімами були гендляр, лямбляр і ганчурник/ганчірник – торгівець ганчірками. Це був єврей, який скупляв ганчірки в селах. Їздив возом чи міняв на свистки із глини, маслянку, крейду в селян. До речі, як свідчать наші респонденти ганчурники були і в 1950-1960-ті роки. Коломійці або коломойці торгували сіллю і соленою рибою, тому що Коломия був український регіон з якого привозили сіль. Кожевники – покупці шкір тварин на ярмарку. Баришники – продавці коней [1, 38]. «Литвини» – селяни, які гужевим транспортом, торгівці з Кролевецького ярмарку (Харківської губерній), що доставляли ліс та деревину в Полтавську губернію. Так їх звали в Полтавській губернії. Так звані литвини займалися поставками на базари та ярмаркові торги північної половини повітів Полтавської губернії, окрім лісу, також ще й крейди та вапна. Так само використано дескриптивну перифразу для більшого розуміння іноземцями особливостей українських торгівців.

кожевники	Buyers of animal's skin	Дескриптивна перифраза
Коломійці	kolomiitsi	Транскрипція
Коломойці	kolomoitsi	Транскрипція

баришники	horse dealer	Дескриптивна перифраза
гендляр	Jew Seller of clothes	Дескриптивна перифраза
лямбляр	Jew Seller of clothes	Дескриптивна перифраза
Ганчурник/ганчірник	Jew who buy up rags	Дескриптивна перифраза
баришник	Baryshnyk, a seller of horses	Комбінована реномінація

Прасоли, шибаї, або ходебщики були скупниками однорідних товарів у великих обсягах; їх цікавили пух, перо, кінський волос, віск, насіння; даний вид народного промислу називається інколи шибай ним [1, 38]. Їхній промисел називали шибайним, а великі мішки з якими вони ходили – ходай. Шибай – їздить скупляє корів, биків, телят, свиней живими чи різаними в селян і перепродує їх на базарі, перепродуючи живими або м'ясом. В основі використаних прийомів є спосіб опису, тільки прасола і ходебщика ми вирішили подати також із транслітерацією.

прасол	Prasol, Corner of similar	Комбінована реномінація

	goods for reselling	
ходебщик	Khodebshchyk, Corner of similar goods for reselling	Комбінована реномінація
ходай	Bag of corners (Prasol, Khodebshchyk)	Дескриптивна перифраза
Шибайний промисел	Trade of buyers up of similar goods	Дескриптивна перифраза
шабай	buyer-up of cattle from peasants	Дескриптивна перифраза

Загальними назвами для торгівців були торгаш, торгашка. Перекупки – жінки середнього віку (30-50 років), що купляли де-інде гуртом товар для жінок – прикраси, хустки і.т.д. продавали. Сидухи –

жінки, які скупляли свинину, переробляли на домашню продукцію (ковбаси, рубці, сальтисон) і продавали, сидячи на землю під ноги ставили горщики з вугіллям, щоб не змерзнути в холодну пору року. Або в інших випадках жінки, які продавали товар сидячи [6]. Дієслово – сидушити. «Перекупка» як реалія. Під поняттям «перекупка» опитані респонденти на Поділлі, Наддніпрянщині та Слобожанщині розуміють особу чи осіб жіночої статі, які займалися оптовою торгівлею на ярмарках або серед населення окремого населеного пункту власноруч (або продукцією, виготовленою членами їх родини, що були ремісниками) виробленою або придбаною у когось в готовому чи напівготовому вигляді продукцією чи одягом, отриманим із-за кордону від своїх родичів [6; 9]. Найкраще, на нашу думку, термін «перекупка» відображено у калькуванні «rebuyer» (-re – пере; покупець – «buyer»). Метод комбінованого перейменування надто громіздкий, хоча більше відображатиме і національний колорит, і короткий опис. Ми не можемо перекладати термін сидуха методом уподібнення, адже на ярмарках англомовного світу не було таких жінок-реалізаторів, які наприклад, у холодну пору року сідали на горщик, у якому було нагріте вугілля, щоб не замерзнути.

сидуха	a female sitting-seller at the fair	Дескриптивна перифраза
торгаш	A foxy male seller	Дескриптивна перифраза
торгашка	A foxy female seller	Дескриптивна перифраза
ярмаркове коло	A fair cycle	Повне калькування
перекупка	rebuyer	Повне калькування
сидушити	To sell goods by a female sitting-seller at the fair	Дескриптивна перифраза

Щетинники були торгівці дрібним крамом, а гуртівники – торгували товаром у великій кількості. Близькими до щетинників були «кулаки» – дрібні торгівці, які виступали у якості посередників у торгівлі між самими селянами, що продавали різноманітні товари сільського господарського та дрібного товарного виробництва. За своє посередництво вони отримували по 10-15 копійок прибутку і таким

способом за увесь період ярмаркування заробляли чистий прибуток від 3 до 5 рублів кожен [1, 39].

Щетинник	Trader of small goods	Дескриптивна перифраза
гуртівник	Wholesale dealer	Дескриптивна перифраза
«кулаки»	middleman	уподібнення

Транспортування товарів забезпечували фурщики та чумаки. Фурщик – власник возів-фур, яким селяни доручали продаж своїх товарів. Чумацтво в Україні процвітало у XV–XIX ст. Це були візники і торгівці, які перевозили на волах хліб, сіль, рибу та інші товари для продажу спеціальними чумацькими валками. В сучасному розумінні колонами возів, які один за одним слідували від одного пункту призначення в інший. Реалія чумак спільна для української і російської мови, проте невідома в такому розумінні англомовному світу. Під поняттям «чумак» в Україні XV до останньої чверті XIX ст. розуміли візника і торгівця, який перевозив на волах сіль, рибу, хліб тощо для продажу [5, 582]. Л. Чернікова та Л. Зубкова віднайшли комбінований спосіб розтлумачення змісту цієї української реалії. Як вони відзначають, ще в 1874 р. у провідному англійському журналі «Антенеум» було вміщено

кваліфіковану рецензію на збірку чумацьких пісень І.Рудченка. Рецензент, спираючись на етнографічний нарис І.Рудченка «Чумаки в народних піснях», описує чумацтво як реалію українського побуту та характеризує чумацькі пісні. Поруч з транскрибованим словом «chumaks», він подає дескриптиви: «wandering carriers», «those Little-Russians whose oxdrawn carts fetch salt from the Crimea and fish from the Black Sea and the Sea of Azov». Також вони зазначають належність гіпероніма з транскрипцією у складі комбінованої реномінації. Зокрема, в англомовній статті прогресивного російського публіциста І.Головніна «Пісні, історія і доля козаків» (1856 р.) вони віднайшли реалію «чумак», передану гіперонімом з транскрипцією: «Many traces and indications of them are perceptible in the waggoners (tschoumaks)» [3, 176–177].

чумак	chumak	транслітерація
чумацька валка	Chumak’s train of carts	транслітерація і уподібнення
фурщик	Transporter of goods	Дескриптивна перифраза

Отже, у цій науково-практичній розвідці ми спробували розпочати

дискурс щодо адекватного відображення англійською мовою українських реалій ярмаркової культури. Іноземним авторам, які не поринули у колорит українськості важко чітко відобразити реалії ярмаркового життя. Ми використали напрацювання фахівців-перекладачів, які в процесі практичної діяльності запропонували шляхи перекладу: транскрипція, гіперонімічне перейменування, описова перифраза, комбінована реномінація, калькування, міжмовна транспозиція на конотативному рівні, уподібнення, контекстуальне розтлумачення реалій. На нашу думку, транскрипція хоча й лаконічно відтворює реалії ярмаркової культури, проте не дає іноземному читачеві семантичне навантаження того чи іншого терміну. Доречно, на наш погляд, використовувати метод комбінованої реномінації, який вміщує звучання української реалії і її смислове навантаження. Тобто, для перекладача дуже важливо вірно транслювати реалії, адже словникового запасу бракує, аби точно відобразити національну специфіку чужої мови.

Отже, при перекладі 48 реалій нами було використано наступні способи: дескриптивна перифраза – 16 реалій (33,3%), комбінована реномінація – 13 (27,01%), неповне калькування – 5 (10,4%), повне калькування – 5 (10,4%), транслітерація – 4 (8,3%) , уподібнення 5 (10,4%).

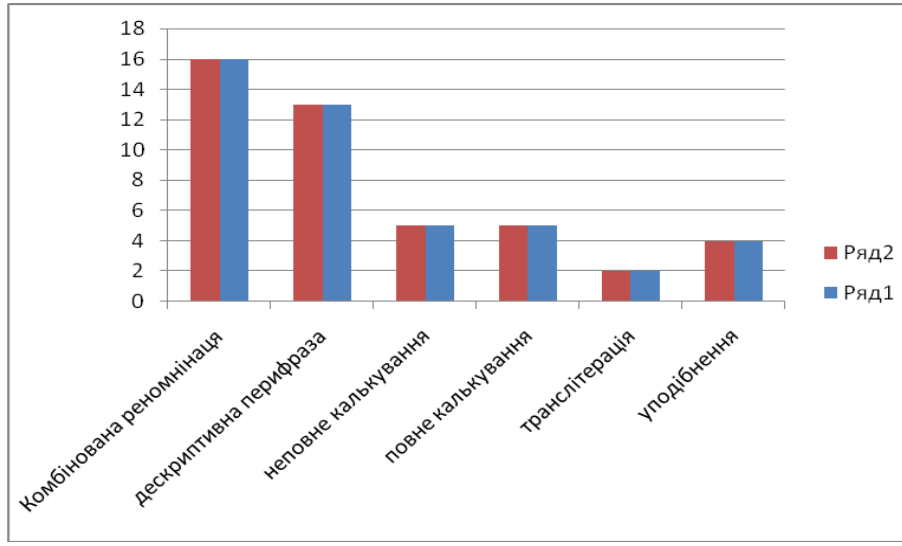

С:

1. Скоряк А.Г. Український ярмарок: соціально-економічне явище і субкультур ний феномен [Текст]: наукова розвідка. – Полтава: ТОВ «Фірма «Техсервіс», 2011. – 146 с.

2. Лотоцька О. Л., Собчук Л. В. Реалії в міжкультурному аспекті перекладу англомовних текстів / О. Л. Лотоцька, Л. В. Собчук // Філологічні трактати. – Том 5. – №4. – 2013. – С. 47–51.

3. Чернікова Л.Ф., Зубкова Л.В. Мовні реалії та проблеми їх перекладу // Культура народов Причерноморья. – 2011. – № 216. – С. 172–178.

4. Записала Кудінова (Скоряк) А. Г. 1 червня 2007 року в с. Вищеольчедаїв Мурованокуриловецького району Вінницької області від Романевич Олени Йосипівни 26 вересня 1951 року народження.

5. Кудінова А. Г. Чумаки у традиційній культурі українців: історіографія проблеми // Дні науки історичного факультету, присвячені 180 – річчю заснування Київського університету : матеріали VII Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих учених / ред. Колегія чл..-кор. НАНУ, проф. В.Ф. Колесник. – К., Логос. У 2 т. – Т.1. – 2014. – С. 582–586.

6. Записала Кудінова (Скоряк) А. Г. 30 липня 2015 року в с. Ялтушків Барського району Вінницької області від Луканьової Еліси Тимофіївни 19 червня 1947 року народження. Запис 2.

7. Dynner G. Yankel's Tavern: Jews, Liquor, and Life in the Kingdom of Poland. – Oxford University Press, 2014 – xi + 249 p.

8. Записала Кудінова (Скоряк) А.Г. 9 лютого 2015 року в м. Козятин Козятинського району Вінницької області від Гуменюка Ігоря Петровича

20 жовтня 1987 року народження.

9. Записала Кудінова (Скоряк) А. Г. 3 липня 2015 року в с. Черемошне Барського району Вінницької області від Довгої Катерини Максимівни 3 листопада 1954 року народження.

Максакова Анна
студентка 3 курсу
спеціальності «Філологія»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Рябокінь Наталія Олександрівна,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Поширені тлумачення суті політичного дискурсу базуються на теоретичних засадах центрального поняття "дискурс", зокрема:

1) Політичний дискурс – це комплекс мовленнєвих структур у певному лінгвістичному контексті – контексті політичної діяльності, політичних поглядів і переконань разом з її негативними проявами (наприклад, ухиляннням від політичної діяльності, відсутністю політичних переконань та ін.) [10: 20].

2) Політичний дискурс – це будь-які мовленнєві утворення, суб'єкт, адресат або зміст яких корелює зі сферою політики [11: 23].

3) Політичний дискурс – це також сукупність дискурсивних практик, що ідентифікують учасників політичної комунікації або формують її конкретну тематику [12: 246].

4) Під дискурсивними практиками з лінгвістичної точки зору вслід за Мухарямовим М. М., Мухарямовою Л. М., розуміємо явища, що визначаються стійкими наборами мовних засобів, властивих певному політичному суб'єктові або ж характерних для актуалізації заданої теми політичної комунікації. У світлі такого тлумачення піддаються розгляду як дискурсивні практики висловлювання політичного лідера (наприклад, "дискурс Рейгана", "дискурс Горбачова"), тематичний блок ("дискурс безпеки", "дискурс свободи і справедливості"), а також політична мова, властива суспільству з тим чи іншим політичним устроєм [13: 51].

5) Політичний дискурс може бути визначений як сукупність усіх мовленнєвих актів у політичних дискусіях, а також правил публічної політики, які оформилися відповідно до існуючих традицій і отримали перевірку досвідом [14: 6].

Остання детермінація поняття визнається багатьма дослідниками даної дискурсознавчої проблематики, оскільки є змістовно об'ємною. Ми дотримуємось визначення, сформульованого науковцями і Львівської лінгвістичної школи, які під політичним дискурсом розуміють зв'язний (усний чи письмовий) текст, виражений за допомогою вербальних та невербальних засобів вираження, зумовлених ситуацією політичного спілкування у сукупності з прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами [5: 158].

Узагальнимо деякі, на нашу думку, найбільш цікаві характеристики політичного дискурсу:

– дискурс як знак своєрідної знакової системи, в якій відбувається модифікація семантики і стандартних мовних дій [11: 3];

– як спеціальне використання мови для актуалізації певної ментальності або для реалізації особливостей ідеології, що передбачає

дію граматики, лексикону, правил функціонування слів і синтаксису, а також особливу прагматику [15: 38-39];

– як форми соціальної дії, що знаходиться під впливом владних структур та історичних процесів [16: 6];

– модулятора інтересів суспільства [17:142].

Отже, політичний дискурс розуміється нами як мовленнєві утворення (усні або письмові), що стосуються сфери політики, реалізуються вербально та екстравербально, актуалізуються у певному ситуативному контексті і спрямовані на здійснення конкретної прагматичної семантики.

Доцільно наголосити, що вивчення політичного дискурсу було ініційоване щонайменше трьома факторами. По-перше, внутрішніми потребами лінгвістичної науки, яка у різні періоди своєї історії зверталася до реальних сфер функціонування мови. По-друге, власне політологічними проблемами вивчення політичного мислення, його зв'язку з політичною поведінкою, необхідністю побудови передбачуваних моделей у політології та розробки методів аналізу політичних текстів і текстів засобів масової інформації. Третім важливим

фактором виступає соціальне замовлення, ініціатором якого є певна частина суспільства, що прагне зрозуміти суть політичної комунікації. [12: 245-246].

Важливою рисою сучасного політичного дискурсу є його широке "розчинення" у ЗМІ. Деякі дослідники мови, наприклад W. Mantl, вважають, що саме мас-медіа надали поштовх поглибленому інтересові до політичної комунікації як явища, який з допомогою соціальних наук розрісся до масштабів загальної зацікавленості мовними проблемами і отримав назву "політична культура" (politische Kultur) [18: 303].

Вітчизняні дослідники співвідносять поняття "політична культура"з такими поняттями як "культура праці", "культура мовлення" та "художня культура", і звертають увагу на наближення поняття "культура" до специфічних сфер життя та діяльності людини. Політична культура визначається при цьому не лише як сукупність норм поведінки, приписуваних суб'єктам політичної комунікації (тобто політичний етикет, що охоплює і певні елементи мовного коду), але й рівень та характер політичних знань, оцінок і дій громадян, що передбачає, зокрема, володіння певними знаннями в області політичної мови (мови політики) [19: 62]. Зазначимо, що кожен, хто говорить про політику, бере

участь у політичному протистоянні в царині мови і своїм розумінням політичних термінів впливає на процес її змістовної стабілізації або зміни. А отже те, як саме використовуються засоби мови (Sprachgebrauch), значною мірою визначається плюралістичним характером громадської свідомості [18: 305].

Для пересічного громадянина політична культура як знання політичної мови означає знання загальновживаної політичної лексики (назв номінацій понять та реалій політики) і частотних політичних термінів, що дозволяє йому розуміти тексти політичного змісту у ЗМІ. Для політика-професіонала (а також спеціаліста в галузі політичних наук, журналіста, що пише на політичні теми) воно означає знання політичного лексикону (аж до вузькотермінологічного аспекту), активне вміле володіння ним, що є достатнім для компетентної успішної діяльності у цій сфері [19: 62-63].

Як бачимо, повсюдне поширення політичної лексики спричиняє труднощі у питанні конкретизації даного поняття. Зокрема, ставить під сумнів твердження російських вчених, які вважають політичну мову "особливою знаковою системою, призначеною для політичної комунікації, а саме для вироблення суспільного консенсусу, прийняття та

обґрунтування політичних та соціально-політичних рішень в умовах множинних суспільних інтересів дійсно плюралістичного суспільства" [14: 6].

Враховуючи вищесказане та спираючись на твердження про те, що комунікацію робить "політичною" не джерело повідомлення, а його зміст і мета [3: 39], зазначимо, що в кінцевому результаті відмінність політичної мови від буденної полягає не у використанні якихось особливих формальних засобів, а в такому співвідношенні між знаком (словом) і значенням, при якому звичні одиниці мови набувають незвичної інтерпретації. Така специфіка політичного дискурсу пояснює і специфіку політичного тексту, з якого може бути вичитаний деякий "нееxпліцитний" смисл, що не зводиться до буквального, а іноді навіть є прямо протилежним до нього. З огляду на це, особливо плідними вбачаються подальші дослідження даної сфери, зокрема, аналіз мовних особистостей політиків на прикладі різних мов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Белова А.Д. Лингвистические аспекты аргументации. – К.: КНУ. – 300 с.

2. Діденко М. О. Політичний виступ як тип тексту (на матеріалі виступів німецьких політичних діячів кінця 20 століття): Дис. ... канд. філол. наук. – Одеса, 2001. – 214 с.

3. Фоменко О. С. Лінгвістичний аналіз сучасного політичного дискурсу США (90-ті роки XX століття): Дис. ... канд. філол. наук. – К., 1998.– 195 с.

4. Кусько К.Я. Дискурс іноземномоної комунікації: концептуальні питання теорії і практики // Дискурс іноземномовної комунікації (колективна монографія) – Львів: Видавництво Львівського Національного університету імені Івана Франка, 2001.– С.25-49.

5. Кривий А. Дискурсний аналіз і сучасне мовознавство // Дискурс іноземномовної комунікації (колективна монографія). – Львів: Видавництво Львівського Національного університету імені Івана Франка, 2001. – С. 158-162.

6. Демьянков В.З. Политический дискурс как предмет политологической филологии // Политическая наука. Политический дискурс: История й современные исследования: Сб. науч. тр. / Отв. ред. и сост. Герасимов В.И., Ильин М.В. – М.: РАН ИНИОН, 2002. – С. 32-34.

7. Політологія: терміни, поняття, персоналії, схеми, таблиці: Навчальний посібник для студентів / В.М. Піча, Н.М. Хома. – К.: Каравела, Львів: Новий світ, 2000.– 320 с.

8. Duden Deutsches Universalwörterbuch. – Mannheim; Wien; Zürich: Dudenverlag, 1989. – 1816 S.

9. Політологічний енциклопедичний словник: Навчальний посібник для студентів вищ. навч. закладів. – К.: Генеза, 1997. – 400 с.

10. Опарина Е.О. Метафора в политическом дискурсе // Политическая наука. Политический дискурс: История и современные исследования: Сб. науч. тр. / Отв. ред. и сост. Герасимов В.И., Ильин М.В. – М.: РАН ИНИОН, 2002. – С. 20-31.

11. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса. – М.: Волгоград: Перемена, 2000. – 367 с.

12. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику / МГУ им. М.В. Ломоносова. Филос. фак. – М.: Эдиториал УРСС, 2001.– 358 с.

13. Мухарямов Н.М., Мухарямова Л. М. Политическая лингвистика как научная дисциплина // Политическая наука. Политический дискурс: История и современные исследования: Сб. науч. тр. / РАН ИНИОН. Отв.ред. и сост. Герасимов В.И., Ильин М.В. – М., 2002. – С. 32-34.

14. Баранов А.Н., Казакевич Е. Г. Парламентские дебаты: традиции и новации. – М.: Знание, 1991. – 64 с.

15. Серио П. Как читают тексты во Франции // Квадратура смысла. Французская школа анализа дискурса / Составитель П. Серио. – М.: Прогресс, 1999. – С. 12-53.

16. Водак Р. Язык. Дискурс. Политика /Перевод с англ. и нем.; ВГПУ. – Волгоград: Перемена, 1997. – 139 с.

17. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. – К.: Видавничий центр "Академія", 2004. – 344 с.

18. Mantl W. Sprache und Politik // Nachdenken über Politik /hrsg. von Josef Krainer. – Graz; Wien; Köln. Verlag Styria, 1985. – 407 s.

19. Шестакова Л.Л. Политическая культура и язык политики // Язык и культура. Тезисы Второй международной конференции. – К.: Редакция журнала "Collegium", 1993. – Ч. 1. – С. 62-63.

Малимон Ірина
студентка 5 курсу
спеціальності «Філологія. Переклад»
Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник:

Рябокінь Наталія Олександрівна,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри перекладу та іноземних мов

Полтавський інститут економіки і права

ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ

У наш час зростання наукових знань викликає розширення кордонів окремих наук. Вивченням політичного дискурсу, наприклад, займаються політологи, психологи, філософи, соціологи, економісти, спеціалісти з теорії комунікації та лінгвісти. Тим самим визнається факт, що політичний дискурс є об'єктом міждисциплінарних досліджень. Зацікавленість у вивчені політичного дискурсу (ПД) призвела у свою чергу до виникнення в мовознавстві парадигми політична лінгвістика. Згідно з точкою зору Баранова О.М. інтерес до аналізу політичних текстів обумовлений кількома факторами:

– по-перше, внутрішніми проблемами лінгвістичної теорії;

– по-друге, цей аналіз потрібен для суто практичних цілей;

– для вивчення політичного мислення суспільства і моніторингу різноманітних тенденцій у сфері громадської свідомості;

– спроби звільнити політичну комунікацію від маніпуляції громадською свідомістю [12, с. 83].

Політичний дискурс розглядається лінгвістами як об'єкт лінгвокультурологічного вивчення [11], як «вторинна мовна підсистема, з функціями, тезаурусом та комунікативним впливом» [13, с. 13]. За думкою багатьох лінгвістів переконуюча функція є основною функцією політичного дискурсу: «будь-який текст має вплив на свідомість е адресата с семіотичної та прагматичної точки зору» [13, с. 21].

Політичний дискурс може бути визначений як сукупність усіх мовленнєвих актів у політичних дискусіях, а також правил публічної політики, які оформилися згідно існуючих традицій та отримали перевірку досвідом. Політичний дискурс реалізується в усній та писемній формах. До політичного дискурсу можна віднести публічні виступи політиків, заяви політиків, політичних оглядачів та коментаторів, публікації у ЗМІ, матеріали спеціалізованих видань, що мають справу з різними аспектами політики. Політичний дискурс - це дискурс політиків.

Він формується в контексті функціонування політичних інститутів (засідання уряду, сесія парламенту, з'їзд партії тощо) і є політичним, якщо супроводжує політичний акт у відповідній інституційній атмосфері. Застосування політичної мови поширилося в публічній сфері завдяки впливовій ролі мас-медіа, розвитку комунікативних технологій, поширенню процесу глобалізації та процесу комерціалізації політичної комунікації. Тлумачення мови як дискурсу базується на ставленні до нього як до форми соціальної дії, яка має підґрунтя в соціальних умовах її реалізації.

У дослідженні політичного дискурсу значна увага приділяється описовому методу дослідження, у рамках якого найбільш яскраво і вичерпно надано риторичний підхід до вивчення політичного дискурсу. Враховується, перш за все, те, що основною функцією політичного дискурсу є функція впливу за допомогою мовлення, а лінгвістів цікавить те, які мовні та мовленнєві засоби використовуються для нав'язування політичних уявлень

Так, здійснюючи лінгвістичні дослідження виступів лідерів в межах лінгвопрагматики, вчені описують мовленнєву поведінку політика, вивчають риторичні стратегії, реконструюють його мовну особистість.

Якщо звернутися до Почепцова Г.Г., ми знайдемо результати таких досліджень:«В результаті співставлення виступів Кеннеді та Хрущова напередодні Карибської кризи отримала підтвердження “дзеркальна гіпотеза”, за якою сприйняття Америки та сприйняття Радянського Союзу спотворювалися однотипно» [14, с. 42].

Лінгвопрагматика є об’єктом дослідження багатьох науковців, і тому має значний спектр тем і проблем. Але ж єдиним для всіх є той факт, що прагматичні інтерпретації зумовлюються прагматичним контекстом, тобто сукупністю когнітивних і соціальних факторів, релевантних для використання даного висловлювання як успішного мовленнєвого акту.
Jonathon Porritt, former head of the government's Sustainable Development Commission, examines the developments in Copenhagen: "none of the real key issues have been locked in, in Copenhagen". (BBC News, Dec 19 2009) – Джонотон Поріт, колишній голова урядової комісії сталого розвитку, розглядає просування у Копенгагені: «ні одна з дійсно ключових проблем не була вирішена у Копенгагені».

До емпіричних завдань загальної теорії прагматики належить розробка когнітивної моделі створення, розуміння і запам’ятовування

мовленнєвого акту, а також моделі комунікативної взаємодії та використання мови в конкретних соціально-культурних ситуаціях. Сфера дослідження семантики – буквальне значення, тобто засоби смислової інтерпретації окремих пропозицій (речень, смислових фрагментів) вивчаються в нейтральному контексті, в той час як прагматика займається інтерпретацією пропозицій висловлювання в широкому (збагаченому) контексті. Таким чином, перекладаючи, треба брати до уваги широкий текст:

– попередній текст,

– переконання й очікування комунікантів,

– їх стосунки і взаємні обов'язки;

– поєднання теоретичних знань (як загальних, так і конвенціальних) для успішного виконання комунікативного вторинного процесу – перекладу, з науковим підходом, уникаючи комунікативних девіацій в інтерлокуції комунікантів.

Addressing the summit on Friday, President Obama said: "While the science of climate change is not in doubt, I think our ability to take collective

action is in doubt right now, and it hangs in the balance." He said he had come to Copenhagen "not to talk, but to act". Responding to the speech, Bolivia's President Evo Morales commented: "President Obama said it was time to act. And if we are to act, then I have to ask you - starting from now, please fulfil the Kyoto Protocol." (BBC News, December 18, 2009) – Роблячи звернення на самміті у п'ятницю, президент Обама сказав: «Тоді як наука не має сумніву відносно змінення клімату, я вважаю, що наша спроможність зробити колективні дії зараз знаходиться під сумнівом, та залишається у підвішеному стані». Він сказав, що проїхав до Копенгагену «не говорити, а діяти». Відповідаючи на цю промову, президент Болівії Ево Моралез прокоментував: «Президент Обама сказав, що зараз час діяти. І якщо ми повинні діяти, то я повинен вас попросити – починаючи з теперішнього моменту, виконуйте Кіотський протокол».

Під час усвідомлювання дискурсу інтерпретатор /перекладач компонує пропозиції в загальне значення, встановлює зв'язки в межах тексту, включає нову інформацію до теми дискурсу. Як результат - ліквідується референтна неоднозначність, визначається комунікативна мета, виконується успішна комунікація.

Слова, конструкції, думки є опорними елементами, на які слід спиратися під час використання інструментів інтерпретацій. Знання про властивості мовлення на базі мов перекладу - вихідної мови і мови перекладу - є недостатніми в процесі перекладу. Перекладач має знати також:

– локальні і контекст-ситуації;

– імплікації тексту;

– глобальні конвенції, правила спілкування й інформацію, яка виходить за межі слова та спілкування;

– стратегії (мета і засоби інтерпретації);

– інтенціональність – наміри, які регулюють хід інтерпретації.

US President Barack Obama and German Chancellor Angela Merkel have vowed to "redouble" efforts to achieve peace in the Middle East, at talks in Dresden. Mr Obama said his government would seek a resumption of peace talks between Israel and the Palestinians.
On the Middle East, the German chancellor said she and Mr Obama had discussed a timeframe for diplomatic action in the Middle East and pledged to offer whatever help Germany could provide. (BBC News, June 5, 2009)

Президент США Барек Обама та канцлер Німеччини Ангела Меркель дали обіцянку подвоїти зусилля досягти мир на Близькому Сході

у ході переговорів у Дрездені М-р. Обама заявив, що його уряд буде прагнути поновлення мирних переговорів між Ізраїлем та Палестиною. По питанню Близького Сходу канцлер Німеччини сказала, що вона з Обамою обговорили строки дипломатичних дій на Близькому Сході і дала обіцянку пропонувати будь-яку допомогу, що може надати Німеччина. Прагматичний аспект наявний у всіх стилях і в усіх жанрах. Але у текстах ПД він відрізняється кількісним і якісним характером. Кількісність характеризується інтенсивністю впливу, а якісний аспект вирізняється змістом прагматики і засобами її реалізації у процесі комунікації. Прагматика на сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки є міждисциплінарною проблемною галуззю, і крос-дисциплінарна стратегія дозволяє розширювати межі дослідження, адаптувати методи з метою подолання академічної роз'єднаності. За допомогою дискурс них досліджень об'єднаються багаточисельні теорії і практики актуалізованого тексту. В академічних контекстах аналіз політичного дискурсу (ПД-аналіз) не є відокремленою дисципліною, а точніше функціонує як міждисциплінарний методологічний напрям, що інтегрує теорії і практики аналізу політичних текстів.

Теорія мовленнєвих актів [16;17] суттєво вплинула на становлення і розвиток дискурсного аналізу. Однак у термінах політичного дискурсу ми

орієнтуємося не тільки на первинні варіанти досліджень дискурсу (які співпадають із граматичним, лінгвістичним та семантичним дискурсами). Поняття мовленнєвих актів використовується в широкому комунікативно-прагматичному контексті, з урахуванням багаторівневих функціональних вимірів дискурс-аналізу, надає особливе значення дослідженню контекстуальних моделей у термінах когнітивної науки. В контексті політичного дискурсу «акт», «дія» (мовленнєва, дискурсивна, комунікативна) та «взаємодія» (інтеракція) стають центральними поняттями. Одним з основних методологічних орієнтирів політичного дискурс-аналізу є релевантність дій до політичної сфери. В цьому і полягає сутність інтерпретації. Політичний дискурс – це продукт ментальних процесів, як індивідуальних так і колективних [11]. Кожна ментальна модель унікальна. Але гендер, вік, ролі належать до груп і виявляються релевантними дискурсу тільки в тому випадку, коли комуніканти звертають на них увагу.

У термінах політичного дискурсу ми орієнтуємося по суті й на граматику тексту, лінгвістику тексту, семантику дискурсу й інше. Senator Joe Lieberman said on Tuesday: "I'm getting to the position where I can say what I wanted to say all along, that I'm ready to vote for health care reform". (BBC News, December 15, 2009) – Сенатор Джо Ліберман заявив у

вівторок: «Я дістаюся того моменту, коли я можу сказати, що я хотів завжди сказати, що я готовий голосувати за реформу охорони здоров'я». Повністю поняття МА використовується у широкому комунікативно-прагматичному контексті у його відношенні до динамічного, соціально-орієнтованого дискурс-аналізу. Таким чином, аналіз дискурсу ми проводимо через інтегрований соціальний підхід, реалізуємо комплексний аналітичний підхід, використовуючи структурний рівень у широкому соціальному і культурному контексті.

Слід відзначити, що під час аналізу реальної мови інструментарій теорії мовленнєвих актів не доповнюється іншими дослідницькими засобами, і взагалі, використовується рідко. Це зумовлюється тим, що теорія Остіна й Сьорля з самого початку не претендувала на створення концептуального апарату прагматики, і тому виявляє слабкі позиції. У літературі за темою відмічені наступні труднощі [16; 17]:

– складність сегментації мовного потоку на одиницю мовного потоку;

– множинність функцій одного висловлювання;

– неповнота таксономій мовленнєвого акту;

невичерпаність визначень спрямованого мовленнєвого акту в термінах намірів саме того, хто говорить;

– обмеженість трактування контексту в межах теорії.

Політичний дискурс-аналіз являє собою складну систему роботи з текстом, яка дозволяє оперувати дискурсом на різних рівнях. У широкому контексті найбільший інтерес викликає система аналізу риторичних ходів, стратегії позитивної самопрезентації та негативного репрезентування опонента. Так, особливо чітко ці стратегії можна розглянути на матеріалі передвиборчих кампаній президентів країн.

Ukraine's murky electioneering. "Things are not peaceful and quiet here. As long as the current administration is in power then we can only expect that they may forge the results," says Viktor Yushchenko, the main opposition leader. The prime minister, who says he believes there will be an honest vote, has called for calm. "We must not gain power with violence; we can express our opinions only in a peaceful manner through the ballot box". (BBC News, October 31, 2004) – Українська брудна передвиборча компанія. «Зараз не все так мирно і тихо тут. Тоді як нинішній уряд при владі, ми можемо лише очікувати, що він може фальсифікувати результати», каже Віктор Ющенко, лідер головної опозиції. Прем'єр-міністр, який каже, що вірить у чесні вибори, закликає заспокоїтися. «Ми не повинні здобувати владу силою; ми лише можемо виражати свою думку мирними засобами через виборчу скриньку».

Не викликає сумніву той факт, що використання подібного інструментарію під час здійснення прагматичних інтерпретацій політичного дискурсу непрофесійним перекладачем більш ніж приблизне і потребує значної адаптації згідно з дослідницькими цілями і задачам. У свою чергу перекладацький аналіз у широкому значені здатний збагатити інструментарій професійного перекладача за умови широкого використання ним теоретичних напрямів різноманітних релевантних наук, і в першу чергу – теорії мовленнєвих актів, тому що за даною теорією мова розглядається не як сукупність універсальних або перевизначених змістів, а як сфера дій, взаємодій і взаємного впливу, яка дозволяє прагматично інтерпретувати окремі висловлювання і тексти, промови в цілому.

Перекладач повинен враховувати при перекладі текстів політичного дискурсу як лінгвістичний аспект, так і комунікативно-прагматичні аспекти. Домінантними ознаками при перекладі політичного дискурсу є вказівка на мотив/подію, по якому політик робить заяву, збереження об'єму тексту і превалювання критерії точності. Політична мова володіє найбільшою варіативністю структурних компонентів, що допускає при перекладі зменшення або збільшення об'ємів тексту.

Якщо порівнювати тексти в різних традиціях, то може бути відзначена симетрія або асиметрія в межах одного типу тексту. Симетрія показує, що перекладач може вдатися до власне перекладу, а асиметрія указує на адаптацію, тобто перекладачу треба адаптувати даний текст. Якщо ми говоримо про структурні ознаки, то під адаптацією мається на увазі відтворення структурних змін. Крім того, залежно від того, на що орієнтується перекладач – на адекватне сприйняття в своїй культурі, або на те, щоб зберегти специфіку і відтворити текст для іншої аудиторії, залежатиме вибір між власне перекладом і перекладом-адаптацією. Тобто залежно від орієнтації на свою або на чужу культуру перекладач може визначити зону власне перекладу і зону адаптації в межах структурних компонентів конкретного типу тексту. В будь-якому випадку перекладач повинен враховувати при перекладі і адаптуванні комунікативні та прагматичні аспекти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Badaloni N. 1984 – Politica, persuasione, decisione // Linguaggio, persuasione, verita. – Padova: Cedam (Milani), 1984. P. 3-18.

2. Bell V. 1995 – Negotiation in the workplace: The view from a political linguist // A. Firth ed. The discourse of negotiation: Studies of language in the workplace. – Oxford etc.: Pergamon, 1995. P. 41-58.

3. Coseriu E. 1987 – Lenguaje y politica // M. Alvar ed. El lenguaje politico. – Madrid: Fundacion Friedrich Ebert, Instituto de Cooperacion Iberoamericana, 1987. P. 9-31.

4. Duez D. 1982 – Silent and non-silent pauses in three speech styles // Language and Society, 1982, vol. 25, № 1. P. 11-28.

5. Garcia Santos J.F. 1987 – El lenguaje politico: En la Secunda Republica y en la Democracia // M. Alvar ed. El lenguaje politico. – Madrid: Fundacion Friedrich Ebert, Instituto de Cooperacion Iberoamericana, 1987. P. 89-122.

6. Januschek F. ed. 1985 – Politische Sprachwissenschaft: Zur Analyse von Sprache als kultureller Praxis. – Opladen: Westdeutscher Verlag, 1985.

7. Martinez Albertos J.-L. 1987 – El lenguaje de los politicos como vicio de la lengua periodistica // M. Alvar ed. El lenguaje politico. – Madrid: Fundacion Friedrich Ebert, Instituto de Cooperacion Iberoamericana, 1987. P. 71-87.

8. Miles L. 1995 – Preface // C. Schaffner, A.L. Wenden eds. Language and peace. – Aldershot etc.: Dartmouth, 1995. Skrebnev Y.M. Fundamentals of English Stylistics. – M., 2003. P. 59.

9. Van Dijk T.A. Text and Context of Parliamentary Debates. In: Bayley, P. (ed.), Cross-Cultural Perspectives on Parliamentary Discourse. – Amsterdam: Benjamins, 2004.

10. Todorov T. 1991 – Les morales de l'historique. – P.: Grasset, 1991. Алтунян А. Власть и общество. Спор литератора и министра: опыт анализа политического текста // Вопросы литературы. – 1993. – № 1. – С. 173-214.

11. Алтунян А. Г. От Булгарина до Жириновского. Идейно стилистический анализ политических текстов. М.: Российск. гос. гуманит. ун-т, 1999. – 263 с.

12. Баранов А. Н., Казакевич Е. Г. Парламентские дебаты: традиции и новации. М.: Знание, 1991. – 64 с.

13. Баранов А. Н. Политическая метафорика публицистического текста: Возможности лингвистического мониторинга // Язык массовой информации как объект междисциплинарного исследования. – М., 2001.

14. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник / Ф.С. Бацевич.– К. : Академія, 2004. – 344 с.

15. Будагов Р. А. К проблеме устойчивых и подвижных элементов в лексике. Изд-во АН СССР, ОЛЯ, т. X, вып. 2, 1951/ – с. 106.

16. Остин, Джон Лангшо. Слово как действие // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 17: Теория речевых актов. М., 1986. С. 22—130.

17. Серль, Джон Р. Классификация иллокутивных актов // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 17: Теория речевых актов. М., 1986. – С. 170—194.

Назаренко Аліна
студентка 3 курсу
спеціальності «Філологія»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Демченко Надія Олександрівна
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри перекладу та іноземних мов,
Полтавський інститут економіки і права

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Багато видатних науковців, таких як Виноградов В. В., Кунін О. В., Поліванов Є. Д., Комісаров В. Н. та інші досліджували цю проблему і внесли безцінний вклад в її розвиток. Ми, слід за науковцем О.А. Потебнею, вважаємо, що «Дійсне слово існує не в словнику або граматиці, де воно зберігається тільки у вигляді інструмента, а й безпосередньо у мові, коли воно кожен раз проголошується, в той час як воно кожен раз складається зі звуків одного і того самого значення. Де два значення слова, а не одне. Новий сенс слова є новим словом.» [13, с.41-42].

Фразеологія – унікальний феномен, який ретельно досліджується на всіх рівнях. Часто фразеологічні одиниці несуть більш широке та більш виразне значення під час вживання, котре має свою власну структуру, образність, емоційність тощо. Широке застосування вони отримали в багатьох літературних жанрах та в повсякденному житті, та їх скарбниця постійно поповнюється. Основними поняттями є:

- «Фразеологія – (від грецького phrasis - вираження, logos - вчення) розділ теоретичної лінгвістики, котрий досліджує сталі мовні вираження та звороти, котрі називаються фразеологічними одиницями». (В.В. Виноградов).
- «Фразеологічна одиниця – абсолютно неподільна одиниця мови, значення котрої зовсім не залежить від її лексичного складу, від трактування її компонентів, а також умовно та довільно, як значення немотивованого слова – знаку» (В. В. Виноградов).

Також В.В. Виноградов зауважив, що "Фразеологізми виступають у мові вже як сталі вирази, тобто готові кліше, які ми використовуємо в нашому житті за вже готовими формулами. Однією з явних ознак фразеологічних одиниць є їх сталість. [11, с.41]

Неможливо не зауважити той факт, що фразеологічні одиниці можуть:

1. Перекладатись повністю;
2. Частково;
3. Узагалі не мати сенсу в цільовій мові.

Наступні приклади найбільш яскраво демонструють кожен вид перекладу фразеологічних одиниць:

- Повний

Magnus was among *pillars of society* in the thirtieth. – «Магнус був одним із *стовпів суспільства* в тридцятих»

•Частковий

After missing one week without any reason, he tried to use *lame (лінивий) excuses*. – «Пропустивши один тиждень без будь-якої причини, він намагався використовувати *слабкі відмовки*»

•Взагалі не має сенсу в цільовій мові

He is *a big shot* in the new administration. – «Він є *важливою шишкою* в новій адміністрації».

Безперечно, ми вважаємо що фразеологізми налічують спільни риси з словами. Подібно до слів, вони не створюються під час мовленнєвої діяльності, а вживаються як готові, сталі вирази. Це означає те, що фразеологізми, так само як і слова, можуть мати лише одне значення. Але існуються також випадки, коли фразеологізми, подібно до слів, мають декілька значень і описуються як багатозначні.

Отже, фразеологічна одиниця є не модельованим словосполученням, котре пов'язується семантичною єдністю. Під час використання фразеологічних одиниць семантична єдність не складається кожного разу спочатку, а лише відтворюється у вигляді готових кліше, тобто вона не піддається моделюванню, та виконує функції єдиного

члена речення. Також ми зауважуємо про те, що фразеологія є окремим розділом лінгвістики, котрий має свою семантику та досліджує сталі вирази й мовні звороти, котрі називають фразеологічними одиницями. Фразеологія є унікальним явищем у лінгвістиці, яке є дуже важливим та вдало функціонує у всіх сферах сучасного життя.

Фразеологічний переклад вимагає чіткі правила під час трансформації фразеологічної одиниці з англійської мови на українську. Це означає, що перекладач під час перекладу фразеологізмів повинен використовувати стійкі одиниці мови, на яку виконується переклад з урахуванням того, що вони мають таке ж саме значення в мові, з якої виконується переклад. Але тут існує складність при перекладі з іншої мови через те, що українська мова не завжди має таких самих відповідників – у такій ситуації перекладач повинен використати всі свої знання для того, щоб максимально точно передати значення фразеологічної одиниці.

Перед розгляданням основних видів перекладу фразеологічних одиниць, нам треба визначити основне поняття ідіоматики. Слід за науковцем Поліванови Є.Д., ми вважаємо, що “Існує необхідність у створенні унікального розділу в лінгвістиці, котрий мав би таку ж саму цінність як і синтаксис, але спеціалізував би свою діяльність на

досліджені унікальних та індивідуальних понять словосполучень, а не загальних видів. Загальну кількість досліджених явищ я називаю фразеологією, та уточню, що також доречно буде використання ще одного терміну «Ідіоматика»" [12, с.43].

Ідіоматика - розділ мовознавства, який вивчає сталі експресивні одиниці, що формально відповідають рівню слова (однослівні ідіоми), рівню словосполучення та речення (образно-експресивні фразеологізми).

Способи перекладу фразеологізмів на українську мову:

При перекладі фразеологізмів на українську мову слід враховувати велику кількість факторів, котрі впливають на результат перекладацької діяльності. Ми, слід за В. Куніним, виокремлюємо такі способи перекладу фразеологізмів:

Генералізація - це заміна слова, що має більш вузьке значення, словом з більш широким значенням. Цей прийом прямо протилежний прийому конкретизації:

He said that tomorrow will be a lot of snow. But it is only the first day of September, so it is real as well as to see *a flying saucer*. – «Він сказав, що завтра буде багато снігу. Але це тільки перший день вересня, так що це реально так само як побачити *літаючу тарілку*».

Антонімічний переклад - сутність прийому антонімічного перекладу полягає в тому, що перекладач замінює ствердну конструкцію негативною або навпаки, що супроводжується відповідною лексичною заміною одиниці похідної мови на його антонімом у мові перекладу:

The boy *keeps me alive*, he thought. I must not deceive myself too much – «Хлопчик *не вбьє мене*, подумав він. Я не повинен обманювати себе, як я це роблю».

Калькування - переклад англійського слова чи словосполучення за його частинами з наступним складанням цих частин. Такий переклад відтворює англійське слово дослівно:

Our new director had been working for our main competitor for 15 years. I think that he is *a trojan horse* in such conditions.

Наш новий директор працював на нашого головного конкурента протягом 15 років. Я думаю, що він є *троянським конем* в подібних умовах.

Граматичні заміни – використання цього способу перекладу вимагає заміну граматичної одиниці з похідної мови на іншу граматичну одиницю у цільовій мові перекладу:

He thinks a lot of *castles in the air* as a kid. – «Він багато думає про *повітряні замки* неначе дитина».

Синтаксична схожість – спосіб перекладу, при якому перекладач повинен зберегти синтаксичну структуру похідної мови у результаті перекладацької діяльності. Часто зустрічаються випадки, коли фразеологічна одиниця у похідній та цільовій мовах збігаються:

And then she closed her eyes, hugged herself as *goose skin* raised the hairs all over her body. «А потім вона закрила очі, обхопила себе руками, коли *гусяча шкіра* підняла волосся по всьому тілу».

Конкретизація – спосіб перекладу, при якому одиниця більш широкого значення передається в мові перекладу одиницею з більш вузьким значенням:

Paul wanted to get to know Jenny better, but she kept him *at arm's length(довжина рук)*. – «Павло хотів, краще познайомитися з Дженні, але вона тримала його *на відстані витягнутої руки*».

Фразеологічний еквівалент – фразеологізм похідної мови, котрий є абсолютним відповідником мові перекладу. Зазвичай він не пов'язаний з контекстом та мусить налічувати конотативні та денотативні значення (денотативне значення пов'язане безпосередньо з об'єктом вивчення, а конотативне є відносною комунікативною цінністю мовної одиниці, котра часто знаходиться поза концептуального змісту). Це означає те, що результат перекладу повинен мати таке ж значення, стилістичне

забарвлення, зберігати образність та точність відносно фразеологічної одиниці похідної мови.

- Частковий лексичний еквівалент - Every time when i hear his name i remember that he calls me *light as a feather*. - «Кожен раз, коли я чую його ім'я, то я згадую, що він називає мене *легкою, як пір'їнка*.»
- Повний еквівалент - His chances to win the game are only *fifty-fifty*. – «Його шанси на виграш гри всього *п'ятдесят на п'ятдесят*.»
- Описовий переклад - He was always *a doubting Thomas* while working as a manager in a cinema. – «Він завжди був *тим, хто вірив тільки його власним доказам* під час роботи в якості менеджера в кінотеатрі.»
- Дослівний переклад - It was *a bitter pill* for him to swallow when he discovered that his wife didn't love him any more. – «Це було *гіркою пігулкою*, коли він дізнався, що вона більше його не кохає.»

Отже, фразеологізми є невід`ємною частиною нашого життя та існують у будь-якій культурі світу. Кожній країні притаманні окремі фразеологізми, значення котрих на іншу мову може бути передано лише за допомогою професіональної перекладацької діяльності. Слід за В.В. Виноградовим, фразеологічною одиницею ми називаємо абсолютно неподільну одиницю мови, значення котрої зовсім не залежить від її лексичного складу, від трактування її компонентів, а також умовно та

довільно, як значення немотивованого слова – знаку. У результаті дослідження у курсовій роботі, ми, слідом за видатним науковцем О.В. Куніним, виділили основні види та способи перекладу фразеологічних одиниць, а саме – повний еквівалент, частковий граматичний еквівалент, описовий переклад, дослівний переклад, а також були використані приклади таких перекладних трансформацій, як генералізація, конкретизація, калькування, синтаксична схожість, граматичні заміни та антонімічний переклад.

Ретельно дослідивши вище зазначені способи перекладу фразеологічних одиниць, можемо зробити висновок, що переклад фразеологізму є дуже важкою задачею для кожного перекладача. Згідно з тим, що часто самі фразеологічні одиниці при перекладі на українську мову не мають ніякого сенсу, то перекладач повинен передати значення максимально точно до похідного та зберегти стилістичне забарвлення мовної одиниці. Часто це досить складно, та перекладачі просто вимушені використовувати усі види перекладних трансформацій для максимально точної передачі змісту, але при цьому зазвичай втрачається структура фразеологічної одиниці у похідній мові. Таким чином, сучасний перекладач повинен не тільки розуміти всі нюанси перекладу фразеологічних одиниць, але й враховувати особливості цільової мови.

Отже, особливості перекладу фразеологічних одиниць з англійської мови на українську налічують дуже багато моментів, котрі перекладач повинен врахувати при перекладі, щоб результат перекладацької діяльності був максимально точним та подібно стилістично забарвленим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Амосова М. М. Основи англійської фразеології/ М.М. Амосова. - Л.: ЛГУ, 1978. - 208с.
2. Бархударов Л. С. Мова та переклад (Питання загальної та приватної теорії перекладу)/ Л.С. Бархударов. - М.: Міжнародні відносини, 1975. - 240с.
3. Баранцев К. Т. Англійські прислів'я та приказки / К.Т. Баранцев. - К.: Радянська школа, 1973. - 175 с.
4. Виноградов В. В. Лексикологія та лексикографія: Обрані праці / В.В Виноградов - М.: Наука, 1977. - 312с.
5. Влахов С., Флорин С. Неперекладаємо у перекладі/ під ред. В. Россельса. - М.: Міжнародні відносини, 1980. - 342с.
6. Дьоміна Т. С. Фразеологія прислів'їв і приказок /Дьоміна Т.С. - М.: ГИС, 2001. - 135 с.

7. Дубенко О. Ю. Англо-американські прислів'я та приказки / О.Ю. Дубенко. - Київ: Нова книга, 2004. - 416 с.

8. Жуков В. П. Семантика фразеологічних зворотів. М.1978.

9. Комісаров В. Н. Сучасне перекладознавство / В.Н. Комісаров. - М.: ЭТС, 2001. - 424с.

10. Копиленко М. М. Фразеологія: знакові величини. Навчальний посібник для студентів факультетів іноземних мов/ М.М. Копиленко. - Книга IV. М.-Л.,1978.

11. Кунін О. В. Курс фразеології сучасної англійської мови: навчальний посібник для інститутів та факультетів іноземних мов / О.В. Кунін. - 3е вид. - Дубна: Феникс+, 2005. - 488с.

12. Поліванов Є. Д. Російська мова согодні. Книга IV. М.-Л.,1928.

13. Потебня О. А. Про деякі символи в слов'янській народній поезії. Харків,1914.

14. Слепович В. С. Курс перекладу/ В.С. Слепович. - Мінськ: ТетраСістемс, 2004. - 320с.

15. Смирницький О. І. Лексикологія англійської мови/ О.І. Смирницький. - М.: Видавництво літератури на іноземних мовах, 1956. - 260с.

16. Телія В. М. Що таке фразеологія. 1966.

17. Южченко В. Д. Народження і життя фразеологізму. – К.: Рад. школа, 1988. – 144с.

18. E. Hemingway, “The Old Man And The Sea”

19. E. Hemingway, “The Old Man And The Sea” (переклад на українську Митрофанов В.І.)

20. Великий англо-російський фразеологічний словник// Онлайн бібліотека. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://padaread.com/book=17653&pg=942

21. The Phrase Finder // Онлайн словник сталих виразів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://padaread.com/book=17653&pg=942

22. Новинний бриз з берегів Атлантики// Інформаційний Портал Про Саму Західну Європу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://adelanta.info/encyclopaedia/poslovitsy/

23. ВікіпедіЯ // Вільна Енциклопедія// Інформаційний Портал Про Саму Західну Європу. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/

Науменко Анна Юріївна
студентка 5 курсу,

спеціальності «Філологія. Переклад»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Демченко Надія Олександрівна
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри перекладу та іноземних мов,
Полтавський інститут економіки і права

ОСОБЛИВОСТІ МЕТАФОРИЧНИХ ТЕРМІНІВ НА ПРИКЛАДІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ КОМПЮТЕРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Метафора (грец. metaphora - перенесення) – один із основних тропів поетичного мовлення. У метафорі певні слова та словосполучення розкривають сутність одних явищ та предметів через інші за схожістю чи контрастністю .

У науці метафора є не тільки найменуванням. Більш суттєва функція метафори у пізнанні полягає у тому, що вона є необхідним засобом мислення, формою наукового міркування. Тому залучення вченими метафор у процеси наукового пізнання видається цілком природним і неминучим.

Здатність до метафоричних переносів як вияв асоціативного мислення відіграє надзвичайно важливу роль у науковому пізнанні. Вважається, що метафоризація як спосіб термінотворення зявляється на більш просунутому етапі розвитку наук. Вже не дивує той факт, що термінологічний апарат більшості наук певною мірою базується на метафорі. Компютерна термінологія є однією з найбільш динамічних терміносистем, тут трапляються різнорідні мовні одиниці: сленг, фразеологічні одиниці, стерті и живі метафори. Наприклад, *vintage data* (*vintage* у виробництві збір винограду; однак мова йде не про виробництво, а про мікроелектроніку), то це словосполучення можливо перекласти як *надійні дані*.

Науково-технічний прогрес, що охопив всі галузі знань, став причиною того, що в українській та англійській мовах найдинамічнішою сферою, що розвивається, стає сфера високих технологій. При цьому «законодавцем моди» залишається англійська мова як мова інформаційного спілкування. Так, з появою перших обчислювальних машин в СРСР в українську мову прийшли перші метафори-кальки з англійської мови (ср.: *mouse* - миша, *hard disk* - жорсткий диск, *home page* - домашня сторінка), цей процес продовжується і зараз (пор.: *Trojan horse* - троянська програма). Слід, проте, відзначити, що, не дивлячись на

глобалізацію Інтернет-комунікації, комп'ютерний сленг дуже варіативний, одні і ті ж поняття в мові програмістів отримують різні найменування (наприклад, номінації вірусних комп'ютерних програм: *worm, bug, virus* - черв'як, помилка, живність, вірус). В обох мовах метафоричні номінації отримує, перш за все, комп'ютер і його програмне забезпечення, а потім людина - користувач і програміст (пор.: *shareware «випробувальна версія програми», bells and whistles «дорога модель комп'ютера»*).

На сучасному етапі розвитку англійської науково-технічної літератури найбільша кількість метафоричних термінів належить компютерним наукам. Більшість компютерних термінів утворилися на метафоричній основі. Наприклад: *cluster, panose, ping, motherboard, traffic, to surf, patch file, desktop, keyboard, peripherals, software, networks, boot disk, boot, boot up, cache, floppy drive, icon, World Wide Web*. Українські компютерні терміни: *квиток, час життя, гніздо розширення, гаряче стикування, дерево доменів, діалогове вікно, диспетчер задач, чекальний режим, залежний клієнт, залипання клавіш, квант часу, кущ, ліс, пастка, локальна мережа, накопичувач, носій, пакет, політика, батьківський домен, словникова атака, сплячий режим, тунель, хазяїн інфраструктури, шина, шлюз.*

Серед компютерного сленгу зустрічаються багато метафор. Наприклад: *аборт*, *зависнути*, *камінь* – процесор (виготовлений на кремнієвій – кам'яній основі), *стерти* – знищити (файл, програму); *вбити* – знищити (файл); *лопухи* – великі навушники; *мама, мамка* – материнська плата; *нафарширований* ("*повний фарш*") – комп'ютер з найсучаснішою апаратною системою та програмним забезпеченням; *здохнути* (про комп'ютер) – відмовитися реагувати на будь-які зовнішні впливи; *взяти акорд* – перезавантажити комп'ютер за допомогою трьох клавіш). Також зустрічається і таке явище, як метонімія. Наприклад: *камінь* (процесор: виготовляється на основі кремнію, а відтак – камінь); *огризок* – комп'ютер фірми Макінтош (символом якої є яблуко).

Образність викладу англомовного тексту виражається, зокрема, в «одухотворенні» буквально всіх обєктів і понять - програм, шаблонів, команд та ін. Наприклад: Windows NT displays a dialog box to ask for information and to provide information that you need to proceed. - Невірно: Windows NT відображає діалогове вікно, щоб запитати інформацію і щоб надати інформацію, необхідну для продовження. – Вірно: Діалогові вікна є одним із засобів взаємодії користувача з Windows NT.

Отже, однією з особливостей сучасного наукового стилю є метафоризація термінологічного характеру. Результати пізнавальної

діяльності людини закріплюються в метафоричних значеннях, які розвиваються у словах з конкретно-предметною співвіднесеністю. Так зявляється метафоричний спосіб утворення термінів. Метафора як засіб вираження спеціального поняття полегшує передачу знань, асоціюючи спеціальне поняття із загальновідомим. Тому залучення вченими метафор у процеси наукового пізнання видається ціликом природним і неминучим.

Компютерна термінологія є однією з найбільш динамічних терміносистем, тут трапляються різнорідні мовні одиниці: сленг, фразеологічні одиниці, метафори. На сучасному етапі розвитку англійської науково-технічної літератури найбільша кількість метафоричних термінів належить саме компютерним наукам. Більшість термінів у компютерних науках мають метафоричний характер і походять з англійської мови, українські терміни-кальки часто залишають за собою метафоричні значення. Компютерні технології, Інтернет виявляються дуже цікавими джерелами для мовних досліджень із точки зору лексики та термінології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Александрова О.В. Проблеми експресивного синтаксису. – М.: Вища школа, 1984. – С. 17-34.

2. Вінокур Г. О. «Той, хто говорить і той, хто слухає». Варіант мовної поведінки. – М.: КомКнига, 2005. – 172 с.

3. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафори, якими ми живемо: Пер. з англ. / Під. ред. Баранова А.Н. – М.: Едиторіал УРСР, 2004. – 256 с.

Прийма Лада Юріївна
студентка 6 курсу,
спеціальності «Переклад»,
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Демченко Надія Олександрівна
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри перекладу та іноземних мов,
Полтавський інститут економіки і права

МАГІЯ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН ТА ЇЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ В БРИТАНСЬКІЙ КОНЦЕПТУАЛЬНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Магія — це сукупність прийомів і обрядів, що здійснюються з

метою вплинути надприродним шляхом на явища природи, тварин або людину. Магія є одним зі складників первісної релігійності та є типовою ознакою ранніх стадій розвитку усіх народів. Вона тісно пов'язана з міфологічною системою, світоглядними уявленнями та віруваннями давніх людей. Метою магії є здійснення впливу на потойбічний світ, явища природи з користю для світу живих у формі обрядів та ритуалів.

Причиною виникнення магії став збіг соціумних та гносеологічних обставин. Йдеться про низький рівень розвитку продуктивних сил і суспільних відносин в умовах обмеженості знань про світ, який був недостатнім для послідовно правильної орієнтації людини в навколишньому середовищі, що первісна людина компенсувала своєю здатністю до абстрактного мислення. Ці компенсувальні механізми людської психіки призвели до появи вірувань в існування особливих, таємничих сил природи та уявлення про можливість чаклунського впливу на них. Як зазначає Б. Тайлор, основною причиною виникнення магічних знань є асоціативність мислення у поєднанні з людським нерозумінням справжньої сутності речей [2, с. 316].

Традиційно, магію поділяють на такі різновиди:

— симпатичну (магічні дії, що базуються на вірі у надприродній зв’язок між подібними об’єктами);

— теургію (спілкування з надприродними істотами);

— психургію (магічний контроль дій інших людей).

Вивченням симпатичної магії займався Дж. Фрезер, який виокремив наступні принципи магічного мислення:

1) подібне викликає подібне або наслідок схожий на свою причину; може бути окреслений як закон подібності;

2) речі, які один раз доторкнулись одна одної, продовжують взаємодіяти на відстані після завершення їх прямого контакту; закон дотику чи зараження [3, с. 15].

За своєю природою магія є соціальним феноменом. Значення магічних дій має суспільну природу, позаяк вони пов'язані з діяльністю людей, їх родинними та суспільними взаєминами. Найбільш поширена класифікація різновидів магії базується на розмежуванні різних сфер людського життя і включає промислову, землеробську, військову, лікувальну, любовну та інші види магії. Більшість магічних табу також несуть соціальні функції, поширюючись на відносини з чужинцями, проживання на певній території, на різні предмети, на певних осіб тощо. Поступово система магічних дій ускладнювалася, що й призвело до появи окремої верстви людей, які виконували магічні дії (волхви, жерці, чарівники, відуни, потворники, знахарі тощо).

Багато дослідників висловлюють думку про те, що словесні формули (замовляння, заклинання, клятви), якими супроводжувались давні магічні обряди та ритуали, були першими текстами усної народної творчості та основою для її подальшого розвитку. Таким чином, це дає підстави стверджувати, що магія відіграє важливу роль у культурі суспільства.

Сукупність соціально-культурних чинників впливає на характер освоєння навколишнього світу в процесі когнітивної діяльності людини. Результатом пізнавальної діяльності мовної особистості є певна концептуальна картина світу (ККС), яка відбивається у відповідній національній мовній картині світу (МКС).

Уявлення про магію існують у межах міфологічної концептуальної картини світу (МККС), найбільш архаїчного пласту людської свідомості. Ця сфера відзначається антропоморфічністю та децентралізацією, тобто наявністю кількох базових концептів, котрі належать до різних семантичних полів, що складають корпус міфологічного мегафрейму. Ці концепти характеризуються відносною стабільністю та культурно-історичною наступністю. Так, магія, що в архаїчну добу становила домінантну форму взаємодії людини зі світом, в інші історичні епохи є усталеним ірраціональним компонентом національної ККС та знаходить

своє вираження у різноманітних мистецьких формах. Активація національно-культурних концептів-міфологем у контексті британської культури XX століття стимулює розбудову концептуальної картини умовного світу (ККУС), головним чином, у творах жанру фентезі [1, с. 3].

У британських творах жанру фентезі другої половини XX століття міфологічно орієнтований світ будується на ірраціональних засадах, тому концепт *МАГІЯ* постає головним світоорганізуючим началом, одним із природних законів уявного світу. Оскільки *МАГІЯ* є однією з головних дієвих сил в системі британської ККС, відповідний концепт вербалізується за допомогою значної кількості номінативних одиниць різного типу. Як засвідчує семантика цих номінативних одиниць, концепт *МАГІЯ* реалізується в контексті кількох концептуальних метафор. Серед них можна виділити наступні:

МАГІЯ – це *СИЛА: The Master-Ring, the One Ring to rule them all* [8, с.113]; *the dreadful menace of the Power that waited, brooding in deep thought and sleepless malice* [9, с. 236]; *I can make things move without touching them. I can make animals do what I want without training them. I can make bad things happen to people who are mean to me. I can make them hurt if I want to...* [5, с. 136] – магія є потужною силою, що спрямовує, сприяє або забороняє різноманітні дії та процеси;

МАГІЯ – це *КОНТРОЛЬ: "Total control," said Moody quietly as the spider balled itself up and began to roll over and over. "I could make it jump out of the window, drown itself, throw itself down one of your throats..."* [4, с. 189] – користувач магії має здатність контролювати об'єкти навколишнього середовища;

МАГІЯ – це *ЗБРОЯ: "SECTUMSEPRA!" bellowed Harry from the floor, waving his wand wildly. Blood spurted from Malfoy's face and chest as though he had been slashed with an invisible sword. He staggered backward and collapsed onto the waterlogged floor with a great splash, his wand falling from his limp right hand* [5, с. 457] – за допомогою магії можна вбити або нанести важкі тілесні ушкодження;

МАГІЯ – це *НЕБЕЗПЕКА: the Great Rings, the Rings of Power, they were perilous* [8, с. 71]; *You don't need You don't need thumbscrews or knives to torture someone if you can perform the Cruciatus Curse…* [4, с. 191] – магія є потенційно деструктивною, залежно від намірів або навичок користувача, або ж в через власні сутнісні характеристики;

МАГІЯ – це *ЗНАННЯ: I knew that Voldemort's knowledge of magic is perhaps more extensive than any wizard alive* [5, с. 486] – магія постає як частина та результат когнітивних зусиль соціуму або індивіда;

МАГІЯ – це *ТАЄМНИЦЯ*: *“An immensely complex spell,” he said squeakily, “involving the magical concealment of a secret inside a single, living soul. The information is hidden inside the chosen person, or Secret-Keeper, and is henceforth impossible to find* [7, с. 213] – магія сприймається як щось недоступне, глибинне та важко зрозуміле; вона приховується від сторонніх людей обмеженим колом осіб;

МАГІЯ – це *МИСТЕЦТВО: There will be no foolish wand-waving or silly incantations in this class. As such, I don't expect many of you to appreciate the subtle science and exact art that is potion-making* [6, с. 75] – справжня магія вимагає досконалого володіння її прийомами;

МАГІЯ – це *ОЗНАКА ОСОБИСТОСТІ: lord of wisdom* [8, с. 425]; *[Gandalf] a servant of the secret fire, wielder of the flame of Anor* [8, с. 392] – магія як опанована сила або сума знань та навичок, доступних обмеженому колу осіб, виступає характерною їх ознакою;

МАГІЯ – це *ІНСТРУМЕНТ: She directed her wand at a dustpan, which hopped off the sideboard and started skating across the floor, scooping up the potatoes.* [4, с. 294] – за допомогою магії індивід здатен розширити власні можливості та виконувати дії різноманітної спрямованості;

МАГІЯ – це *ВИЯВ ЕМОЦІЙ: Not a wizard, eh? Never made things happen when you were scared or angry?* [6, с. 54]; *Of course, it is also*

possible that her unrequited love and the attendant despair sapped her of her powers; that can happen [5, с. 370] – емоції часто супроводжують, а подекуди й спричиняють магічні дії;

МАГІЯ – це *ПРЕДМЕТ БАЖАННЯ*: *the Ring drew them* [8, с. 270] – оскільки магія розширює можливості індивіда, вона стимулює дії особистості;

МАГІЯ – це *ВОЛОДАР: sooner or later the dark power will devour him [ring-holder]* [8, с. 71]; *the ring had an unwholesome power that set to work on his keeper at once* [8, с. 72]; *the Ring was trying to get back... it betrayed him. It caught poor Deagol... it had destroyed him* [8, с. 81] – магія згубно відбивається на користувачі, змушує витрачати енергію та підпорядковує його собі, має тенденцію виходити з-під контролю.

Таким чином, ми проаналізували характер репрезентації концепту *МАГІЯ* у британській ККС, послуговуючись текстовим матеріалом творів жанру фентезі. Можемо зазначити, що концепт *МАГІЯ* є інтенційно висунутим та акцентованим у даному текстовому просторі. Він виступає як сила та закономірність, що детермінує світовий порядок, а також виявляється силою, притаманною певним особистостям, або сумою сукупного знання соціуму, мудрістю "духу нації". Подібне

гіпертрофоване виділення концепту *МАГІЯ* свідчить про явний семантичний (категоріальний) зсув у системі британської ККС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Колесник О. С. Мовні засоби відображення міфологічної картини світу: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі давньоанглійського епосу та сучасних британських художніх творів жанру фентезі) / О.С. Колесник // Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2003. – 20 с.

2. Тайлор Э. Б. “Первобытная культура”. – М., Издательство политической литературы, 1989. – 576 с.

3. Фрэзер Дж. Дж. Золотая ветвь: Исследование магии и религии. – М., 1984. – 703 с.

4. Rowling J. K. Harry Potter and the Goblet of Fire. – London: Bloomsbury, 2000. – 636 p.

5. Rowling J. K. Harry Potter and the Half-blood Prince. – London: Bloomsbury, 2005. – 607 p.

6. Rowling J. K. Harry Potter and the Philosopher's Stone. – London: Bloomsbury, 1997. – 223 p.

7. Rowling J. K. Harry Potter and the Prisoner of Azkaban. – London:

Bloomsbury, 1999. – 317 p.

8. Tolkien J. R. R. The Fellowship of the Ring / J. R. R.Tolkien. – NY: Ballantine Books, 2000. – 479 p.

9. Tolkien J. R. R. The Return of the King / J. R. R. Tolkien. – NY: Ballantine Books, 2000. – 455 p.

Радіонова Тетяна Олександрівна
студентка 5 курсу,
спеціальності «Переклад»,
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Демченко Надія Олександрівна
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри перекладу та іноземних мов,
Полтавський інститут економіки і права

ОСНОВНІ ПОМИЛКИ В ПЕРЕКЛАДІ ТЕРМІНОЛОГІЇ МЕДИЧНОГО ДИСКУРСУ

Переклад медичних текстів являє собою складний інтегрований процес, що потребує навиків як лінгвістично-перекладацької практики, так і досвіду в медичній діяльності, оскільки принципове значення має передача правильного змісту контексту, що впливає на подальше практичне застосування інформації. Один і той же термін може мати кілька значень, що складно вирізнити перекладачам, які зазвичай працюють з текстами загальної тематики. Додатковим фактором, що ускладнює процес такого перекладу, являється велика кількість медичних термінів, в основі яких лежать латинські та грецькі корені, що робить їх інтернаціональними. Проте, вони можуть бути перекладені як за правилами транслітерації, так і мати еквівалент українською мовою, який має більш загальноприйняте застосування в медичних колах. Окреме питання являє собою переклад епонімів.

Основними способами перекладу медичних термінів являються: транскодування (транскрипція, транслітерація); калькування; описовий переклад; переклад варіантним відповідником; переклад еквівалентом. Окрім того, можуть використовуватись такі перетворення граматичних структур, як: перестановка, заміна, додавання та вилучення.

Метою роботи було визначення найбільш розповсюджених помилок в перекладі англо-українських та україно-англійських текстів

медичної тематики на основі аналізу наукових статей, опрацьованих перекладачами загального профілю.

Часто перекладач не уявляє конкретного змісту українських епонімів-термінів. В основі цього явища лежитьте, що в термінології будь-якої з окремих медичних дисциплін присутні функціональні компоненти: вузькоспеціальна лексика, що є приналежністю тільки даної термінології; професійна медична лексика, до якої відносяться терміни, що функціонують в декількох медичних дисциплінах; загально медична лексика, тобто терміни, що позначають поняття, загальні для всіх медичних дисциплін.

Поєднання всіх цих функціональних компонентів призводить до такого стану термінологічної системи, коли різко зростає термінологічна синонімія, що перешкоджає адекватному сприйняттю наукової інформації, адекватному перекладу наукової медичної літератури, взаєморозумінню.

Наприклад термін «прогнія» може бути перекладений транслітерацією, а також як дистальний прикус, а«прогнотія» – як мезіальный прикус, що не відіграєзначноїролі в передачізагального значення.Проте, переклад слів «верхній» як«дистальний» та«нижній» як «проксимальний», не дивлячись на те, що їх прийнято вважати

синонімами,принциповозмінює суть тексту. Так, якщо органічний дефект знаходиться «дистально» - це вказує на його віддалене розміщення, а «проксимально» - означає близьке розміщення по відношенню до певного орієнтира. В той час як «верхній» та «нижній» вказують на розташування в інших площинах.При перекладі слова«видалення» можна використати суміжні значення«ампутація», «ектомія», «резекція», «екстирпація», проте не всі ці терміни являються можливими для використання в різних сферах медицини. Так «ампутація» здебільшого стосується травматології, а «екстирпація» вживається в конкретних випадках та зі сталими назвами оперативних втручань. При перекладі терміну «гіпертонічна хвороба» як«артеріальна гіпертензія», а «жовчно-кам'яна хвороба» як«хронічний калькульозний холецистит» втрачається значення про первинну причину та прояви хвороби. У лінгвістичній літературі немає єдиної думки про термінологічну синонімію. Хоча, безумовно, наявність синонімів не бажане в термінології явище.

Іншою проблемою являється так звана «русифікація» термінів, коли за прикладом кальки мовна одиниця перекладається еквівалентно вихідній мові. Так термін «pH-метрія», як правило, перекладається як «pH-metry», хоча даний еквівалент в англійській мові відсутній і має бути замінений терміном «pH-monitoring». В той час визначення «загальний

аналіз крові» має еквівалент «completebloodtest»і не має перекладатись дослівно, оскільки втрачається розуміння даного терміну серед носіїв англійської мови.

Зважаючи на велику кількість термінів, що походять з латинської мови, необхідно звертати значну увагу на правильність написання таких слів. Основою помилкою в таких випадках являється заміна латинських літер «і» та «у», що впливає на загальне враження про переклад тексту, хоч і не веде за собою спотворення значення.

Проаналізувавши ряд статей, визначено, що однією з проблем перекладу являється неправильність використання прийменників, оскільки вони часто ототожнюються з тими, що використовуються в українській мові.

При перекладі англомовних текстів постає окреме важливе питання щодо перекладу абревіатур, які перекладачі часто лишають у вихідній формі, використовуючи метод прямого запозичення.Проте, велика кількість скорочень несе важливе інформативне значення. Наприклад якщо мова йде про призначення ліків, абревіатури «qd», «qid» та ін. мають бути чітко перекладені, оскільки надають інформацію про кратність прийому медикаментів «кожного дня» та «чотири рази на день» відповідно.

Таким чином, серед основних помилок, що допускаються при перекладі текстів медичної тематики можна виділити: синтаксичні помилки, пов'язані з особливостями написання термінів, що походять з латинської мови; помилки при перекладі абревіатур; змістові помилки, що обумовлені поліморфністю можливих значень одного слова в мові перекладу, наявністю ряду синонімічних одиниць, що може призводити до грубих порушень змісту перекладеного тексту.

Отже, важливою проблемою досягнення еквівалентності перекладу науково-технічнихтекстів є передача первинного змісту тексту за допомогою терміносистеми перекладної мови, що потребує подальшого поглибленого вивчення методики перекладу текстів медичного дискурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрианов С.Н. Некоторые вопросы построения словарей специальной терминологии// Тетради переводчика. – Вып. 2. – М.: Международные отношения, 2004. – 78-91 с.

2. Кирилова Т.С. Проблемиформуваннянауковоїтермінології (на матеріаліназвмедицини та екології) / Т.С. Кирилова. – М.: Дискус, 1999. – 238 с.

3. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. – Вінниця: „Нова книга”, 2001.

4. Кутина Л.Л. Языковые процессы, возникающие при становлении терминологической системы// Лингвистические проблемы научно-технической терминологии. – М: Наука, 2000. – С. 82-94.

Рябокінь Наталія Олександрівна
студентка 6 курсу
спеціальності «Філологія. Переклад»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Демченко Надія Олександрівна
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС ЯК СФЕРА ФУНКЦІОНУВАННЯ КЛЮЧОВИХ СЛІВ ПОЛІТИКИ

Перш ніж перейти до аналізу поняття політичного дискурсу , розглянемо терміна «дискурс». Диску́рс (фр. discours — промова, виступ, слова, розмова (на тему) — у широкому сенсі складна єдність мовної практики і надмовних факторів (значима поведінка, що маніфестується в доступних почуттєвому сприйняттю формах), необхідних для розуміння тексту, єдність, що дає уявлення про учасників спілкування, їхні установки й цілі, умови вироблення і сприйняття повідомлення. Дискурс складається з пропозицій чи її фрагментів, а зміст дискурсу часто концентрується навколо деякого «опорного» концепту, званого «темою дискурсу» [2, с. 32]. Дискурс також трактується як складне комунікативне явище, що включає в себе соціальний контекст, інформацію про учасників комунікації, знання процесу продукування та сприйняття текстів.

Центральним поняттям політичної лінгвістики є політичний дискурс, що є особливим різновидом дискурсу і має на меті завоювання і утримання політичної влади. У лінгвістичній літературі політичний дискурс представлений як багатоаспектне і багатопланове явище, як комплекс елементів. У зв'язку з розширенням і зростанням ролі засобів в світі посилилося політична маніпуляція громадською свідомістю. Політизація громадських мас, саме політичний дискурс, стає невід'ємним

компонентом «інформаційного життя» людини. Політичний дискурс – це сукупність "всіх мовних актів у політичних дискусіях, і також правил публічної політики" [1, с. 6]. Це визначення представляє широкий підхід до змісту поняття політичний дискурс.

Однією з найпомітніших досліджень політичного дискурсу останніх років є робота Є. І.Шейгал "Семіотика політичного дискурсу", з погляду якої, політичний дискурс, як інші види дискурсу, має два виміру: реальний і віртуальний. Під реальним виміром дослідник розуміє поточну мовну діяльність у певному соціальному просторі, і навіть у результаті цієї діяльності мовні твори (тексти), взяті під взаємодію лінгвістичних, паралінгвістичних і екстралінгвістичних чинників. Віртуальний вимір дискурсу, на думку Є. І.Шейгал, - це семіотичний простір, у тому числі вербальні і невербальні знаки, сукупним денотатом якого є світ політики, тезаурус висловлювань, набір моделей мовних діянь політика та жанрів, специфічних для спілкування у цій сфері [4, с. 89].

Ю.А. Сорокін визначає політичний дискурс через його співвідношення з ідеологічним дискурсом: "Політичний дискурс є видовий різновид ідеологічного дискурсу. Розбіжність у цьому, що політичний дискурс є експліцитно прагматичний, а ідеологічний –

імпліцитно прагматичний. Перший вид дискурсу – субдискурс, другий вид дискурсу – метадискурс" [3, с.57].

До периферії політичного дискурсу (у зоні його перетину з офіційно-діловим дискурсом) належить апаратна комунікація, у межах якої створюють тексти, призначені для співробітників державної машини чи співробітників тих чи інших громадських організацій. Це різноманітні інструкції, правила поведінки для співробітників, накази і розпорядження та інші. Ще одну частину політичного дискурсу становлять тексти, створені "рядовими громадянами", які є професійними політиками чи журналістами і можуть епізодично брати участь у політичній комунікації. Це може бути різноманітні листи та звернення, адресовані політикам чи державним установам, листи на ЗМІ, різноманітні написи (зокрема на стінах), анекдоти, побутові розмови, пов'язані з політичними проблемами та інше. Такі тексти перебувають у сфері перетину політичного і побутового дискурсів. До периферії політичного дискурсу належать також тексти, у яких використовуються елементи художньої розповіді. Сюди відносяться різноманітні "політичні детективи", "політична поезія" і тексти політичних мемуарів. Особливу частина політичного дискурсу становлять присвячені політиці тексти наукової комунікації.

Отже, в лінгвістичній літературі термін "політичний дискурс" вживається у двох сенсах: вузькому і широкому. У широкому значенні він означає форми спілкування у сфері політики. У вузькому значенні політичний дискурс – це різновид дискурсу, метою якого є завоювання, збереження і здійснення політичної влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Баранов А. Н., Казакевич Е. Г. Парламентские дебаты: традиции и новаторство. М., 1991. – С. 6 - 64.

2. Демьянко В.З. Политический дискурс как предмет политологической филологии. // Политическая наука. Политический дискурс: История и современные исследования. – № 3. – М., 2002. – С.32-43.

3. Сорокин Ю. А. Политический дискурс: попутка истолкования понятия // Политический дискурс в России. М., 1997. – С. 57.

4. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса. М; Волгоград, 2000. – С. 89.

Сарана Сергій
студент 5 курсу
спеціальності «Філологія. Переклад»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Рябокінь Наталія Олександрівна
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

.

ХАРАКТЕРИСТИКА ВЛАСНЕ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Фразеологізми в англійській мові є переважно власне англійськими зворотами, автори яких невідомі. Прикладами подібних широко поширених зворотів *нетермінологічного* походження [1], створених народом, є : *to bite off more than one can chew* – „ взяти в рот більше, ніж можеш проковтнути", тобто взятися за непосильну справу, не розрахувати своїх сил; *to have a bee in one's bonnet* – носитися з якою-небудь ідеєю; *in for a penny, in for a pound* – „ризикнув на пенні, ризикуй і

на фунт" = взявся за гуж, не говори, що не дуж; *to pay through the nose* – платити шалені гроші, та багато інших.

Ці фразеологічні одиниці відображають традиції і звичаї англійського народу, їх побут, характерні для нації імена, реалії тощо. Наприклад: *by bell, book and candle* – остаточно, безповоротно (одна з форм відлучення від церкви завершується словами: "Doe to the book, quench the candle, ring the bell!"); *baker's dosen* – чортова дюжина (згідно зі старовинним англійським звичаєм торговці хлібом отримували від булочників тринадцять хлібів замість дванадцяти, при цьому тринадцятий йшов за рахунок доходу торговців); *good wine needs no bush* – „гарному винові не потрібен ярлик" = гарний товар сам себе хвалить (відповідно до старовинного звичаю працівники корчми вивішували гілки плюща на знак того, що в продажу є вино).

Часто вживаними є фразеологічні одиниці, пов'язані з англійськими реаліями: *blue stocking* – синя панчоха („збором синіх панчіх" назвав в часи свого перебування в Англії голландський адмірал Босковен один із літературних салонів середини XVIII ст. в Лондоні, оскільки вчений Бенджамін Спеллінгфліт з'явився в цьому салоні в синіх панчохах); *to carry coals to Newcasle* – „возити вугілля в Н'юкасл", тобто возити щось туди, де цього й так досить = їхати в Тулу зі своїм

самоваром.

Поширеними власне англійськими фразеологічними одиницями є такі, що пов'язані з іменами англійських письменників, учених, королів та інших видатних людей [2]. У межах даної групи можна виділити три підгрупи:

а) фразеологізми, які містять прізвища: *according to Cocker* – „як за Кокером", правильно, точно, за всіма правилами (Е. Кокер – автор англійського підручника з арифметики); *the Admirable Crichton* – вчена, освічена людина (за ім'ям Джеймса Крайтона, відомого шотландського вченого XVI ст.);

б) фразеологізми, які містять імена: *Queen Anne is dead* – це було відомо за королеви Анни = відкрив Америку (відповідь тому, хто повідомив застарілу новину);

в) фразеологізми, які містять імена та прізвища: *a Sally Lunn* – солодка булочка (за ім'ям жінки-кондитера кінця XVIII ст.); *a Sherlock Holmes* – Шерлок Холмс, слідчий-любитель (герой творів А.К.Дойля, названий за прізвищем О.У. Холмса, улюбленого письменника).

Серед власне англійських фразеологічних одиниць знаходимо такі, що пов'язані з повір'ями, наприклад: *a black sheep* – паршива вівця, сором у сім'ї (згідно зі старим повір'ям, чорна вівця відзначена печаткою

диявола); *to lick into shape* – надавати форму, вигляд; зробити людину із когось; *an unlicked cub* – зелений юнак = молоко на губах не обсохло (обидва звороти пов'язані з середньовічним повір'ям про те, що ведмежата народжуються без форми і що ведмедиця, облизуючи, надає їм належного вигляду).

Також є фразеологічні одиниці, пов'язані з астрологічними помилками [3]: псевдовчені астрологи вважали, що положення небесних світил впливає на долю людини. Наприклад, фразеологізми: *be born under a lucky star* – народитися під щасливою зіркою; *be born under an unlucky* (або *evil*) *star* – родитися під нещасливою зіркою; *believe in one's star* – вірити в свою зірку, долю; *bless* (або *thank*) *one's stars* – дякувати своїй зірці, долі; *curse one's stars* – проклинати свою долю; *have one's star in the ascendant* – бути везучим, йти в гору; *the stars were against it* – сама доля проти цього та інші.

Прикладами фразеологічних одиниць, взятих з казок і байок є: *Fortunatus's purse* – безкінечний гаманець (Fortunatus – казковий персонаж); *the whole bag of tricks* – весь набір фокусів, хитростей; *in borrowed plumes* – ворона в павиному пір'ї = убравсь в жупан і дума, що пан.

Деякі фразеологічні одиниці пов'язані з прикметами: *halcyon days* –

спокійні, мирні дні, спокійні часи (halcyon – зимородок; за давньою прикметою, зимородок виводить пташенят в гнізді, плаваючому по морю, в період зимового сонцестояння, і в цей період, близько двох тижнів, море буває абсолютно спокійним); *to have kissed the Blarney stone* – бути підлесником.

Прикладами фразеологізмів, пов'язаних з історичними фактами є такі: *as well be hanged* (або *hung*) *for a sheep as for a lamb* – якщо тобі призначено бути повішеним за вівцю, то чому б не вкрасти й ягня (відлуння старого англійського закону, відповідно до якого крадіжка вівці каралася смертною карою через повішення); *the curse of Scotland* – „прокляття Шотландії", бубнова дев'ятка (карта названа так через схожість з гербом графа Далрімпла Стейра, який викликав ненависть в Шотландії своєю проанглійською політикою).

Використання слова Dutch в ряді фразеологізмів, які мають негативне значення, походить з англо-голландської конкуренції на морях і війн, що мали місце у XVII ст.

Багато з наведених фразеологічних одиниць сьогодні вже не асоціюються з явищами, які створили їх, внаслідок чого їх значення не можуть бути виведені з буквальних значень їх компонентів, а внутрішня форма може бути встановлена лише шляхом етимологічного аналізу.

Крім фразеологізмів не термінологічного походження є фразеологізми *термінологічного* походження, оскільки найважливішим джерелом їх є професійна мова. В ній широко поширені терміни та розмовні або простомовні професіоналізми. Деякі ідіоми належать до професійної мови, наприклад, фразеологічна одиниця *spick and span* – елегантний.

Вираз spick and span – фразеологічне зрощення. У його складі два некротизма. Некротизм – це застаріле слово в складі фразеологічної одиниці. Початкова форма була spick and span new.

Багато термінів і професіоналізмів переусвідомлені і входять до складу ідіофразеоматизмів:

to come up to the scratch – 1) підійти до стартової лінії; 2) бути готовим до боротьби, бути в формі, діяти рішуче;

to hit below the belt – 1) ударити нижче пояса; 2) порушувати правила, діяти нечесно, не соромитися в виборі засобів;

to jump the gun – 1) почати бігти до пострілу з пістолета; 2) забігати вперед.

Але в усіх ідіофразеоматизмах є жива внутрішня форма.

Отже, серед власне англійських фразеологічних одиниць є одиниці нетермінологічного та термінологічного походження. Багато

фразеологізмів нетермінологічного походження створені народом, тому вони відображають традиції та звичаї англійського народу. Чимало фразеологічних одиниць пов'язані з англійськими реаліями, іменами англійських письменників, учених, королів та інших відомих людей. Досить цікаві фразеологізми нетермінологічного походження пов'язані з повір'ями та прикметами. Багато фразеологічних одиниць пов'язані з астрологічними помилками, історичними фактами, велика кількість взята з казок і байок. Оскільки важливим джерелом фразеологізмів є професійна мова, то серед власне англійських фразеологічних одиниць є і фразеологічні звороти термінологічного походження. Вони створюють терміни та розмовні професіоналізми, але багато з них отримують переусвідомлене значення і входять до складу ідіофразеоматизмів. Фразеологізми як термінологічного, так і нетермінологічного походження мають свої особливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Казакова Т. А. Imagery in translation. Практикум по художественному переводу : учебное пособие / Казакова Т. А. – СПб. : Издательство Союз, 2003. – 320 с.

2. Кияк Т. Р. Теорія і практика перекладу (німецька мова) / Кияк Т. Р.,

Науменко А. М., Огуй О. Д. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 586 с.

3. Кузьмин С. С. Идиоматический перевод с русского языка на английский : учебник / Кузьмин С. С. – М. : Флинта, 2005. – 312 с.

Слуцька Світлана Геннадіївна
студентка 4 курса
спеціальності «Філологія»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
РябокіньНаталіяОлександрівна
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу та іноземних мов,
Полтавський інститут економіки і права

ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНОГО ДИСКУРСУ

Реклама стрімко увійшла в життя сучасного суспільства, стала його невід'ємною частиною. Вона знаходить застосування буквально в усіх сферах життєдіяльності. Як засіб масової комунікації, реклама

привертає до себе увагу представників різних наук. Уже майже століття вона є об'єктом дослідження лінгвістики, психології, соціології, культурології, філософії тощо.

Рекламна діяльність несе в собі величезний культурний потенціал, здатний, за конкретних обставин, впливати як на окрему особистість, так і на суспільство в цілому, формуючи поведінку людини, її ціннісно-нормативну систему.

Із філологічної погляду реклама – це особлива сфера практичної діяльності людини, продуктом якої є вербальний твір – рекламний текст, який насамперед і становить інтерес для лінгвістів, що визначає **актуальність** нашого дослідження.

У вітчизняній і зарубіжній лінгвістиці значна увага приділяється вивченню різних аспектів функціонування реклами, насамперед мовних особливостей рекламного тексту (далі: РТ) та рекламного дискурсу (далі: РД) [1-7].

Метою даної статті є визначення специфічних характеристик РД у контексті сучасного наукового осмислення дискурсивних категорій.

Термін "реклама" має багато визначень і трактується в різних джерелах по-різному. Синтез різних наукових підходів [2; 5; 6; 8; 9] дозволяє виділити найголовніші компоненти реклами:

1) о*кремий вид комунікації.* РТ як текст масової комунікації, завдяки своїм яскравим структурним і змістовим особливостям, є тією екстремальною сферою, де відбувається найбільша концентрація інформації, залучення людини у світ ілюзій і віртуальності, спілкування в різноманітних комунікативних ситуаціях;

2) *інформативність.* Одним із основних завдань реклами є донесення до адресата потрібної інформації щодо предмету реклами;

3) *ідентифікація суб'єкта рекламування (адресанта, рекламодавця, спонсора).* Це є обов'язковою характеристикою всіх видів рекламної продукції. У випадку комерційної реклами рекламодавцем може бути виробник товарів та послуг, торговий агент чи торгівельний заклад – тобто продавець товарів та послуг. У випадку некомерційної реклами – це некомерційна організація: урядові або військові структури, медичні заклади, суспільні й політичні організації тощо;

4) *оплачуваність.* Усі види реклами мають бути оплачені безпосередньо рекламодавцями або їхніми спонсорами;

5) *наявність адресата рекламування.* РТ як вид масової комунікації має цілковито чітку орієнтацію – завжди можна назвати безпосереднього адресата (жіноча/чоловіча/дитяча аудиторія/ молодь/підприємці тощо);

6) *безособова адресація*, яка полягає в тому, що рекламне повідомлення адресується не окремим фізичним особам, а певним групам населення;

7) *доведення інформації до адресата через ЗМК.* Відбулося зрощення рекламного бізнесу зі ЗМІ, що дало змогу розповсюджувати гомогенні моделі поведінки по всьому світу;

8) *спрямованість на переконання*. РТ – особливий вид тексту, який має переконуючий, агітуючий, стимулюючий, спонукальний, сугестивний ефект і володіє величезною силою психологічного впливу на поведінку людей і суспільства в цілому;

9) *поєднання вербальних та візуальних засобів вираження*. Сумарне вживання вербальних і невербальних складових надає РД особливої стилістичної виразності, що впливає на комунікативну ефективність реклами.

Рекламу визначають як *різновид масової комунікації, в якому створюються і розповсюджуються інформативно-образні,*

експресивно-сугестивні тексти однонаправленого характеру, оплачені рекламодавцем і адресовані ним групам людей з метою спонукання їх до потрібних рекламодавцю вибору й вчинку [10: 5-6]. Однак, сьогодні з появою нових електронних засобів масової інформації, адресат перестає бути пасивним учасником комунікативного процесу, а реклама володіє широкою мережею найрізноманітніших зворотних зв'язків.

Окрім того, в даному визначенні реклами поза увагою залишається факт функціонування невербальних компонентів у РТ. Мова не є єдиним, хоч і найважливішим і найуніверсальнішим, засобом спілкування, особливо в рекламі. Увагу лінгвістів привертають семіотично гетерогенні (креалізовані) тексти [11: 67]. А. Д. Бєлова справедливо наголошує, що своєрідність рекламного дискурсу полягає в широкому використанні "невербальних елементів комунікації, параграфеміки, кольорового символізму, які здатні в сучасній рекламі повністю витіснити мову" [1: 155].

Рекламні тексти розглядаються як функціонально організовані екстралінгвальними і лінгвальними знаками повідомлення [12: 16], завершені мовленнєві твори [13: 6], холістичні утворення, макрознаки

[14: 14], які характеризуються специфікою форми, змісту, комунікативної функції та прагматичної інтенції. РТ відносять до текстів масового впливу, які вирішують комунікативно-прагматичне завдання, спрямоване на забезпечення надійності, тривалості та ефективності процесу комунікації [15: 1].

Рекламні тексти – мотивовані, цілісні, змістовно-смислові, ієрархічно знакові утворення, які є водночас і одиницями спілкування, і культурними об'єктами, зафіксованими на культурних носіях [16: 332]. До рекламних текстів належать тексти ЗМК, об'єднані комплексною комунікативною установкою, де поєднуються інформаційна, оцінна та спонукальна функції [17: 166].

Реклама повинна досліджуватися в тісному зв'язку з комунікативними технологіями РД, який є більш глобальною одиницею, ніж РТ. Дискурсивне розуміння реклами дозволило вченим вийти за межі тексту, залучаючи до його аналізу немовні фактори.

Рекламний дискурс розуміють як комунікативну подію в галузі реклами та її інтерпретацію з урахуванням вербального та невербального контекстів [18: 317].

Представники когнітивної лінгвістики **рекламний дискурс** розуміють як *комунікативну структуру, фреймові стратегії функціонування якої у комунікативному просторі реклами визначаються комплексною взаємодією фреймів автора, предмета, адресата та мети РД, а, отже, як такий, що має великий комунікативний потенціал, який дозволяє активізувати різноманітні вербальні та екстравербальні засоби для адекватного відображення антропоцентричних, когнітивних, комунікативно-функціональних, соціальних та культурологічних факторів контекстуалізації, що формують жанровий контекст РД з метою реалізації авторської прагматики та досягнення мети комунікації* [19: 32-33].

Метою будь-якої реклами є вплив на свідомість покупця, щоб спонукати його до виконання потрібної дії – купівлі даного товару. *Завдання* РД полягає в переконанні адресата в правдивості та істинності рекламного повідомлення, відповідно до чого РТ є утворенням, яке характеризується інформативністю, образністю, експресивно-сугестивним забарвленням, що досягається шляхом ефективного використання мовних засобів, покликаних вплинути на адресата.

Існують різні типології дискурсів, які відрізняються критеріями, покладеними в їх основу. Дискурси поділяють відповідно до комунікативної мети; використання певних каналів комунікації; технічних каналів проходження інформації; за визначенням ролі повідомлення стосовно навколишнього світу, що описується; відповідно до стосунків між комунікантами; за прагматичним ефектом тощо. Основою деяких класифікацій є формальні, функціональні та змістові критерії. Сучасні наукові дослідження присвячені, як правило, певному виду дискурсу, як наприклад, аргументативному, риторичному, оцінному тощо.

Г.Г. Почепцов, аналізуючи типи дискурсів з позицій теорії комунікації, виокремлює і рекламний дискурс [3: 76-99]. А.Д. Бєлова вважає РД різновидом аргументативного дискурсу [1: 13], одним з його наймолодших видів і зазначає, що в рекламному аргументуванні мало логіки, проте більш значною є апеляція до ціннісної системи та емоцій, тому нав'язування товарів і послуг більш нагадує навіювання, ніж переконання [1: 155]. А. Ульяновський називає такий вид аргументації "міфологічною аргументацією", що базується на емоційно-образних рішеннях та стереотипах, які не усвідомлюються людиною [20: 134].

В.І. Карасик вважає РД підтипом інституційного [21: 286], до характерних ознак якого належать: а) *згорнутість,* оскільки РТ охоплюється одним поглядом і містить елементи, що допомагають сприймати його подібно до ієрогліфа; б) *додатковість*, оскільки РТ доповнює фоторекламу чи малюнок, підкреслюючи головний компонент – товарний знак; в) *сигнальність,* оскільки у РТ акцентування зазнає сигнальна фраза – заголовок, що має великий ефект впливу та в концентрованому вигляді виражає ідею рекламного тексту; г) *ієрархічність* – шрифтове виділення більш важливої інформації; ґ) *оцінювання,* тобто акцентуація функціональності, надійності, соціальної значущості речі; д) *інструктивність* – інформація, що задає алгоритм можливих дій покупця [22: 43- 44].

Ю.В. Шатін виокремлює емотивний тип дискурсу, до якого відносить тексти реклами [23: 57].

За типологією І.С. Шевченко і О.І. Морозової, які виділяють типи і підтипи дискурсу за формальними, функціональними та змістовними критеріями [24: 235-236], РД можна віднести до:

– письмового або усного – за критерієм форми;

– монологічного – за видом мовлення;

– інституційного – за адресатним критерієм, в якому адресат та/або адресант виступають як представники певних соціальних інститутів;
– аргументативного – за комунікативними принципами;
– підліткового, людей похилого віку, жіночого, чоловічого, мешканців міста, села тощо – за соціально-демографічними критеріями;
– інформативного – за функціональною й інформативною складовими, який, у свою чергу, може бути емотивним, оцінним та директивним;
– неофіційного – за жанрами і регістрами мовлення.

За класифікацією типів дискурсу Ф. С. Бацевича РД є типом дискурсу, спрямованим на результат комунікації, аксіологічним (оцінним), емоційним, фреймінговим (міфологічним), що створює новий образ світу [25: 27-28].

Отже, РД вирішує комунікативно-прагматичну задачу, що спрямована на забезпечення надійності, стійкості та ефективності процесу комунікації. Він має свої специфічні ознаки, що відокремлює його від інших типів дискурсу. Особливості РД створюють необхідні

умови для успішного впливу на свідомість адресата з метою створення в нього потреби в рекламованому товарі.

Перспективи нашого дослідження вбачаються у вивченні прагматичного аспекту РД.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Белова А. Д. Лингвистические аспекты аргументации / А. Д. Белова. – К., 1997. – 311 с.

2. Лившиц Т. Н. Реклама в прагматическом аспекте / Т. Н. Лившиц. – Таганрог : Изд-во Таганрогского гос. пед. ин-та, 1999. – 214 с.

3. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації / Г. Г. Почепцов. – К. : Вид. центр "Київський університет", 1999. – 308 с.

4. Шатин Ю. В. Построение рекламного текста / Ю. В. Шатин. – [2-е изд.]. – М. : Бератор-Пресс, 2003. – 128 с.

5. Bovee C. L. Contemporary Advertising / C. L. Bovee, Arens W. F. – Homewood, Illinois : Irwin, 1989. – XXV, 662 p.

6. Jefkins F. Advertising / F. Jefkins. – [3rd ed.]. – London : Pitman Publishing, 1994. – 363 p.

7. Ogilvy D. Confessions of an Advertising Man / D. Ogilvy. – London : Southbank Publishing, 2004. – 224 p.

8. Ученова В. В. История рекламы / В. В. Ученова, Н. В. Старых. – [2-е изд.]. – СПб : Питер, 2002. – 304 с.

9. Goddard A. The Language of Advertising : Written Texts (Intertext Series) / A. Goddard. – London : Routledge, 1998. – 134 p.

10. Медведева Е. В. Рекламная коммуникация / Е. В. Медведева.– М. : УРСС : Едиториал УРСС, 2003. – 279 с.

11. Зирка В. В. Манипулятивные игры в рекламе : лингвистический аспект : [монография] / В. В. Зирка. – Днепропетровск ДНУ, 2004. – 291 с.

12. Зірка В. В. Мовна парадигма маніпулятивної гри в рекламі: автореф. дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.02.02 / В. В. Зірка. – К., 2005. – 32 с.

13. Грилихес И. В. Прагматические и стилистико-синтаксические особенности рекламных текстов (на материале англоязычной бытовой рекламы) : дис. … канд. филол. наук : 10.02.04 / И. В. Грилихес. – К., 1978. – 143 с.

14. Киричук Л. М. Прагматичні особливості категорії оцінки в рекламному тексті (на матеріалі журналу"Time") : дис. …канд. філол.

наук : 10.02.04 / Л. М. Киричук. – К., 1999. – 184 с.

15. Литвинчук И. Н. Прагматика эмотивного текста (психосемантическое экспериментальное исследование) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.15 / И. Н. Литвинчук. – Киев, 2000. – 231 с.

16. Костина А. В. Эстетика рекламы : [учебн. пособие] / А. В. Костина. – М. : ООО "Вершина", 2003. –304 с.

17. Словарь и культура русской речи : К 100-летию со дня рождения С. И. Ожегова. – М. : Издательство"Индрик", 2001. – 560 с.

18. Дискурс іноземномовної комунікації / [колект. монографія під заг. ред. К. Я. Кусько]. – Львів : Вид-во Львів. нац. ун-ту. – 2001. – 495 с.

19. Раду А. І. Типологія та лінгвістичні особливості функціонування ділової реклами (на матеріалі англомовної рекламної продукції) : дис. … канд. філол. наук : 10.02.04 / А. І. Раду. – Л., 2004. – 247 арк.

20. Ульяновский А. Мифодизайн рекламы / А. Ульяновский. – СПб., 1995. – 300 с.

21. Карасик В. И. Языковой круг : личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград : Перемена, 2002. – 474 с.

22. Карасик В. И. Язык социального статуса / В. И. Карасик. – М. :

ИТДГК "Гнозис", 2002. –333 с.

23. Шатин Ю. В. Живая риторика : [учеб. пособие] / Ю. В. Шатин. – Жуковский : МИМ ЛИНК, 2000. – 80 с.

24. Шевченко І. С. Проблеми типології дискурсу / І. С. Шевченко, О. І. Морозова // Дискурс як когнітивно- комунікативний феномен / [під загальн. ред. Шевченко І. С. : монографія]. – Харків : Константа, 2005. – 356 с.

25. Бацевич Ф. С. Категорії комунікативної лінгвістики : спроба визначення / Ф. С. Бацевич // Мовознавство. – 2003. – № 6. – С. 25–32.

Стрельнікова Катерина Геннадіївна
студентка 6 курсу
спеціальності «Переклад»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Демченко Надія Олександрівна
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри перекладу та іноземних мов,

Полтавський інститут економіки і права

Способи відтворення паремій із англійської мови на українську та порівняння лексичних одиниць при відтворенні

Відтворення прислів'їв і приказок складає особливу перекладацьку проблему. На відміну від одиниць, фразеологізмів еквівалентних слову, у прислів'їв і приказок образний зміст, тобто їх внутрішня форма, звичайно, зберігає свою значущість, що функціонально дієво. Носії мови не тільки знають сенс прислів'я і ситуації в яких його слід вживати, але й сприймають образ, метафору, порівняння, що формує прислів'я. Звичайно, початкові реалії, пов'язані з виникненням прислів'я, забуваються, але двоплановість прислів'їв зберігається. Їх прямий сенс і сенс іносказання співіснують. Сенс вільного поєднання, що лежить в основі прислів'я, і його зміст іносказання актуалізується в мові. Тому перекладачу важливо передати обидва ці компоненти: і сенс прислів'я, і його метафоричний зміст [3].

Зазвичай використовуються наступні способи відтворення прислів'їв та приказок:

1. ***Повна відповідність (еквівалент)*** прислів'я, коли в мові перекладу є прислів'я, рівнозначне по сенсу, функції і стилістичним

характеристикам прислів'ю оригіналу і співпадає з нею повністю або в основі своєї по образному змісту. Іншими словами, метафора, поміщена в прислів'ях, повинна спиратися на ідентичні образи.

A wolf guzzles counted sheep too	*Вовк і полічених овець краде*
Never offer to teach fish to swim	*Не вчи рибу плавати*
One must howl with the wolves	*З вовками жити - по-вовчому вити*

Як ми бачимо, у цьому способі відтворення прислів'їв та приказок не втрачається лексична образність зоонімів. Якщо це риба в українській мові, то вона й залишається рибою і в англійській мові, так само як і вовк і кінь. Порушена тільки структура речення, що й являється розбіжністю зі способом відтворення за допомогою калькування.

2. ***Часткова відповідність прислів'я***, коли прислів'я мови перекладу еквівалентне прислів'ю оригіналу по сенсу, функції і стилістичному забарвленню, але розрізняється своїм образним змістом.

Dog doesn't eat dog	*Вовк вовка не кусає*
Put a cat among the canaries	*Замкнув вовка межи вівці*
Beware of a silent dog and still water	*Бійся козла спереду, коня ззаду*

Розібравши цей спосіб відтворення можна зазначити, що прислів'я мови перекладу еквівалентне прислів'ю оригіналу по сенсу, функції і

стилістичному забарвленню, та втрачає образну відповідність.

3. При передачі прислів'їв нерідко використовується прийом ***калькування.*** Він відрізняється від описуваного в пункті 4 способу перекладу тільки тим, що калька не піддається ніякій персональній ритмічній і метафоричній організації. Прислів'я відтворюється майже дослівно, і сам контекст підказує, що читач має справу зі стійким оборотом, відтвореним по оригіналу.

A wolf in sheep's skin	*Вовк в овечій шкурі*
As hungry as a wolf	*Голодний як вовк*
A man is a wolf to a man	*Людина людині вовк*

Тут, як ми бачимо, зберігається повна специфіка прислів'я, приказки. Спосіб калькування зберігає усі образні лексеми в їх початковій формі, у формі мови оригіналу.

4. До ***відповідностей, «псевдоприслів'їв»*** вдаються, коли перекладач вважає недоцільним використовувати наявні в мові відповідності або коли взагалі немає повного або часткового еквівалента прислів'я. В цьому випадку перекладач «винаходить» прислів'я, відтворюючи без модифікацій або з деякими змінами образний зміст оригінального прислів'я і, звичайно, зберігаючи його сенс.

A good riddance to bad rubbish	*Баба з воза - кобилі легше*

To hold a wolf by the ears *The cat would eat fish and would not wet her feet*	*Битись, як риба об лід* *Щоб рибку з'їсти, треба в воду лізти*

У цьому способі відтворення паремій, як бачимо, зазвичай зоонімічна лексика не зберігається. І практично повністю змінюється лексичний фон прислів'я чи приказки.

5. Ще один спосіб відтворення паремій – це ***переказ фразеологізму***, тобто ***описовий спосіб*** відтворення.

Відсутність необхідних відповідностей і неможливість дослівного калькування впливають на вибір цього способу відтворення. Він зводиться до тлумачення, пояснення прислів'я, яке в тексті перекладу практично перестає існувати як самостійна мовна одиниця і немов розчиняється в контексті [2].

It is a good fishing in troubled water	*В каламутній води риба ловиться краще*

Отже, хоча і в більшості випадках первісне значення зоонімічної лексики у прислів'ях та приказках англійської та української мов розбіжне та функцію зоонімічна лексика виконує однакову: зберігає емотивне значення паремії та несе в собі відповідне сенсове навантаження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Авксент'єв Л.Г. Семантична структура фразеологічних одиниць сучасної української мови та особливості її формування – Мовознавство., 1997.

2. Алефіренко М.Ф. Проблема фразеологічного рівня мови. – Мовознавство., 1984.

3. Раєвська Н.М. English lexicology. – К., 1991.

Уварова Олена Вікторівна,
студентка 5 курсу
спеціальності «Філологія. Переклад»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Данилюк Людмила Всеволодівна
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

ЛІНГВАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СФЕРІ ІНТЕРНЕТ

На початку XXI століття комп'ютерні технології зі стрімкою інтенсивністю продовжили займати своє місце як невід'ємна частина суспільного життя. Цілий ряд лексичних одиниць не тільки закріпився за інформаційною мережею, а й перетворився на справжні центри словотворення.

Це стосується насамперед слова *electronic*, що, окрім загальних значень, все частіше використовується в значенні "здійснюваний через комп'ютерну мережу" – *electroniccash, electroniccommerce*; та його абревіатурна форма*(E-):E-generation, e-book, e-business, e-shop*[1, с.93].

Впровадження технологій у сферу ділових відносин стало поштовхом до створення синонімічних рядів поняття "*електронна комерція*" (економічні операції через комп'ютерну мережу): *e-commerce, e-business, cyberbusiness*. Схожий процес спостерігаємо і навколо концепту так званої "*віртуальної валюти*": *cybercurrency, e-money, e-cash, digitalcash, cyberdollars*.

Можливість проведення різноманітних банківських та брокерських операцій через Internetтакож знайшло своє відображення у цілій низці неологізмів, як-от: *cyberpayment,cyberbanking, cyberbroking*.З'явився

особливий різновид цінних паперів – акції компаній, пов'язані з виробництвом комп'ютерної техніки та програмного забезпечення, – *cyberstock*. Окремі такі підприємства отримали назву *dot.coms (dot.comies)*[3, с.35-37].

Виникли якісно нові (цифрові) засоби масової інформації (відповідно – *Newmedia / Digitalmedia*). Цей процес зумовив необхідність відображення у мові таких новоутворених реалій, як електронні журнали (*e-zine, cyberzine*), процес їх розповсюдження у "віртуальному" просторі (*cybercast, datacast, Webcast*). Цікаво, що ці неологізми створено шляхом **телескопії** – зрощення сталих комп'ютерних морфем *(e-, cyber, Web-)* з елементами, що їх було виділено зі слів *magazine*– журнал та *broadcast*– трансляція. Так "хибна морфема" (елемент *–zine*) отримала у новоутворенні значення "батьківської" лексеми.

Видатні, визнані авторитети в галузі новітніх технологій, які складають так звану "кібереліту" (*cyberelite)*, позначаються поняттями *cyberati*або*digirati*. Суть новоутворення– в зрощенні відповідного словотворчого елемента зі словом "*literati*", що функціонує в значенні "висококваліфікована людина, професіонал".Світ спеціалістів із виробництва комп'ютерної техніки отримав назву *computerdom*.

Взагалі ж, особи, що володіють навичками роботи з комп'ютерною технікою, стали позначатись неологізмами *cybersavvy, computersavvy, net-savvy,* які концентруються навколо поняття *savvy,* вживаного у значенні "компетентний, володіючий необхідними знаннями" та функціонуючого в ролі словотворчого елемента. Зазначимо, що лексична одиниця savvy потрапила до англійської мови як перекручення французького дієслова "*savoir*" – знати.

Як бачимо, одне й теж поняття комп'ютерного "профі" сприяє виникненню цілої низки синонімічних словотворчих елементів [4, с.189]. Подібний випадок синонімії споглядаємо при означенні комп'ютерного користувача (cyberuser, *junkie*), до нестями захопленого своїм ПК:*computer-junkie, cyber-junkie, data-junkie.*

Це далеко не весь перелік інновацій, але ми чітко розуміємо, що швидкий розвиток комп'ютерної галузі та сфери Інтернет, які вносять істотні зміни у словниковий склад англійської мови та "надають життя" цілому ряду лексичних інновацій, вимагає від сучасного перекладача постійного підвищення рівня знань та кваліфікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрієнко Л.О. Особливостінеологізмів у сферіінформаційнихтехнологій та Інтернету / Л. О. Андрієнко // Гуманітарнийвісник. Серія : Іноземнафілологія: Всеукр. зб. наук.пр. – Черкаси : ЧІТІ, 2011. – Число п'яте. – С. 93-95.

2. Андрусяк І. В. Англійські неологізми початку XXI століття як складова мовної картини світу : автореф. дис…. на здобуття наук.ступ. канд. філол. наук : Спеціальність 10.02.04 «Германськімови» / ІринаВасилівна Андрусяк. – Київ, 2013. – 20 с.

3. БілецькаТ. О. Дискурсивно-структурні особливості англомовних текстів описів товарів комерційних Інтерент-сайтів / Т.О. Білецька // Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи. – 2010. – С. 35–46.

4. Чирвоний О.С. Роль словоскладання у поповненні словникового складу англійської мови в сфері інформаційних технологій // Мова і культура. (Науковий щорічний журнал). – К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2012. – Вип.8. – Т.V.Ч.2. Національні мови в їх специфіці та взаємодії. – С.188-191.

5. Чирвоний О.С. Умови виникнення та особливості функціонування англомовного комп'ютерного лексикону // Наукові

записки. – Випуск 75(1). – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 5 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім.В.Винниченка, 2014. – С. 326-329.

6. Crystal D. Language and the Internet / D. Crystal. – Cambridge : Cambridge University Press, 2012. – 272 p.

Теличко Ігор,
студент 4 курсу
спеціальності «Філологія»
Полтавського інституту економіки і права
Науковий керівник:
Демченко Надія Олександрівна
кандидат педагогічних наук
професор кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки іправа

ОСОБЛИВОСТІ ТУМАЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ В ЛІНГВІСТИЦІ

Розширення сфери інтересів дискурсології у зв’язку з

орієнтованістю новітніх лінгвістичних студій на розгляд типів дискурсу з комунікативно-прагматичної точки зору обумовлює актуальність вивчення феномену політичного дискурсу. Цим явищем наука стала цікавитись віднедавна, відтак політичний дискурс є своєрідним міждисциплінарним полем дослідження мовознавців і політологів, тому слугує дискусією між представниками обох галузей.

У вузькому розумінні політичний дискурс – це дискурс політиків-професіоналів. Політичний дискурс – це також «сукупність дискурсивних практик, що ідентифікують учасників політичної комунікації або формують її конкретну тематику» [2, с. 246]. Лінгвісти Н.М. Мухарямов, Л.М. Мухарямова трактують дискурсивні практики як «явища, що визначаються стійкими наборами мовних засобів, властивих певному політичному суб'єктові, або ж властивих для актуалізації певної теми політичного характеру» [5, с. 76].

Науковці львівської лінгвістичної школи розуміють під політичним дискурсом «зв'язний (усний чи письмовий) текст, висловлений за допомогою вербальних та невербальних засобів вираження, зумовлених ситуацією політичного спілкування у сукупності з прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими факторами» [6,с. 45].

Отже, політичний дискурс розуміється нами як мовленнєві

утворення, що стосуються сфери політики, виступають у певному ситуативному контексті і спрямовані на здійснення конкретної прагматичної семантики з використанням вербальних засобів виразності. Доцільно наголосити, що «вивчення політичного дискурсу було ініційоване щонайменше трьома факторами. По-перше, внутрішніми потребами лінгвістичної науки, яка в різні періоди своєї історії зверталася до реальних сфер функціонування мови. По-друге, власне політологічними проблемами вивчення політичного мислення, його зв'язку з політичною поведінкою, необхідністю побудови передбачуваних моделей у політології та розробки методів аналізу політичних текстів і текстів засобів масової інформації. По-третє, важливим фактором виступає соціальне замовлення, ініціатором якого є певна частина суспільства, що прагне зрозуміти суть політичної комунікації» [1].

Важливою рисою сучасного політичного дискурсу є його широке «розчинення» у ЗМІ. Деякі дослідники мови, наприклад В. Мантль, вважають, що «саме мас-медіа надали поштовх поглибленому інтересові до політичної комунікації як явища, який із допомогою соціальних наук розрісся до масштабів загальної зацікавленості мовними проблемами і отримав назву «політична культура» (politische Kultur)» [7, с. 150].

Як зазначає В.З. Дем´янков, «політичний дискурс можна розглядати

з чотирьох точок зору: політологічної, лінгвістичної, соціопсихолінгвістичної та індивідуально-герменевтичної. Політологічна слугує підґрунтям для політичних висновків; філологічна інтерпретує політично-ідеологічні концепції; соціопсихолінгвістика досліджує ефективність досягнення прихованих та явних політичних цілей мовця; індивідуально-герменевтична вісь політичного дискурсу виявляє особистий зміст мовлення автора в певних обставинах». Отож і виникнення «політологічної лінгвістики», на думку В.З. Дем´янкова, «є передбачуваним явищем, оскільки досліджує співвідношення характеристик дискурсу із такими термінами, як «влада», «вплив», «авторитет». Вона пронизує мовні рівні синтаксису і семантики» [3, с. 57].

Підтвердити той факт, що політичний дискурс не обмежується суто діалогічним мовленням комунікантів, нам допоможе виокремлення дослідницею Н. В. Кондратенко форм політичного дискурсу залежно від формальних, комунікативних, інтенціональних та інших чинників. Вона вирізняє «політичний дискурс за формою («усний та писемний»), за чинником мовця («адресантно прямий та опосередкований»), за метою («інформативний, спонукальний, іміджевий, мотиваційний, експресивний»), за чинником адресата («особисто та масово адресований»), за сферою функціонування («телевізійний, газетно-

журнальний, радіо-, рекламний, PR»)» [4, с.51].

Усним політичним дискурсом є інтерв´ю з політиками, їхні промови, офіційні заяви, а от політичні тексти, оприлюднені через ЗМІ, зараховуємо до письмового політичного дискурсу. Агітаційні листівки, буклети, іміджеві тексти, поштове листування також вважаємо політичним дискурсом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бутова І. С. Політичний дискурс як об'єкт лінгвістичних досліджень. - ЛНУ, 2009.

2. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику / МГУ им. М.В. Ломоносова. Филос. фак. – М.: Эдиториал, УРСС, 2001.– 358 с.

3. Демьянков В. З. Политический дискурс как предмет политологической филологии // Политическая наука. Политический дискурс: История и современные исследования. М.: ИНИОН РАН, 2002. №3.

4. Кондратенко Н.В. Український політичний дискурс: Текстуалізація реальності / Н. В. Кондратенко; відп. ред.: О.В. Александров; ОНУ ім. І.І. Мечникова . - Одеса: Чорномор´я, 2007 . -

155 с.

5. Мухарямов Н. М., Мухарямова Л. М. Политическая лингвистика как научная дисциплина // Политическая наука / Отв. ред. и сост. В.И. Герасимов, М.В. Ильин. М., 2002. № 3.

6. Семотюк О. Л. Політична комунікація як об'єкт політичної лінгвістики: міждисциплінарний аспект // Мова і культура (Науковий журнал). - К.:Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009. - Вип.12. - Т.ІІІ.

7. Mantl Wolfgang. Sprache und Politik // Nachdenken über Politik /hrsg. von Josef Krainer. - Graz; Wien; Köln.Verlag Styria, 1985. - 407 S.

Федченко Віктор Олегович
студент 6 курсу
спеціальності «Переклад»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Данилюк Людмила Всеволодівна
кандидат філологічних наук
професор кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

МЕТОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ДОКУМЕНТІВ

Для того, щоб здійснювати практичний переклад документів, необхідно визначити для себе, за допомогою яких методів, способів та прийомів перекладу це здійснюється.

Науковці виділяють кілька основних методів перекладу: повний та реферативний. Перший, у свою чергу, підрозділяють на буквальний, комунікативний і семантичний, із яких для перекладу документів застосовують переважно перші два [1, с. 80].

Перш ніж переходити до процесу перекладу, текст, що підлягає перекладу, необхідно поділити на певні смислові частини, які будуть перекладатися. З цією метою вводиться поняття «одиниця перекладу», що визначається як найменша частина тексту оригіналу, якій можна підшукати відповідник у мові перекладу, однак її складові частини у мові перекладу самостійних відповідників не мають [2, с. 31].

Різновиди одиниць перекладу виділяють відповідно до мовних рівнів, на яких вони виділяються. Таким чином, існує переклад на рівні фонем / графем, морфем, слів (лексем), словосполучень, речень або ж цілого тексту. Більшість із них можуть використовуватися при перекладі текстів офіційно-ділових документів. Процес виділення структурних

одиниць необхідний для підбору відповідника (еквівалента) або ж вибору перекладацького прийому для здійснення міжмовної трансформації [2, с. 32].

Різні дослідники виділяють різноманітний перелік перекладацьких прийомів / трасформацій. Але здається правильним дослідити максимально повний перелік прийомів, для того, щоб мати можливість вибрати потрібні для того, щоб використовувати їх для практичного перекладу [3, с. 112].

Загалом перекладацькі прийоми підрозділяють на три основні групи: лексичні, граматичні та стилістичні, кожна з яких має свій, досить розгалужений, перелік прийомів [3, с. 112].

Окрім загальних прийомів перекладу, враховуючи стильову специфіку документів, слід також звернути увагу на специфічні прийоми перекладу термінів та скорочень, які є важливими елементами стандартних документів [3, с. 116].

Відповідно до одного із визначень, «термін – це спеціальне слово (або словосполучення), прийняте у професійній діяльності, що вживається в особливих умовах». Однією із найважливіших ознак терміну є його однозначність, що означає, що більшість термінів не має

близьких синонімів, а, з іншого боку, трактувати термін можна тільки однозначно, без наявності підтексту і переносного значення [4, с. 5].

Серед основних способів перекладу термінів виділяють прямий і непрямий переклад, для кожного з яких існує своя підбірка прийомів [4, с. 5].

Специфічні прийоми також використовуються і під час перекладу скорочень та абревіатур.

Загалом можна зробити висновок, що наявні перекладацькі прийоми створюють багатий інструментарій для досягнення максимально можливої адекватності та еквівалентності перекладу стандартних документів, з огляду на їх стильові особливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). – М.: Издательство института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.

2. Білоус О. М. Теорія перекладу : Курс лекцій: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. М. Білоус; Кіровогр. держ. пед. ун-т ім. В.Винниченка. – Кіровоград, 2002. – 116 с.

3. Алексеева И.С. Введение в переводоведение: учеб. пособ. для вузов / И.С. Алексеева. – М.: Академія, 2004. – 352 с.

4. Анисимова А.Г. Методология перевода англоязычных терминов гуманитарных и общественно-политических наук. Автореферат диссертации. М., 2010. – 51 с.

Чунадра Вікторія Сергіївна
студентка 5 курсу
спеціальності «Переклад»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Демченко Надія Олександрівна
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри перекладу та іноземних мов,
Полтавський інститут економіки і права

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ОДИНИЦЬ ІЗ СОЦІОКУЛЬТУРНИМ КОМПОНЕНТОМ

Одним із основних пріоритетів у процесі навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі має стати розвиток соціокультурної

компетенції, основою якої є створення мотивації та інтересу до країнознавчої тематики, до культури та традицій країни і народу, мова якого вивчається, за допомогою яких формуються вміння міжкультурного спілкування. Дана компетенція стосується перш за все соціокультурних умов користування іноземною мовою.

Соціокультурна компетенція (СКК) – це знання культурних особливостей носіїв мови, їх звичок, традицій, норм поведінки й етикету та вміння розуміти комунікативну поведінку носіїв іноземної мови й адекватно використовувати набуті знання у процесі спілкування, залишаючись при цьому носієм іншої культури.

Соціокультурну компетенцію доцільно розглядати як сукупність культурно- країнознавчих, лінгвокраїнознавчих, соціолінгвістичних знань, навичок і вмінь та здатність використовувати їх у міжкультурній комунікації, а також сукупність певних здібностей і якостей особистості (психологічний компонент СКК). До здібностей відносяться культурознавча, лінгвокультурознавча й соціолінгвістична спостережливість, соціокультурна чутливість до виявлення тенденцій у взаємодії міжнаціонального і національного у змісті мовленнєвої поведінки та соціокультурна неупередженість. До якостей особистості відносяться відкритість, психологічна готовність до спілкування з

представниками інших культур, що мають інші погляди, переконання, стилі та образи життя, достатній рівень культури спілкування, мовленнєвий такт, культурна терпимість, наявність почуття відповідальності, володіння технологією усунення конфліктів.

Проблема перекладу лексичних одиниць (ЛО), які позначають соціокультурні стереотипи порушує одне з ключових питань переводознавства – здійсненність взагалі перекладу з однієї мови на іншу.

Соціокультурний компонент, за В.П. Фурияновою, включає два напрями : філологічний (вивчення відомостей про культуру країни, мова якої вивчається, на матеріалі соціокультурно-маркової лексики); соціологічний (варіативність сценаріїв міжкультурного спілкування). В.В. Воробйов відносить до соціокультурного компоненту інформацію, вивчення якої лежить через аналіз соціокультурно-маркової лексики. К. Крамш розуміє соціокультурний компонент як діалектичний зв'язок між мовою та культурним контекстом. Е.Д.Херш розробив концепцію "культурна грамотність", яка передбачає оволодіння певними знаннями-концептами всієї цивілізації .

Визнання статусу стереотипу, тобто соціокультурного поняття, яке існує тільки в певній етнічній культурі, відбувається на підставі відсутності як поняття, так і лексичної одиниці у мові перекладу. За

відсутності адекватної лексеми у мові перекладу неминуче втрачається частина денотативного та конотативного значення лексеми, яка позначає стереотип. Втрата денотативного значення обумовлена відсутністю соціокультурного явища в культурі іншого народу. Втрата ж конотативного значення, яке безумовно є в наявності в семантичній структурі лексичної одиниці означаючих стереотип, визначена розбіжністю аксіологічних аспектів різних культур. Переклад лексичних одиниць, означаючих соціокультурний стереотип, повинен забезпечити адекватну реакцію адресата, тому, що емоційне сприйняття стереотипу в культурі оригіналу один з ключових аспектів існування стереотипів взагалі. Заповнення соціокультурного стереотипу в процесі перекладу відбувається завдяки мовним трансформаціям.

Розглянемо приклади таких трансформацій в лексикографічному аспекті. Слово **« flapper»** репрезентує стереотип американської культури 1920-х років, який повернув популярность в останні роки завдяки мюзіклу «Чікаго» і фильму «Великий Гетсбі». Цей соціокультурний стереотип є лакунарним для інших культур поскільки не має аналогів ні історичного і соціального явища, ні культурної значущості, ні мовної репрезентації в інших мовах. Лексема «**flapper»**, що репрезентує соціокультурний стереотип в американскому культурному просторі, може

бути пояснена за допомогою періфрази: «молода емансипована і вишукана дівчина 20-х років минулого століття, зацікавлена музикою, модою, вечірками і новітніми ідеями, яку вважали сучасною, сміливою, але нерозважливою». Компенсувати її можна двома засобами: за допомогою заміщувального словосполучення дівчина-«flapper» чи транслітерації «флепперс», що іноді використовується в дискурсі інтернету.

За відсутністю адекватних еквівалентів в українській мові автори словників спираються у своїх спробах перекласти лексему flapper на ту чи іншу сему в структурі значення лексеми- оригіналу. Найчастіше переклад базується на основній ознаці денотативного значення цієї лакунарної лексеми – «молода дівчина».

Тому найбільш повною елімінацією лакуни flapper вважаємо описовий переклад.

Тож, говорячи про складність перекладу одиниць із соціокультурними компонентами, обов'язково треба додати, що для того щоб сприйняти чужу культуру, необхідно володіти здатністю до абстрагування і бути в змозі змінювати перспективу. Перекладач абстрагується від власних відповідних культурі ставлень та уявлень про цінності, спостерігає чужу культуру в її неповторності й у порівнянні з

власною та використовує спостереження і сприйняття в певній комунікативній ситуації у відповідності до цілі та культури. Тому перекладачу підходить не тільки роль мовного експерта, а він виступає також і як фахівець із міжкультурної комунікації. Вдалим є той переклад, який виконує функцію оригіналу в цільовій культурі. У людській взаємодії частіше виникають труднощі через уплив прихованих аспектів культури на людську поведінку. Що є прийнятним в одній культурі, в іншій може викликати обурення, і, відповідно, може сприйматися як щось геть не прийнятне, культурні відмінності між представниками різних культур є дуже вагомими. В основі труднощів, які з'являються в процесі пристосування до нової культури, лежать різні причини; однією з них є властивий кожній людині етноцентризм: це нездатність сприйняти та обробити вільно від забобонів, не дивлячись через окуляри власної культурної перспективи, культурні цінності та зразки поведінки. Етноцентризм це також тенденція інтерпретувати та оцінювати поведінку інших за допомогою власних стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вежбицкая А. Семантика, культура, познание : Общечеловеческие понятия в культуроспецифических контекстах / А. Вежбицкая // Thesis. – М., 1993. – Вып. 3.

2. Ганічева Т.В. Соціокультурний компонент перекладацької компетенції // Вісник СумДУ. Серія: Філологічні науки. – 2005. – №5(77). – С.10-15.

3. Комиссаров В.Н. Теоретические основы методики обучения переводу. – М.: РЕМА, 1997. – 112 с.

4. Латышев Л.К. Перевод: проблемы теории, практики и методики. – М.: Просвещение, 1988. – 159

5. Любимова С.А. Лингвокультурный типаж «девушка-flapper» в американском дискурсе. Семантико-когнитивные и прагматические аспекты репрезентации / С.А. Любимова. – Saarbrücken : LAP Lambert Academic Publishing, 2015. – 305 с.

Шаповал Світлана Миколаївна

студентка 6 курсу

спеціальності «Переклад»

Полтавський інститут економіки і права

Науковий керівник:
Данелюк Людмила Всеволодівна
кандидат філологічних наук,
професор кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавський інститут економіки і права

АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДІВ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У ТРАГЕДІЇ «ГАМЛЕТ»

Творче засвоєння В.Шекспіра в українській літературі розпочалося наприкінці 30-х років XIX століття. Багато відомих людей займалися перекладами його творів. Наприклад, у 40-х роках М.І.Костомаров зробив спробу перекласти пісню Дездемони українською мовою, назвавши свій вірш ”Верба”. У 60-х роках була зроблена перша спроба українського перекладу трагедій Шекспіра. Належала вона П.Свєнціцькому. Він надрукував тільки першу дію трагедії ”Гамлет” у 1865 році в журналі ”Нива”. На початку 70-х років XIX століття Ю.О.Дедькович переклав дві трагедії: ”Макбет” і ”Гамлет”. Довгий час переклади залишалися в рукописах і вперше були видані у 1902 році під редакцією і з передмовою І.Франка. У 1870-х роках ”Гамлета” переклав також М.П.Старицький; переклад вийшов друком у 1882 році. Десь між 1882 і 1886 роках

”Гамлет” був перекладений П.О.Кулішем, опублікований цей переклад у 1899 році за редакцією і з передмовою І.Я.Франка [1, с. 649].

Леонід Гребінка і Григорій Кочур також переклали трагедію В.Шекспіра ”Гамлет” українською мовою. Саме ці переклади буде проаналізовано.

Оскільки є кілька способів перекладу фразеологізмів, а саме: 1) пошук ідентичної фразеологічної одиниці, 2) використання аналогічної фразеологічної одиниці, 3) калькування (або дослівний переклад) та 4) пошук відповідних за значенням чи забарвленням слів, саме ними скористалися Л.Гребінка та Г.Кочур. Їхні переклади фразеологічних одиниць інколи співпадають, а інколи значно відрізняються один від одного. Наприклад, фразеологізм to cudgel one’s brains в обох випадках перекладений виразом сушити собі голову:

В.Шекспір: Cudgel thy brains no more about it, for your dull ass will not mend his pace with beating [4, с. 48].

Г.Кочур: Не суши собі голови, ледачого осла хоч як бий, він швидше не піде [3, с. 64].

Л.Гребінка: Годі, не суши собі голови, бо як ти осла не бий, а він швидше не побіжить [2, с. 45].

Фразеологічну одиницю to speak by the card у реченні: We must

speak by the card, or equivocation will undo us [4, с. 68] було перекладено по-різному:

Г.Кочур: Треба уважно добирати слів, щоб з ним розмовляти, а то пропадеш від двозначності [3, с. 79].

Л.Гребінка: З ним треба розмовляти обачно, а то двозначність погубить душі наші [2, с. 59].

В обох випадках значення фразеологізму однакове, але структура різна: різний порядок слів (у першому випадку спочатку вжитий прислівник, потім– дієслово, а у другому – навпаки) і використані слова з різним лексичним забарвленням.

Фразеологізм to out-herod Herod, значення якого: перевершити в жорстокості самого Ірода, і Кочур, і Гребінка переклали однаково, різним є лише порядок слів:

В.Шекспір: I would have such a fellow whipped for overdoing Termagant; it outherods Herod [4, с. 74].

Г.Кочур: Батогами б треба почастувати парубійка, що хоче Термаганта перевершити й Ірода переіродити [3, с. 57].

Л.Гребінка: Випороти б різками отакого лобуря, що пнеться перевершити самого Термаганта, переіродити Ірода [2, с. 74].

Є різниця між перекладами фразеологічної одиниці there is the rub,

яку на українську мову перекладають як ”ось де собака заритий”. Хоч Кочур і Гребінка зберегли значення цього виразу, вони використали основне слово з різним лексичним значенням:

В.Шекспір: Ау, there's the rub [4, с. 57].

Г.Кочур: У цьому й перепона [3, с. 64].

Л.Гребінка: Ось в чім клопіт [2, с. 59].

Речення: For 'tis the sport to have the engineer hoist with his own petard [4, с. 85] з фразеологізмом to be hoist with one’s own petard, значення якого ”потрапити у власну пастку”, було перекладене таким чином:

Г.Кочур: Я таки підкопника самого на власній міні висаджу в повітря [3, с. 75].

Л.Гребінка: Ну й сміху буде, як грабар на власному підкопі підірветься [2, с. 76].

В обох випадках значення фразеологізму залишається, використані аналогічні фразеологічні одиниці, але вжиті різні слова з одного синонімічного ряду.

Отже, з проведеного аналізу можна зробити висновок, що інколи при перекладі українською мовою одних і тих самих шекспіризмів Г.Кочур і Л.Гребінка користувалися однаковими способами, а інколи – різними. Таким чином, переклади одних фразеологізмів, використаних у

трагедії В.Шекспіра ”Гамлет”, співпадають, а інших – відрізняються. Наприклад, шекспіризм to cudgel one’s brains і Л.Гребінкою і Г.Кочуром був перекладений як сушити собі голову. Переклад багатьох фразеологізмів є різним. У деяких випадках різниця незначна і полягає лише у використанні різних слів з одного синонімічного ряду. Переклади інших фразеологічних одиниць мають значні відмінності, які полягають у різній структурі, використанні різних слів із різним лексичним значенням, а інколи – навіть різних частин мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Чередниченко І. Г. Нариси з української фразеології / Чередниченко І. Г. – К. : Освіта, 1952. – 98 с.
2. Шекспір В. Трагедії / Шекспір В. ; пер. з англ. / Передмова і примітки Н. М. Торкут. – Харків : Фоліо, 2004. – 462 с.
3. Шекспир У. Гамлет. Ричард II / Шекспир У. ; пер. с англ. – М. : АСТ, 2001. – 336 с.
4. Shakespeare W. Hamlet, prince of Denmark / Shakespeare W. – USA : Penguin books, 1985. – 178 p.

Шахова Валерія Володимирівна
студентка 5 курсу
спеціальності «Філологія. Переклад»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник:
Демченко Надія Олександрівна
кандидат педагогічних наук,
професор кафедри перекладу та іноземних мов,
Полтавський інститут економіки і права

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ

Юридичний переклад висуває особливі вимоги до перекладача: недостатньо володіти юридичною термінологією, потрібно вивчати закони і постанови, культуру, звичаї і традиції, що існують серед юристів. Перекладач стає центральною фігурою акту опосередкованої комунікації [3].

Юридичні тексти належать до офіційно-ділового стилю, тобто підкоряються логічно послідовному викладу думок автора. У багатьох

юридичних документах використовується стандартний порядок викладу інформації, наприклад у свідоцтвах про реєстрацію компаній, договорах, статутах, позовних заявах і т. д.

Юридичні тексти також можна віднести до офіційно-документальному стилю, так як вони регулюють правові відносини людини. Офіційно-діловий стиль припускає використання в тексті великої кількості кліше і термінів [1]. Терміни можуть бути як широко відомі, так і спеціальні, знайомі тільки фахівцеві у вузькій галузі. Основна вимога до текстів такого роду це однозначність; одні і ті ж терміни можуть повторюватися в реченнях, забезпечуючи ясність і чіткість тлумачення юридичного документа. Особливо відмітна властивість юридичного тексту – це використання архаїчних форм (наприклад, witnesseth в договорах) і надання переваги словам латинського походження (наприклад, commence замість begin).

Для перекладачів юридичних текстів вельми цікавим є переклад безеквівалентної лексики і проблема еквівалентності. Перекладацька еквівалентність означає рівність через схожість значень. На жаль, в словниках не завжди можна знайти універсальну заміну слову, яке перекладається. Слова іноземної мови (ІМ) і мови перекладу (МП) стають еквівалентними тільки в певному контексті. Для правильного перекладу

необхідно встановити одиницю перекладу, якою може стати не тільки слово, але будь-яка мовна одиниця: від фонеми до надфразової єдності. Одиницю перекладу можна встановити тільки з контексту, тобто з тієї мовної ситуації, в якій слово вступає в системні відносини з іншими словами тексту або висловлювання. Згідно з концепцією Ю.С. Степанова, кордоном, який маркує одиницю перекладу, виявляється момент початку породження перекладачем чергової частини тексту, який перекладається після сприйняття чергової порції вихідного повідомлення [2].

М. К. Гарбовський дотримується концепції, що «одиниця перекладу – це складна підсистема в цілісній системі процесу перекладу, що складається в своєму зовнішньому прояві на основі одиниці орієнтування, але включає в себе одну або кілька одиниць еквівалентності, що співвідносять поняття вихідного тексту з відповідними формами тексту перекладу »[1. С. 263].

Перекладач повинен проникнути в суб'єктивний зміст тексту, так як будучи скутим системними міжмовними розбіжностями, асиметрією культурних реалій, стилістичними нормами, він не завжди може повністю передати зміст, розшифрувати те, що приховано в початковому тексті. При цьому перед перекладачем постає завдання: правильно передати назви предметів реальної дійсності в їх взаємозв'язку з прямими і

непрямими значеннями, правильно передати уявлення автора про значення предметів і їх взаємозв'язках.

Теорія одиниці перекладу тісно пов'язана з теорією рівнів еквівалентності В. Н. Комісарова, який виділяє в плані змісту окремі рівні: мовних засобів; висловлювання; повідомлення; опису ситуації; мети комунікації.

У процесі перекладу відносини еквівалентності встановлюються між відповідними рівнями оригіналу і перекладу. Таким чином, одиниці оригіналу і перекладу можуть бути еквівалентними один одному на всіх п'яти рівнях або тільки на деяких з них. Верхнім порогом буде еквівалентність на нижчому рівні (рівні простих знаків), а нижчим - еквівалентність тільки на вищому рівні плану змісту (рівні мети комунікації) [4].

Слово є основним рівнем плану вираження і плану змісту тексту, а значить рівень слова або словосполучення є основним рівнем встановлення еквівалентності. І на цьому етапі перекладач може зіткнутися з безеквівалентной лексикою, при перекладі якої він повинен вміти застосовувати різні типи трансформацій, проводити дослідницьку роботу і вивчати культуру та традиції мови оригіналу.

Під безеквівалентной лексикою зазвичай розуміють лексичні одиниці ІМ, які не мають в словниковому складі МП еквівалентів, тобто одиниць мови, за допомогою яких можна передати на аналогічному рівні плану вираження всі релевантні в межах даного контексту компоненти значення, або одного з варіантів значення вихідної лексичної одиниці . Безеквівалентну лексику можна розділити на наступні групи:

- референціально-безеквівалентну лексику (терміни, складні слова, слова широкої семантики, семантичні лакуни);
- прагматично-безеквівалентну лексику (іншомовні вкраплення, абревіатури, звуконаслідування);
- альтернативно-безеквівалентну лексику (власні назви, звернення, реалії, фразеологізми) [2].

При роботі з такою безеквівалентною лексикою перекладач може використовувати різні прийоми. Всі трансформації, які використовуються при перекладі для встановлення еквівалентності слів оригіналу і слів перекладу, можна віднести до двох видів: лексичні і лексико-семантичні. Перші стосуються поверхневої структури слова, з його формою (звуками і графічним вираженням на письмі), а лексико-семантичні стосуються значення слів в ІМ і МП.

Перший прийом, який застосовується для перекладу безеквівалентних юридичних термінів - перекладацька транскрипція, при якій відбувається пофонемное відтворення вихідної лексичної одиниці за допомогою фонем мови, тобто відбувається фонетична імітація вихідного слова.

Іншим прийомом перекладу є транслітерація - формальне відтворення по літерам вихідної лексичної одиниці, буквена імітація форми вихідного слова. Транскрипції або транслітерації підлягають практично всі власні назви, включаючи імена людей, географічні назви, назви фірм. Дуже часто транскрипція і транслітерація застосовуються як компоненти змішаного перекладу, паралельно з калькуванням, семантичним перекладом або коментарем.

Калькування застосовується для мовних одиниць, які не мають безпосередньої відповідності в МП, при цьому відбувається відтворення не звукового, а комбінаторного складу слова або словосполучення, наприклад: Grand Jury - Велике журі, Magistrate's Court - Магістратський суд, Queen's Counsel – Радник Корони.

На відміну від транскрипції і транслітерації калькування не просто механічне перенесення вихідної форми в МП, зазвичай це більш

комплексна трансформація, пов'язана зі зміною відмінкових форм, морфологічного чи синтаксичного статусу слів.

Іншим засобом в арсеналі перекладача виступає описовий переклад, який часто використовується для тлумачення реалій, характерних для умов життя одного народу, які не мають аналогів в житті іншого, наприклад coroner – слідчий у справах, пов'язаних з насильницькою і раптовою смертю.

Саме реалії і є найбільш складними для перекладача, оскільки для перекладу таких мовних одиниць необхідно провести дослідження по темі, мати фонові знання про культуру та традиції країни. Одним з найбільш яскравих прикладів є переклад текстів, пов'язаних з судовою системою Великобританії. Наприклад, у Великій Британії адвокат може бути або захисником (barrister), або повіреним у справах (solicitor), функції цих представників юридичних професій та їх обов'язки будуть абсолютно різними і не пов'язаними з тими, які адвокат виконує в Україні. Система і назви судів також відрізняються від тих, що прийняті в Україні і Європі. Тільки відомості про реальну ситуацію в Великобританії можуть допомогти перекладачеві визначити, що прості цивільні і кримінальні справи будуть розглядатися в суді першої інстанції – Magistrate's Court (Магістратському суді), більш складні цивільні справи –

у Високому суді (High Court), а кримінальні справи, по яким передбачено покарання у вигляді позбавлення волі – в Королівському суді (Crown Court).

Крім реалій перекладачеві часто доводиться мати справу з так званими асоціативними лакунами [5]. Ознакою таких лексичних одиниць є відсутність в перекладі додаткових асоціацій, з якими зв'язується таке вихідне слово в свідомості носія мови, або розбіжність таких асоціацій при збігу референціального значення слова. Наприклад, Old Bailey - вулиця в Лондоні, на якій знаходиться Центральний Кримінальний Суд, і перекладач повинен перекласти це як Центральний Кримінальний суд, а не назву вулиці.

Із лексико-граматичних трансформацій найцікавішими для юридичного перекладу є: опущення, компенсація, додавання, антонімічний переклад і смисловий розвиток. При перекладі юридичних документів часто доводиться вдаватися до таких прийомів як опущення і компенсація.

Опущення є трансформацію, яка передбачає виключення з тексту перекладу другорядної, надлишкової інформації. Опущення часто застосовується, коли в початковому тексті використовуються синоніми,

які б були стилістично невиправданими в тексті українською мовою. Наприклад, null and void - недійсний.

Компенсація являє собою заміну одного еквівалента слову в початковому тексті іншим або в опущенні якогось слова і одночасному додаванні в перекладі іншого слова, наприклад, при перекладі tying - нав'язування умов, відбувається втрата елементів значення, але такі втрати поповнюються іншими засобами МП.

Ще один прийом, який часто використується при перекладі юридичних текстів – додавання. Воно являє собою включення в текст перекладу пояснень і вставок, без яких неможливо було б зрозуміти повністю вихідний текст. При додаванні перекладач може уточнювати зміст реалій, термінів, скорочень, іншомовних вкраплень, часто такі уточнення оформлюються в тексті перекладу виносками. Прикладом додавання може бути уточнення абревіатур: EAG – Євразійська Група по боротьбі з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.

Антонімічний переклад побудований на принципі заміни будь-якого поняття в ІМ протилежним поняттям в МП з відповідною трансформацією всього висловлювання: the Miranda rule is that you do not have to say anything – право затриманого зберігати мовчання.

Антонімічний переклад дозволяє при перекладі юридичних документів враховувати стилістичні структури і прийняті форми висловлювань в МП.

Смисловий (логічний) розвиток – ще один вид лексико-граматичної трансформації, при якій здійснюється заміна одного поняття іншим на основі їх суміжності або логічної близькості. При цьому основна ідея висловлювання повинна залишатися незмінною, так як такі поняття тісно пов'язані один з одним. Наприклад, performance of the law firm was a success – юридична фірма процвітала.

Генералізація і конкретизація також дуже часто використовуються при перекладі юридичних документів, але ці прийоми суто лексичних трансформацій дуже широко представлені в спеціальних посібниках з перекладу.

Але які б прийоми не використав перекладач, завжди слід пам'ятати, що переклад – це перш за все цілісне перетворення тексту, яке складається з ряду взаємопов'язаних і взаємообумовлених трансформацій, що володіють специфічними властивостями. Переклад означає не тільки і не стільки перехід від однієї мови до іншої, скільки перехід від однієї культури до іншої [6], тобто не можна ігнорувати важливість культурного та етномовного аспектів двомовної комунікації, необхідно створювати банк фонових знань, який би дозволяв зрозуміти експліцитний і, або

імпліцитний зміст вихідного тексту, що в свою чергу дає можливість досягти високої якості при перекладі юридичної документації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гарбовский Н. К. Теория перевода. – М. : Из-во Моск. ун-та, 2007. – 345 с.

2. Иванов А. О. Безэквивалентная лексика: учебное пособие. – СПб., 2006. -192 с.

3. . Калинина В. Д. Теория и практика перевода. – М. : РУДН, 2008. – 179 с.

4. Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода. – М. : Международные отношения, 1980. – 207 с.

5. Муравьев В. Л. Лексические лакуны. – Владимир : Изд-во ВГУ, 1975. – 20 с.

6. Халеева И. И. Основы теории обучения пониманию иноязычной речи (подготовка переводчиков). – М. : Высшая школа, 1989. – 240 с.

ЗМІСТ

Демченко Н.О.	**ОСНОВНІ КОМПОНЕНТИ СИСТЕМИ УСНИХ ВПРАВ**	**2**
Кривенко Н.В. Лифар А.С.	**ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СЛЕНГУ (загальний та спеціальний сленг)**	**9**
Кудінов Ю.М.	**РАННЬОМОДЕРНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ В ІСТОРІОПИСАННІ НАУКОВЦІВ ПІВНІЧНОЇ АМЕРИКИ 1960-2000-х рр.**	**19**
Мусієнко О.Р.	**ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА АДЕКВАТНОГО ПЕРЕКЛАДУ**	**26**
Німчин С.О.	**АНАЛІЗ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО АБСУРДУ В НЕЗАЛЕЖНИХ СУТНОСТЯХ, АБО ФЕНОМЕН, ЯКИЙ МІГ БУТИ ІНШИМ**	**34**
Павельєва А.К.	**КОНЦЕПТУАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ МЕНТАЛЬНИХ ПРОСТОРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ НЕКОНВЕНЦІЙНИХ ВИРАЗНИХ ЗАСОБІВ ХУДОЖНЬОГО МОВЛЕННЯ**	**50**

Рябокінь Н.О.	**ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ В ЛІНГВІСТИЦІ**	**56**
Якименко Я.В.	**ОСОБЛИВОСТІ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В ІСПАНСЬКОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ**	**67**
Белиба Я.В.	**ОСНОВНІ МЕТОДИ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТІВ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ**	**84**
Бідна Л.С.	**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТУРИСТИЧНИХ РЕКЛАМНИХ СЛОГАНІВ**	**93**
Бова Є.	**ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ БІБЛЕЇЗМІВ В АНГЛІЙСЬКОМУ ДИСКУРСІ**	**101**
Васюта Т.М.	**ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ НЕОЛОГІЗМІВ У АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**	**106**
Голуб А.	**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ**	**117**
Жорник І.І.	**РОЛЬ ЕВФОНІЧНИХ ЗАСОБІВ У СТВОРЕННІ ОБРАЗНОСТІ ПАРЕМІОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ**	**127**

Зінченко О.В.	**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В ТВОРІ А. КРІСТІ «THE MOVING FINGER»**	**132**
Ільїна Т.В.	**ФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТАФОРИ В АНГЛОМОВНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ПУБЛІЦИСТИЦІ**	**139**
Кальян О.С.	**ОПИПС ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ, ЗАПОЗИЧЕНИХ ІЗ РІЗНИХ МОВ**	**144**
Коломієць П.В.	**ВЛАСНІ НАЗВИ У ПРАКТИЦІ ПЕРЕДАЧІ РЕАЛІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ОПОВІДАНЬ АРТУРА КОНАН ДОЙЛА**	**151**
Крайник К.В.	**ОСОБЛИВОСТІ ТА СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ (КОНТРАКТ)**	**169**
Кривохижа А.О.	**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС У ТВОРАХ Е. ХЕМІНГУЕЯ**	**178**
Кудінова А.Г.	**ПЕРЕКЛАД АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЙ ЯРМАРКОВОГО ЖИТТЯ XIX – ПОЧАТКУ XXI ст.**	**188**
Максакова А.	**ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ**	**213**

Малимон І.	**ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ**	**222**
Назаренко А.	**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ**	**238**
Науменко А.Ю.	**ОСОБЛИВОСТІ МЕТАФОРИЧНИХ ТЕРМІНІВ НА ПРИКЛАДІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ КОМПЮТЕРНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ**	**250**
Прийма Л.Ю.	**МАГІЯ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН ТА ЇЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ В БРИТАНСЬКІЙ КОНЦЕПТУАЛЬНІЙ КАРТИНІ СВІТУ**	**256**
Радіонова Т.О.	**ОСНОВНІ ПОМИЛКИ В ПЕРЕКЛАДІ ТЕРМІНОЛОГІЇ МЕДИЧНОГО ДИСКУРСУ**	**265**
Рябокінь Н.О.	**ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС ЯК СФЕРА ФУНКЦІОНУВАННЯ КЛЮЧОВИХ СЛІВ ПОЛІТИКИ**	**271**
Сарана С.	**ХАРАКТЕРИСТИКА ВЛАСНЕ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ**	**276**
Слуцька С.Г.	**ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕКЛАМНОГО**	**283**

	ДИСКУРСУ	
Стрельнікова К.Г.	**СПОСОБИ ВІДТВОРЕННЯ ПАРЕМІЙ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ ТА ПОРІВНЯННЯ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ ПРИ ВІДТВОРЕННІ**	**296**
Уварова О.В.	**ЛІНГВАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У СФЕРІ ІНТЕРНЕТ**	**301**
Теличко І.	**ОСОБЛИВОСТІ ТУМАЧЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ В ЛІНГВІСТИЦІ**	**306**
Федченко В.О.	**МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ДОКУМЕНТІВ**	**311**
Чунадра В.С.	**ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ОДИНИЦЬ ІЗ СОЦІОКУЛЬТУРНИМ КОМПОНЕНТОМ**	**315**
Шаповал С.М.	**АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДІВ ФПАЗЕОЛОГІЗМІВ У ТРАГЕДІЇ «ГАМЛЕТ»**	**321**
Шахова В.В.	**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ**	**327**

Наукове видання

«Актуальні проблеми суспільно-політичного дискурсу в лінгвістиці»
Збірник матеріалів
Регіональної науково-практичної конференції

м.Полтава, 15 грудня 2016 року

Верстка Мусієнко О.Р.
Редагування Рябокінь Н.О.
Дизайн обкладинки Глоба А.С.

Матеріали подано в авторській редакції
Редакційна колегія не несе відповідальність за зміст матеріалів

Формат 60х84/16. Умовн. друк. арк. 25.11

Полтавський інститут економіки і права
вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»:
36011, м. Полтава, проспект Першотравневий, 19/2
Тел. (0532) 50-99-66
E-mail: piel-admin@ukr.net